מעגלים

תוכנית לתיקון העירוב

בדיל, ניו ג'רסי

THE DEAL ERUB

העירוב בדיל

הצעה לתיקון העירוב
בעיירת דיל, ניו ג׳רסי

עם הסכמות הרבנים מאורי הדור שליט״א
ותשובות חכמים ופוסקים בצדדי הלכה זו
וגם קיצור הלכות הוצאה, המותר והאסור
והסברים נצרכים לדעת כללות הדינים המסתעפים

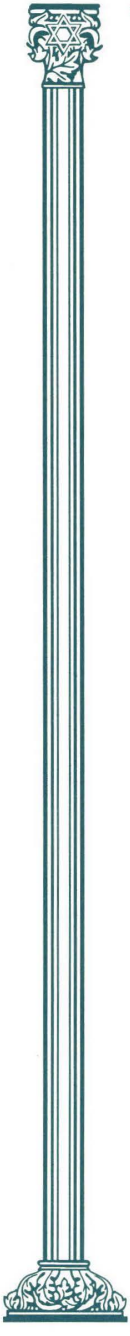
הועדה לתיקון העירוב בדיל
דיל, ניו ג׳רסי
תשנ״ט • 1999

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

התודה והברכה

לרבנים הנכבדים שסייעו בעצה ובברכה לאורך כל הדרך
לרבנים שפיקחו על המלאכה בפועל
לעושי המלאכה בהרכבת כל הפרטים הדרושים
לרשויות השונות על מתן הרשות והסיוע
לנדיבים הדגולים שפיזרו ממון רב לתועלת הקהילה
ואחרון חביב, לרב יצחק דוויק, רבה של דיל

כולם יתברכו ממקור הברכה
אמן

THE DEAL ERUB

העירוב בדיל

THE DEAL ERUB

חוברת זו יוצאת לאור ע"י מכון אהבת שלום ירושלם
לפי בקשתם של ועד בית הכנסת של דיל ניו גרז'י, ועל
פי הוראותיו ובהשגחתו המתמדת של הרה"ג כהר"ר
יצחק דוויק שליט"א רבה של דיל.

© 1999 Deal Erub Commitee

Deal Erub Committee
128 Norwood Avenue, Deal, NJ 07723
Fax. 732 517-0798, Tel. 732 531-3200

עיצוב והפקה ע"י
הוצאת אהבת שלום ירושלים
טל' 972-2-5812458, פקס 972-2-5815407

Printed In Israel

התוכן

העירוב בדיל 7
דו שיח על מהות העירוב ודיניו 9

מכתבי הרבנים שליט"א:
הרב עובדיה יוסף 14
הרב שמעון בעדני 16
הרב יצחק כדורי 19
הרב שלום משאש 20
הרב משה היינעמאן 21
הרב אברהם משה קצנלנבוגן 22
הרב אפרים לאנייאדו 23

תשובות הרבנים שליט"א:
הרב אליהו בקשי דורון 26
הרב יוסף הלל 35
הסכמת הרב יעקב משה הלל 56

איסור הטלטול במקורות
פסוקים מספר ירמיה 60
פירוש הרד"ק 61
דברי הסמ"ג 62
מוסר מרבי יעקב שאול דוויך הכהן 63
מוסר מרבי משה דוויך הכהן 64

מהו עירוב?
מן התורה 69
מדברי חז"ל 69
גזירת שלמה המלך 70

קיצור הלכות הוצאה 71

העירוב בדיל

עיירת דיל ניו ג׳רסי, הינה עיר קטנה שרוב תושביה יהודים, רובם ספרדים מבני העדה הסורית (חַלב).

מלפני קרוב לעשרים שנה נתעוררה שאלת התקנת עירוב בעיירה זו, ורב המקום, הרה״ג כמוהר״ר יצחק דוויק שליט״א, נכנס לעובי הקורה להתדיין בצדדי ההיתר מפני התנאים המיוחדים שבעיירה, אשר רבים מתושביה באין יודעים נכשלים באיסור הוצאה.

לפני כשש עשרה שנה הרב דוויק יחד עם שני רבני בתי כנסת שבעיר הלכו לשאול בנידון את אחד המיוחד מגדולי הדור במדינת אמריקא, הוא הגאון האדיר כמוהר״ר יעקב קמינצקי זצ״ל, ודנו בפרטות על כל צדדי הבעיה, כאשר הועלו בפניו כל הספיקות וספיקי ספיקות וחששות רבות, ולאחר שמיעת כל הטענות והמענות, הרב ז״ל פסק בהחלטיות ובוודאות שחייבים לעשות העירוב, ושאין בחששות וטענות אלו ממשות כלל. וזה הגם שהרב ז״ל היה מראשי המתנגדים להקמת עירוב בניו יורק ובשאר ערים גדולות.

באותה תקופה שיגר הגאון הגדול פוסק הדור ופארו כמוהר״ר הרשל״צ ר׳ עובדיה יוסף שליט״א, מכתב אישי לנשיא הקהלה דאז, הנדיב הדגול והעסקן הנמרץ ר׳ רפאל טויל הי״ו, לעודדו ולחזקו בדבר הקמת העירוב, ומאז ועד עתה, למרות שהושמעו לפניו כל החששות, עמד איתן בדעתו שחייבים לעשות עירוב כדי להציל את ההמונים מאיסור טלטול. וגם בשנתינו זאת כתב פסק והורה זקן לחייב הקמת העירוב מיד ללא דחיות, וחיזק ואימץ ידי הרב דוויק והעומדים לימינו מגבירי ועסקני הקהלה, ובפרט האדון הנכבד רב הפעלים לתורה ולתעודה מר ג׳אק עג׳מי הי״ו, לבצע הקמת העירוב מיד.

ואכן ב״ה בשנה זו, באו הדברים לכלל מעשה, וזאת לאחר שנתברר

בעדות נאמנה שבחַלב (סוריה) היה קיים עירוב בכל העיר בהסכמת כל הרבנים, וכיון שכן הוא המנהג ג"כ בערי ארץ ישראל, לכך נתעודדו הרב דוויך ועוד עסקנים נכבדים, ונטלו על עצמם משימה קשה זו, לתקן את העירוב כהלכתו, ורבים מגאוני הדור והדרו שליט"א הסכימו על פעולתם ושלחו כתבם והסכמתם לאשר דעתם. גם הרשויות השונות נתנו הסכמה ואישור רשמי לתיקון זה. תיקון ועשיית והקמת העירוב בפועל נעשה בכל הפרטים בהשגחת הרה"ג כהר"ר משה היינמן שליט"א, אב"ד ורב דק"ק אגודת ישראל באלטימור, אשר הינו מגדולי המומחים בעשיית עירובין בארה"ב, ועל ידו הוקם העירוב בעיר באלטימור. הרב היינמן השקיע כחות אדירים ובמסירות נפש הטריח עצמו לנסוע פעמים רבות מבאלטימור לדיל כדי לפקח על כל שלבי עשיית העירוב שיעשו כהלכה. גם נתנו יד תומכת לעודד עשיית העירוב ולטפל ולהשגיח על כשרותו הר"ר אדמון נחום שליט"א, חזן ורב בבית כנסת דיל, והרב נסים בסלה הי"ו.

בחוברת זו ימצא הקורא את מכלול הפרטים הנוגעים לעירוב, מהמקורות הקדומים ביותר ועד לפסקי הרבנים האחרונים, וגם את מכתבי הרבנים שליט"א בנוגע לעירוב של דיל בפרטות.

אנו תקוה שלא תצא תקלה מתחת ידינו, ונזכה להרבות פעלים לתורה ולתעודה, אכי"ר.

דו שיח על העירוב

התלמיד: כבוד הרב, שמעתי שעושים עירוב בעירנו, דיל ניו ג'רסי, ורציתי לשאול מהו עירוב?

הרב: היות שמהתורה אסור להוציא מרשות פרטית [כגון מהבית, או מבית הכנסת] לרשות הרבים, לכן כדי להתיר הוצאה צריך להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד, וזאת על ידי הקפת חומה סביב כל העיר ונעילת שעריה בלילה, או על ידי עשיית דלתות בשתי קצוות הרחוב ולנועלם בלילה. בעיירתינו, שאין לנו חומה סביב לה, וגם אין לנו רשות לעשות דלתות לרחובות ולסוגרם בלילה, סומכים אנו על עשיית "צורת הפתח" — שהוא שני עמודים זקופים בשני קצוות הרחוב וחוט משוך עליהם, ולזה מועיל להשתמש בעמודי הטלפון שמסביב לכל העיר כצורת הפתח שנחשבים למעין חומה. (כל עמוד עושים בו תיקון מסוים להכשירו לכך מבחינת ההלכה).

התלמיד: האם על ידי התיקונים הנזכרים כבר מותר הטלטול ברשות הרבים, או שישנם עוד תיקונים אחרים הנצרכים להיתר הטלטול?

הרב: צדקת בשאלתך, כי מלבד התיקונים האמורים, עדיין צריך לעשות "עירובי חצירות" שתיקן שלמה המלך, שמטרתו לשתף את כל החצרות ובתי העיר לרשות אחת. ותיקון זה נעשה על ידי רב העיר, ואנו סומכים עליו בזה.

התלמיד: האם העירוב על פי התיקונים האמורים מועיל בכל מקום, ובפרט במקום מגורינו הקבוע ברוב השנה בעיר הגדולה?

הרב: לא. כי לדעתינו העירוב על ידי "צורת הפתח" אינו מועיל אלא רק במקום שאין דרים בו 600,000 איש, כדוגמת העיירה דיל, אך בעיר הגדולה שדרים בה יותר מהמספר הנ"ל, לרוב ככל השיטות, אין שייך לעשות שם עירוב על ידי "צורת הפתח", ואופנים אחרים אינם אפשריים, כך שדבר זה אינו מציאותי.

התלמיד: לפי תשובת כבוד הרב אני מבין שבעיר הגדולה אסור לעולם הטלטול, אך בדיל ניו ג׳רסי נוכל מעתה לטלטל בשבת?

הרב: נכון הדבר! כי הנה מאחר שאפילו בארץ ישראל כהיום הרבה סומכים על העירוב לטלטל, וכן היה מנהגינו בחלב על פי הוראתם של גדולי הרבנים, אין אנו יכולים למחות בידי החפצים להקל בדבר זה ולטלטל על סמך העירוב בשעת הצורך, ובפרט על כלל הציבור שאינם בעלי תורה ומתחסדים. אולם גם בעירנו דיל רצוי להמחמיר ומדקדק במעשיו שלא יטלטל, כי העירוב אינו מתיר את הטלטול לכתחילה לכל הדעות, כי אם באופני הוצאה האסורים רק מדרבנן, כגון על ידי שינוי וכיוצא בזה, כיון שיש מהפוסקים הסוברים שאף במקרה של עירנו, כיון שהרחובות רחבים יותר מ-16 אמה הוא רשות הרבים גמורה, ותיקון צורת הפתח לבד אינו מתיר את הטלטול לגמרי. ובכל זאת הרי מטרת עשיית העירוב היה בעיקר כדי להציל את אותם מהקהילה שמטלטלים עד כה בלא עירוב, שבכך עוברים הם על חילול שבת בפרהסיא, והעירוב שעשינו מצילם מאיסור דאורייתא לדעות מסויימות, או מאיסור דרבנן. וכיון שהיינו מחוייבים לתקן העירוב להציל ההמונים מחטא חמור, ממילא רווחא מילתא גם ביחס לאותם שעד כה לא היו מטלטלים, וכנ״ל.

התלמיד: אם אני מבין כוונתך כבוד הרב, ההמונים מותר להם לטלטל בשעת הצורך על סמך העירוב שנעשה בעירנו ואין בידינו כדי למחות בהם, ואפילו המדקדקים יכולים לטלטל לכתחילה בדברים שאינם אסורים בהוצאה אלא מדרבנן, ואם כן הוא, נא יבאר לי מה נקרא שעת הצורך.

הרב: הבנת נכון. ודוגמא לשעת הצורך הוא כל שנצרך האדם לדבר מסויים לצורך מצוה או עונג שבת, או שנצרך לו הדבר ביותר, שאינו סובל דיחוי, נקרא שעת הצורך, ומותר לטלטלו.

התלמיד: והאם מותר מעתה שיש לנו עירוב שהנשים תצאנה לרחוב עם תינוק בעגלה?

הרב: לענין נשים בכלל שמענו מפי תלמידי חכמים מובהקים שאמרו בשם הגאון הגדול כמוהר״ר רבי בן ציון אבא שאול ז״ל, שאין

להחמיר כלל על הנשים במקום שיש עירוב כיון שמעיקר הדין מותר לטלטל. וכן כתב בספרו שו"ת אור לציון (ח"ב פרק כ"ג אות י"ב, ובמקורות שם), דיש להתיר אף לכתחילה לנשים המטופלות בילדים וכיוצא בזה להוציא תינוק בעגלה לרחוב העיר כיון שהן צריכות לכך, עי"ש. (וראה גם במכתבו השלישי של הרשל"ץ רבי עובדיה יוסף שליט"א בעמוד 19).

התלמיד: כבוד הרב, לפי דבריך, האם אין כאן חשש שאנו עושים תקנה למחללי השבת, להצילם מחטא חמור, ותקלה לשומרי השבת המדקדקים ומחמירים, שעלולים לחשוב שמעתה מותר הטלטול בכל אופן ואפילו לכתחילה, ושלא בשעת הצורך, האם כך שורת הדין?

הרב: אסביר לך את הענין, הנה מדין ערבות, שכל ישראל ערבים זה לזה, מוטלת החובה על הרבנים להבדיל את ישראל מהחטא, ועל ידי עשיית העירוב ניצולים הרבה מהציבור מאיסור חמור זה. וכן עשו כל גדולי ישראל בדורות שלפנינו, שתיקנו עירוב במדינתם כדי להפריש העם מהחטא, וכן נהגו גדולי הרבנים של עדתינו בעיר סוּריה (חַלב). ולגבי בני תורה והמחמירים על עצמם, שאמרנו לך שרצוי להם שימשיכו שלא לטלטל, אין חשש תקלה בהיותם בני תורה החפצים לדקדק במעשיהם, אך גם להם ימשך תועלת מהעירוב, שמהיום ואילך יותר להם טלטול דרבנן.

התלמיד: עדיין איני מבין בבירור האם למעשה מותר או אסור לנו לטלטל? ואיך זה שלאחד אנו אומרים שעכשיו הוא יכול לטלטל, ולאחר אנו אומרים שאין לטלטל לכתחילה?

הרב: דע כי בכללי הפסיקה ישנו מושג של לפנים משורת הדין, שהוא הדרך המומלץ לת"ח ולמדקדקים. וישנו מושג של עיקר הדין, שהוא אופן ההוראה לכלל הציבור. ולכן בענין העירוב בעירנו, שביחס לבני התורה והמדקדקים במעשיהם אנו אומרים להם שרצוי להחמיר שלא יטלטלו, ושכן הוא הדרך הנכונה, וביחס לכלל הציבור — עשינו אופן להתיר הטלטול, ובקוּלא זו שהתרנו להם, נציל אותם מעון חמור יותר.

התלמיד: ולמה לא נחוש שמעתה יטלטלו גם דברי מוקצה?

הרב: אין לחוש על כך כי בכוונת רבני הקהילה לדרוש ולהזהיר על כך, בבתי הכנסת ובלוחות המודעות, שהיתר הטלטול אינו אלא כדי להתיר טלטול דברים שאינם מוקצה, ודבר זה יתברר גם בקונטרס זה. כך שיתכן שאדרבא על ידי ההתעניינות המרובה בענין העירוב ובאופני ההיתר השונים, ידעו כולם את חומר העוון של הטלטול בלא עירוב, וטלטול מוקצה וכיוצא בזה. ובכך יהיה חיזוק גדול לשמירת השבת, כי רוב העם אינם חפצים לחלל שבת, אלא שאינם מודעים לאיסור.

התלמיד: ומה בדבר משחקים שונים בשבת, האם מעתה נוכל להקל יותר בנידון?

הרב: בודאי שלא. העירוב אינו עשוי להתיר הטלטול אלא בדברים שיש בהם צורך מצוה ועונג שבת, או כבוד הבריות כמו טלטול מטפחת למי שיש לו צורך בו וכיוצא. אבל אינו מתיר לטלטל תשמישי משחק כדי לשחק במשחקים כמו כדור ואופניים וכדומה (שהאיסור בהם הוא גם מטעמים אחרים. וכן עלולים לגרום לאיסורים נוספים כגון להתרחץ בחמים לאחר המשחק, וכפי שנוהגים בעלמא), וכל מטרת עשייתו של העירוב היתה לסיבה אחרת האמורה כבר, שעל ידה יהיה ביצור לחומות השבת, ולא חס ושלום להקל בקדושת השבת על ידי משחקים שונים, שאין להרשותם כלל.

התלמיד: תודה על שהקדשת מזמנך להסביר לי על העירוב, והלכותיו.

הרב: תוכל תמיד לשאול את שבליבך. ולמעשה כן ראוי שכל אדם ישאל רב קהלתו שהוא בר סמכא בהלכה, את פרטי דיני העירוב, האסור והמותר, לכתחילה ובדיעבד, וכמו בכל שאר הדינים. ובזכות שמירת השבת תתברך במכלול הברכות וההצלחות.

מכתבי הרבנים

מכתב ראשון

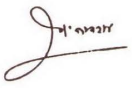
עובדיה יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל

OVADIA YOSSEF
RICHON LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

ב״ה, ירושלים י״ד אדר תשמ״ג.

לכל המעונין,

הריני ממליץ בזה בפני כל נדיבי עמנו, ובפרט לידידנו הדגול רב הפעלים אוהב התורה ולומדיה מר רפאל טויל הכהן הי״ו, לעשות עירוב ב״דיל״ וסביבותיה, הערים שעל חוף ניו-ג׳רסי. ולערב את רשות הרבים, ע״פ הדין, בהיות שלצערינו ולדאבון לבנו רבה המכשלה, ורבים מוציאים מרשות לרשות, באין עירוב, והקמת עירוב זה היא מצוה גדולה להסיר מכשול מקרב עמינו. וכל העושים והמעשים יתברכו בכל הברכות שבתורה ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו להגדיל תורה ולהאדירה, וזכות הרבים תלויה בהם. ויזכו לאורך ימים ושנות חיים וכל טוב.

מכתב שני

עובדיה יוסף
הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

ב"ה ירושלים, יום שני י"ב תמוז תשנ"ח, "שמחתי" באומרים לי לפ"ק.

לכבוד ידידי וחביבי היקר והנעלה, מיחידי סגולה, מקים עולה של תורה, איש חי רב פעלים, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, כש"ת הרב הגאון רבי יצחק הכהן דוויך שליט"א.
מרא דאתרא ומו"צ ק"ק דיל, ניו ג'רזי.

שלום וישע רב,

בתשובה לשאלתו על הענין שנתעורר באחרונה מחדש, אם לעשות עירוב של צורת הפתח בעיר דיל, ויש המצדדים שלא לעשות עירוב, שמא יבואו מחמת כן להקל יותר אף בדברים האסורים מן הדין אף במקום שיש עירוב, ולעומתם רבים וכן שלמים מצדדים לעשות כן, כדי להציל רבים מעון טלטול והוצאה, במקום שהוא ספק רשות הרבים. וכת"ר פנה אלי כדי שאביע דעתי בענין זה.
והנה ידוע שגדולי רבותינו האחרונים, נחלקו בדבר אם יש דין רשות הרבים מן התורה בזמן הזה, ונשאו ונתנו בדעת מרן השלחן ערוך בדין זה, והבאתי דברי הפוסקים בס"ד בספרי לוית חן על הלכות שבת (סימן לג), ועוד הארכתי בזה בתשובה כת"י, וכתבתי שנראה שאין הכרע בדעת מרן השלחן ערוך בענין זה. ומכל מקום לדעתי ראוי ונכון לעשות עירוב של צורת הפתח. וכבר בביקורי במחנה קדשכם לפני שנים רבות, הבעתי את דעתי שיש לעשות כן, מחמת שראיתי אנשים רבים, המטלטלים ומוציאים מרשות לרשות כמעשיהם בחול, מחמת חוסר ידיעת חומרת האיסור, ובודאי שעשיית עירוב של צורת הפתח תועיל להציל רבים מעון.
ואמנם אני כשלעצמי נוהג להחמיר שלא לטלטל גם במקום שיש עירוב של צורת הפתח, וכן נהגו רבים וכן שלמים בארץ ישראל, וכן ראוי לכל ירא שמים החרד לדבר ה' להחמיר. ועיין בשלחן ערוך (סימן שסד סעיף

ב'), ובאחרונים שם. אולם בודאי שבמקום שבלאו הכי אנשים רבים מטלטלים ומוציאים מרשות לרשות, ובהם אנשים רבים השומרים שבת, אלא שמחוסר ידיעת חומר האיסור מוציאים מרשות לרשות ומטלטלים כמעשיהם בחול, מצוה רבה לעשות עירוב של צורת הפתח, להצילם מן החטא, ויפה שעה אחת קודם. ויעשו עמודי העירוב קרובים זה לזה, באופן שלא יהיה ביניהם יותר מעשר אמות, (עיין בבית יוסף ובשלחן ערוך סימן שסב סעיף י', ובאחרונים שם), וגם יעמדו על המשמר לבדוק תמיד קודם השבת שלא נקרעו חוטי העירוב.

והנני לעודדו ולחזקו ולאמצו להזדרז ולעשות המצוה הנ"ל. ולא יבוש ולא יחת מפני איש, וישא ברכה מאת ה'. וזכות הרבים תגן עליו ועל בני ביתו, וידוע כי כבר השיב תשובה בענין זה הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, רבה של ירושלים, בשו"ת הר צבי (ח"ב מאו"ח סימן כד), בדברים נכוחים וישרים, וסיים, שבודאי כל המסייעים למצוה רבה זו זכות הרבים תגן עליהם על העושים והמעשים, וע"ש. ויבואו על הברכה גם הנדיבים הנכבדים התורמים למצוה זו, ובראשם ידידנו הדגול מר יעקב (ג'ק) עג'מי הי"ו, שיזכו לאורך ימים ושנות חיים ושובע שמחות וכל טוב.

ההיתר הנ"ל על מנת שיכריזו הרבנים ברבים מדי שבת בשבתו שאנשים בני תורה לא יסמכו על העירוב לטלטל בשבת ולא נועד העירוב אלא להציל את אלה המטלטלים בלא"ה.

בכבוד רב ידידו עוז,

נ.ב. נא לדרוש בשלום ידי"נ הגאון רבי ברוך בן חיים שליט"א.

הנני להצטרף לכל הנ"ל כיהודה ועוד לקרא ומן הראוי לחזק ידי החרדים לדבר השם להחמיר בדבר ולהמנע מלטלטל אמנם מצוה רבה לעשות הערוב ולהציל את הרבים ממכשול ויפה שעה אחת קודם ויבורכו המתעסקים בזה.

מכתב שלישי

עובדיה יוסף

הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

ב״ה ירושלים, יום שלישי י״ד מנחם אב תשנ״ט לפ״ק

לכבוד
יד״נ וחביבי, איש חי רב פעלים, מקים עולה של תורה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הרה״ג רבי **יצחק הכהן דוויק** שליט״א
רבה של ק״ק דיל, ניו גרזי,
שלום וישע רב,

שמחתי לשמוע כי כת״ר הוציא מחשבתו מן הכח אל הפועל, והקים עירוב של צורת הפתח סביב העיר דיל, תוך עשיית מאמצים מרובים שידיה העירוב כשר על פי ההלכה, ובהתייעצות מתמדת עמי בכל שלבי התכנית להקמת העירוב, ולצורך כך הביא ת״ח מעיה״ק ירושלים וממקומות אחרים הבקיאים בהלכה, וידם רב להם בנסיון קודם בעשיית עירוב, כדי שיפקחו על הקמת העירוב, לעשותו על פי ההלכה, ולהציל רבים מעוון טלטול בשבת. איישר חיליה לאורייתא. ואף ידי תכון עמו, וזרועי תאמצנו. חזק ואמץ! והנה זה מכבר אני מורה ובא ברבים, כי אפשר להקל במקום הצורך לסמוך על העירוב של צורת הפתח לענין טלטול בשינוי, כגון לקחת מטפחת כרוכה סביב צוארו, או בחגורתו. וכן כל כיוצא בזה.

ואפשר להקל אפילו לכתחלה לתת לקטן שלא הגיע למצוות לטלטל בשבת במקום שיש עירוב. ומותר לגדול לתת לקטן שיטלטל בשבילו, כגון לקיחת ספר לבית הכנסת. והדבר פשוט שאפשר להקל לכתחלה לומר לגוי לטלטל בשבת עבור ישראל במקום שיש עירוב, ואין בזה כל חשש.

וכן אפשר להקל לגרור עגלה של תינוק בשבת במקום שיש עירוב, ואפילו בדרך עפר או חול, ומותר אף להפנות העגלה לצדדים, ואפילו אם נעשה מחמת כן חריץ בעפר, וכמו שכתבתי בס״ד בספרי לוית חן על הלכות שבת (סימן קו).

אולם האחרונים החמירו שלא להשתמש בשבת באופניים כלל, ואפילו

במקום שיש עירוב, ואפילו ברשות היחיד, וכמו שכתבתי בס״ד בספרי לוית חן (סימן קז).

ואסיים בברכה נאמנה לכת״ר שליט״א, שיזכה להמשיך להנהיג קהלתו ברמה, ולהגדיל תורה ולהאדירה, ויראה ברכה במפעלו הכביר לחינוך ילדי ישראל במוסדות המצויינים שהקים בעיר דיל. ויזכה לאורך ימים ושנות חיים ושובע שמחות וכל טוב.

בכבוד והוקרה
ידידו עוז נאמן אהבתו כל הימים

ישיבת המקובלים "נחלת יצחק"

בראשות מורנו ורבנו מרן זקן המקובלים הצדיק הרב יצחק כדורי שליט"א

YESHIVAT HAMEKUBALIM NAHALAT ITZHAK

DEAN: GREAT RABBI ITZHAK KADURI SHLITA

בעה"י

מברך אני את כל העוזרים והמסייעים להקמת העירוב בעיר דיל וסביבותיה, על ידי הרה"ג יצחק דוויק שליט"א. וברכה למר הנדיב יעקב עג'מי הי"ו, השם יאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים בהצלחה גדולה, ובזכות שמירת השבת קודש, נזכה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו, אכי"ר

בברכת התורה באתי על החתום
בחודש סיון תשנ"ט

יצחק כדורי

RABBI SHALOM MESSAS
Chief Rabbi
and Head of Rabbinical Courts
Jerusalem, Israel

הרב שלום משאש
הרב הראשי
וראש אבות בתי הדין
לירושלים

בס״ד כ״א אדר תשנ״ט לפ״ק.

בענין העירוב שרוצים לעשות בעיר דיל באמיריקא. אני מצטרף לדברי הגאון הגדול מוהר״ר עובדיה יוסף שליט״א. דיש מצוה רבה בזה להציל את אלו המקילים לטלטל ברשות הרבים. והמחמירים שלא לטלטל, לא יטלטלו, כמו שעושין בירושלים אע״פ שעושין עירוב והוא עוזר בשופי לאשכנזים הסוברים דרה״ר צריכה ס׳ רבוא, ובלא״ה הוי כרמלית ונמשכו אחריהם קצת מהספרדים הסוברים גם בדעת מר״ן שצריך ס׳ רבוא. אבל הסוברים דדעת מר״ן סגי בט״ז אמה להיות רה״ר, ואני א׳ מהם שכן הוכחתי בספרי תבואות שמ״ש ח״א. דדעת מר״ן ברורה דסגי בט״ז אמה. אלו צריך להחמיר שלא יטלטלו כלל. וכך אני הצעיר נוהג. אבל במקום שהרבה מן הקהל מטלטלים, לכן טוב ונכון לתקן העירוב כדי להציל אותם מאיסור חמור. ודברי הראש״ל הגר״ע יוסף שליט״א, נכונים וברורים ואין צריכים חיזוק, ומי כמוהו מורה, וצריכים לעשות עירוב בעיר דיל. ובזה יבא שלום על כל ישראל. וה׳ יצילנו מכל מכשול ומכל תקלה. ובפרט בשמירת שבת שהיא שקולה כנגד כל המצות כולם.

החותם בירושלים עיה״ק
ביום א״ך טוב לאדר הנהדר ש׳ תשנ״ט.

הלשכה רחוב החבצלת 12 - ת.ד. 13, ירושלים 91000 טלפון 250606 פקס: 258294
12 HACHAVAZELET ST. P.O.B. 13, JERUSALEM 91000 - ISRAEL TEL. 250606 FAX: 258294

RABBI MOSHE HEINEMANN
6109 Gist Avenue
Baltimore MD 21215
Tel. (410) 358-9888
Fax. (410) 358-9838

משה היינעמאן
אב"ד ק"ק אגודת ישראל
באלטימאר
טל. 764-7778 (410)
פקס 764-8878 (410)

בס"ד,

באתי בשורות אלו להשמיע בשער בת רבים, שנדרשתי מאת ידידי הרב החשוב מאוד נעלה חכם יצחק למשפחת דוויך שליט"א ורבנים חשובים אחרים ממתא דיל הע"י, להקיף מתא דיל ואגפיה במחיצות כדי שיהא המקום נחשב רשות היחיד להתיר הוצאה בשב"ק על ידיהן.

המחיצות ושכירת הרשות נעשו לפי הדרכתי ובהשגחתי, והנם ככל העירובין שנהגו בהם בערי ישראל קדושים מכמה דורות והם כשרים ומהודרים לרוב הפוסקים שאנו סומכים עליהם.

לכן אמינא שבהנחת הפת לעירובי חצרות ובבדיקת כשרות העירוב מדי שבת בשבת, ובהסכמת המארי דאתרא דמתא דיל, יכולים לסמוך ולשאת מבתיהם החוצה, בתוך שטח העירוב, בבטחון שעירוב זה נעשה לפי דיני תורתנו הקדושה ולפי מנהגי ישורון, ובני ישראל יוצאים ביד רמה.

וע"ז באתי עה"ח בעש"ק לסדר ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ד' תמיד מאת בנ"י ברית עולם, ארבעה עשר יום לחדש אייר כ"ט יום למספר ב"י שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמשים ותשע לבריאת עולם.

משה בהר"ר בן"ש ז"ל

כ"ד אפרת היינעמאן הנ"ל פה באלטימאר

משה היינעמאן
אב"ד ק"ק אגודת ישראל
באלטימאר

הרבנות הראשית והמועצה הדתית
מחלקת העירוב
ירושלים

אברהם משה הלוי קצנלנבוגן
רב פוסק לעניני עירובין
רב שכונות ניות, נוה שאנן וגבעת רם

ב"ה יום שלישי ז' לחודש אדר תשנ"ט 2.23.99

אני הרב אברהם משה קצנלנבוגן רב שכונת ניות גבעת רם ואחראי על ערוב העיר ירושלים ת"ו, מאשר בזה כי לאור מה שראיתי בעיני ולאור הממצאים שבידיעתי, הרי היקף צורת הפתח והמחיצות שנעשו סביבות העיר דיל ניו ג'רסי ארה"ב לפי המפה המצורפת, נעשית כדת וכדין בהתאם להוראות ופסקי ההלכה המקובלים, להסיר מכשול ויוכל לצאת לדרכם כדת וכדין.

אני יכול להעיד בנאמנות כי הרבה מאמץ הושקע בהקמת הערוב, מאמץ הלכתי להידור מצוה ומאמץ כספי רב.

יזכו כל המסייעים למצוה רבה לזכות הרבים לאורך ימים ושמים נחת ואושר כל הימים לגדול ולפרוח ולהגדיל תורה.

ועל זה באעה"ח

הרב אברהם משה קצנלנבוגן

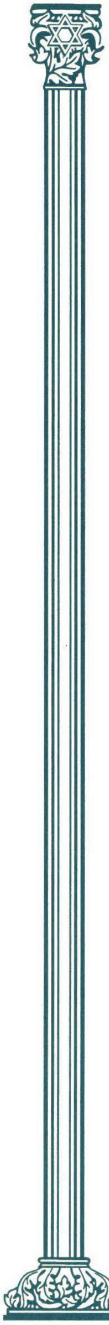
הרב אפרים לנייאדו
רב דקהילת בית יעקב ליוצאי ארם צובא
סאן פאולו, ברזיל

ב״ה, יום ד׳ ט״ו חשון תשנ״ט.

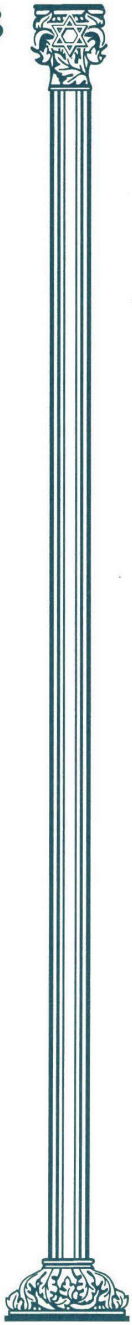
לכ׳ מעלת ידיד ה׳ וידידנו החשוב הרב הראשי לדיל ניו־גרסי,
הרה״ג כמוהר״ר יצחק דוויק שליט״א.

בהתאם לשיחתנו הטלפונית הנני להעביר לכת״ר את דברי הרב שחוד שרם שליט״א בענין העירוב שהיה קיים בחלב ובבירות.
את העירוב עשו הרבנים עזרא לופס עזרא שעיו והרב יצחק דיין זצ״ל אחראי על העירוב בכל שבוע לבודקו היה הרב יוסף שעיו בנו של הרה״ג עזרא שעיו.
ועם עלותו לא״י נתמנה להשגיח על העירוב הרב שחוד שרם שהיה סובב בכל שבוע כדי לפקח ולתקן את אשר קלקלו הערבים וזה נמשך עד שנת 1950 שאז עבר לגור בבירות.
בבירות היה קיים ג״כ עירוב שנעשה ע״י הרב שבתי בחבוט זצ״ל בהתיעצות עם רבני חלב הנ״ל הוא היה רב ראשי באותה תקופה.
בעיר קייט הנקראת עאלה נעשה עירוב ע״י הרב אליהו כאביה (זיתוני) ובעיר קייט בחמדון עשה את העירוב הרב בן ציון ליכטמן ז״ל שאח״כ נתקבל לרב ראשי לבירות. ועד שעזב הרב שחוד שרם את בירות עדיין היה קיים העירוב.

בכבוד רב וביקרא דאורייתא,

THE DEAL ERUB

תשובות הרבנים

ELIYAHU BAKSHI-DORON
RISHON-LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

אליהו בקשי-דורון
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ב"ה, כ"ז תמוז, תשנ"ח

בדבר תיקון עירוב בדיל ניו-ג'רסי

נשאלתי לחוות דעתי בענין תיקון עירוב בעיירה דיל ניו-ג'רסי, בעיירה דרים יהודים שומרי תורה ומצוות בכל ימות השנה, ובעיקר מתרכזים בה יהודים רבים בימות הקיץ הבאים לנפוש בה מברוקלין והסביבה. כיון שהעיר אינה רבת אוכלוסין, ולא עוברים בה שישים ריבוא כדי שרחובותיה יחשבו רשות הרבים. וגם לסברת הפוסקים שאינם מצריכים שישים ריבוא, אין בעיר דרכים של ט"ז אמה המפולשות מצד לצד ביושר. כך שאפשר להתקין בה עירוב שיוכלו רבים להסתמך עליו כראוי, ושמעתי שאעפ"כ יש המצדדים ומבקשים להתקין העירוב, ויש המצדדים וסוברים שאין להתקין העירוב, גם אם אפשר להלכה לסמוך עליו.

המבקשים להתקין העירוב מציינים את הקושי הגדול להשמר מאיסור הוצאה בשבת, חלק ניכר מבני הקהילה צעירים מטופלים בילדים, שאיסור הוצאה מונע מהם היציאה בשבת עם ילדיהם, ויש בכך לא רק משום חיסרון בעונג שבת, הדבר מונע ממצות כבוד אב ואם לבקר ההורים ולסעוד עמהם בשבת, ויש אנשי עסקים שיום זה היחיד הפנוי להם למצוה חשובה זו, כמו כן מן הנמנע שנשים וילדים ישמרו שבת כהלכתה באיסור הוצאה, וגם הגדולים המקפידים בכך נכשלים באיסור בשוגג, ואינם מרגישים בזה ביום המנוחה.

זאת ועוד, חלק ניכר מתושבי המקום ששומרים בדרך כלל תורה ומצוות, אינם מודעים לחומר איסור הוצאה ועוברים על איסורים דאורייתא בהוצאה מרשות לרשות, וגם לבית הכנסת מגיעים כשנושאים משא בשבת, ולצערנו נעשה אצלם הדבר כמאמרם ז"ל, "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר", וע"י תיקון העירוב נוכל להצילם מאיסור חילול שבת דאורייתא, מהסיבות הנ"ל ועוד מבקשים רבים לתקן העירוב כפי שהדבר נהוג בשאר קהילות ישראל, בפרט שבעיר זו יש

הנתונים להקים עירוב שאפשר לסמוך עליו לרוב הדעות, ומי שירצה להחמיר לעצמו שלא לטלטל, הרשות בידו.

מאידך יש החוששים לתיקון העירוב וסוברים ששב ואל תעשה עדיף, וטעמם כיון שהציבור הורגל שאסור לטלטל, אם יתירו לטלטל בדיל ע"י התקנת העירוב, יבואו לטלטל גם בשאר המקומות, ובפרט בעיר זו שחלק ניכר מתושביה גרים בה רק מספר חודשים בשנה, ואם יורגלו לטלטל, יטלטלו גם בעירם, ובמקומות שאין עירוב. כמו כן יש חשש שמי שהורגל שלא לטלטל בשבת, אם יתירו הטלטול ילמדו להתיר ח"ו שאר איסורים, או יחשבו שהתורה ח"ו יכולה שתהא מוחלפת, כפי שיטות הזרמים של המים הרעים, שמקלם יגיד להם להקל באיסורי תורה, ועל כן יש להזהר מכל חידוש הלכה, ושב ואל תעשה עדיף. טעם נוסף לחשש להתקנת עירוב, כיון שאין בית דין מוכר ומוסמך האחראי על תקנות הציבור, אין מי שיהא אחראי גמור על העירוב, ויש חשש שברבות הימים גם אם יעשה העירוב כהלכה, לא ישמר כתיקונו ויבוא לידי מכשול.

מבלי להכנס לשאלות על העירוב עצמו שברור שצריך שיעשה על דעת רבני המקום, וע"י תלמידי חכמים המומחים בנושא שיקבעו שאכן יש לסמוך עליו לכל הדעות, נזקק אני רק לשאלה אם נכון בדעת המבקשים לתקן העירוב, או שיש חשש בהתקנתו. ואלמלא לא הפצירו בי רבים בפרט בביקורי האחרון בדיל לחוות דעתי בענין, לא הייתי מהממהרים להשיב, ובהיות והשאלה קשורה ברבבות אלפי ישראל, שאפשר להקל מעליהם ולהשיב רבים מעוון, אמרתי אשנה פרק זה, ולא באתי אלא להביא המקורות הידועים, מהם ניתן ללמוד עד כמה נכון להזדרז במצוה.

בטור או"ח סי' שצ"ה נפסק "מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב", ובטעם המצווה כתב במגן אברהם שם ס"ק א' "שלא יבוא לידי איסור טלטול". ומבואר שעירוב אינו רק אפשרות תיקון למי שרוצה לטלטל, אלא תקנה שהתקין שלמה המלך בחכמתו שמצוה לעשותה בכדי להציל מפני איסור טלטול, ומברכין על מצוה זו כשאר מצוות דרבנן. מצאנו עד כמה חששו חכמים מאיסור הטלטול עד שהעדיפו לבטל בשב ואל תעשה מצות שופר ומצות לולב מן התורה, גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים, כיון שהוצאה מלאכה גרועה היא שאינה ניראית כמלאכה, ורבים נכשלים

בה. התקין שלמה המלך בחכמתו עירובין מתוך הנחה שבלי עירוב אי אפשר שלא להכשל באיסור הוצאה, ועל כן מצוה לחזר אחר תיקון העירובין ולברך עליהם, ואמנם אפשר לומר שהדברים אמורים על עירובי חצרות ושיתופי מבואות קטנים, ולא על עירוב גדול בכל העיר, לאור החששות שהזכרנו, אולם כדאי להזכיר בזה דברי החתם סופר או"ח סי' צ"ט, שנשאל בזה והשיב דברים ברורים, וז"ל "שאל ממני ידידי הרב לברר לו בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים צורת הפתח, או שארי תיקונים כיוצא בו כדי שלא יכשלו רוב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום שבת קודש.

דבר זה אינו צריך לפנים ולראיה, והוא מן השכל ומן המבואר להדיא בדברי חז"ל, השכל מחייב באשר ידוע ששמירת יום ש"ק מעשות כל חפץ הוא אצלנו ממצוות הראשיות, ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה וכו', ואיסור הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד או בהיפוך הוא א' מאותן המלאכות שהעובר עליהם הוא מומר לכל התורה כולה וכו', וכל כך חמור הדבר עד שאפילו באונס דליקה ח"ו לא התירו להציל לחצר שאינה מעורבת וכו', ואנו מצווים על קטנים שלא להרגילם בחילולי שבת וכו', וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם הקטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשומרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתח בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים ובפרט בענין תפילה בבית הכנסת ביום ש"ק בהבאת הסידורים להתפלל מתוכו וטליתים וכדומה וכו', א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול". עד כאן הוכחתו של החתם סופר שהשכל מחייב התקנת עירוב, ולשם כך נתקנה התקנה כדי שלא יבואו לידי מכשול, ואם החתם סופר מדבר על התיקון בגלל הקטנים והנשים שאינם יכולים לשמור, ועל הצער של הגדולים השומרים, ק"ו שיש לתקן כשהגדולים בימינו נכשלים ביודעין ובלא יודעין, ועוברים על איסורים מן התורה כשאין עירוב, ודאי שהשכל מחייב לדאוג דאגת הכלל, להשיב רבים מעוון.

לאחר שהביא החתם סופר הסברא שהשכל מחייב, הביא גם המקורות בחז"ל, שמצוה לתקן העירוב, והמחמיר שלא לתקן עירוב אין זו חומרא אלא קולא שגורם למכשול לאחרים, וז"ל "ואמנם על כן מצינו לחז"ל במס' ביצה ט"ז, דההוא מרבנן שהיה אוסר לערב עירובי חצרות

ביו״ט שחל בערב שבת ואמרו עליו שהוראתו לקלקולא, ופריך הש״ס מאי קלקולא הרי החמיר, ומתרץ כיון דמקלקלי ביה רבים היינו קלקולא, ופירש רש״י דמקלקלי ביה רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב היינו קלקולא, אם היה מותר לערב אתמול והוא אוסרו, עכ״ל. א״כ ק״ו, השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחת ונקל יכולים להזהר בטלטול שבת אחת, ומה גם דהמורה ההוא עשה כן משום חומרת יו״ט, שלא לערב בע״ש שהוא יו״ט, קרי ליה קלקולא, מכ״ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו״. ואם כי אפשר לחלק שבגמ׳ בביצה מיירי במקום שכל ערב שבת היו מערבין, ובאותה ערב שבת שחל ביו״ט לא עירבו, ויש קלקולא כיון שרגילים בדרך כלל לטלטל, אולם הסברא נותנת שבכל מקום יש חשש למכשול. והוסיף שם החתם סופר, וז״ל ״והדבר מוטל על הרב הת״ח שבעיר לתקן המבואות, ואם לא מכשול וקולר העם על צווארו כדאמרינן בעירובין ס״ח ע״א א״ל רבב״ח לאביי מבואה דאית ביה גברי רברבי כרבנן לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף, והוצרך אביי שם להתנצל על המכשלה שתחת ידו״. וסיים שם החתם סופר שיש להשתדל בכל קהילות ישראל לתקן עירובין, כפי שמעיד שעשו בערים הגדולות באירופה.

והנה כדברי החת״ם סופר שתיקון עירוב אינו רק לשאר העם, וחיובו דוקא על התלמידי חכמים, גם אם אינם צריכים העירוב, כתב בתשב״ץ ח״ב סי׳ ל״ו, וז״ל ״אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות לת״ח. ח״ו, אבל הזריז בזה הרי זה משובח, אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן. דאמרינן בפרק הדר א״ל רבא בר חנן לאביי מבואה דדירין בה תרי גברי רברבי כדרבנן לא ליהוי לא עירוב ולא שתוף וכו׳, וזכות גדולה היא למתקן״.

ובכלל ל״ח שם כתב ״כבר ידעת שבפרק מי שהוציאוהו אמרינן דהלכה כדברי המיקל בעירוב, ואפילו יחיד במקום רבים ואפילו בעירובי תחומין וע״ז סמכו הפוסקים ז״ל בכמה מקומות לפסוק לקולא בהרבה מחלוקות״, ואכן מצאנו בכל האחרונים הנטייה להקל בהלכות עירובין ובלבד לתקן העירוב, ועיקרו להסיר מכשול, וזה לשון האבני נזר באורח חיים סי׳ רס״ו שדן בשאלה אם ברשות הרבים בעינן דלתות נעולות בלילה, וכתב וז״ל ״על כן הדבר פשוט וברור דחשיב ראוי לנעול, והמתעקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין, הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, ושמח לבי שלמעשה לא מלאם לבם של המתעקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם״, האבנ״ז נקט בלשון

חריפה כנגד האוסרים, אע״פ שברור שיש מקום לסברתם דבעינן דלתות נעולות כמבואר בפוסקים, משום שאין כאן פגיעה באוסרים, והמחמיר תבוא עליו הברכה, ומי שאינו רוצה לסמוך על העירוב שלא יסמוך, אבל ברור שאסור מטעם חומרא לבטל התקנה שיכולה להציל רבים ממכשול, וכך התבטאו בספרי האחרונים לצדד להשתדל לתקן עירובין גם כשנכנסים להיתרים דחוקים, ק״ו בנידון דידן שההיתר יותר מבורר.

וז״ל הבית אפרים אורח חיים סי׳ כ״ו בסוף התשובה. ״לכן נלע״ד שאין להחמיר בזה וכו׳ והמחמיר יחמיר לעצמו, אבל לא להורות לאחרים כי הוא חומרא דאתי לידי קולא, במקומות שמתקנין היתר טלטול שלהם על צורת הפתח, ואם אתה מחמיר עליהם להטעינם נוסף על צורת הפתח, המכשלה הזאת תחת ידם ואתו לידי תקלה לטלטל בלא זה״. ובשו״ת נפש חיה או״ח סי׳ כ״ה ״ולדינא בעיר שרבו המתפרצים ונושאים משאות ביום השבת בפרהסיא וכו׳ צריכים אנחנו לגבב כל הקולות שאפשר להקל״, וז״ל שו״ת מהרי״א הלוי ח״ב סי׳ ק״ח, ״אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחר פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח״ו״. וכך הגדיר מהר״ש אבוהב ז״ל (הו״ד בשו״ת מים רבים סי׳ קמ״ה) את תקנת העירוב, וז״ל ״כמה עמקו מחשבות רז״ל הרועים הקדמונים, להרים מכשול מבני עמנו למען ייטב להם, לטלטל חפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור״.

ואמנם בענין הסמיכה על העירוב, רבים וטובים מזהירים שלא לטלטל גם במקום שיש עירוב מסיבות הלכתיות שונות, בפרט במקומות שיש סברא שיש דין רשות הרבים שאינה מתערבת, ויש הוכחות שמרן סובר כן בשולחן ערוך, וכן חוששים לסברת הרמב״ם שאין להתיר בצורת הפתח ביותר מעשר אמות. ואכן ת״ח בכל מושבותיהם נזהרים שלא לטלטל גם במקום שיש עירוב, עכ״פ כולם גם המחמירים המורים שלא לטלטל, לא רק שלא מנעו מלהתקין עירובין, אלא השתדלו בכל כוחם לדאוג לעירובין בכל מקומות הישוב, ומי לנו גדול כהחזון איש זצ״ל שהחמיר מאד שלא לטלטל, והורה כן לבני תורה, אבל דאג והשתדל לתקן עירובין בבני ברק ובכל הארץ. ועיין בספר פאר הדור ח״ב עמ׳ קל״ב ואילך בענין זה. וממכתבו של הגרח״ע גרודזנסקי זצ״ל שנדפס בקובץ אגרות ח״ב עמ׳ קפ״ז נמצאנו למדים כי באותם ימים הזדקק החזו״א זצ״ל גם לשאלת העירובין בפאריז. וכך נהוג בארץ להשתדל בכל מקום בעיר ובכפר להתקין עירובין, להסיר מכשול מרבים. וכן כתב

הילקוט יוסף ח"ב בדיני הוצאה בשבת בשם אביו הגאון שליט"א, שודאי יש להתקין עירוב למקילים ולהצילם ממכשול.

והנה גם אם רבים מתלמידי חכמים נזהרים שלא לטלטל, נשיהם ובניהם קשה עליהם הגזירה, ובדרך כלל מטלטלין וסומכים על העירוב. ועיין באור לציון להגרב"צ אבא שאול זצ"ל ח"א סי' ל' שפסק שבכל איסורי דרבנן ובתכשיטי אשה יש להקל לכתחילה בעירוב, וברור שהתיקון הוא גדול גם לדעת המחמירים, ועיין בריטב"א עירובין ס"ח שכתב, וז"ל "מהא שמעינן דלא מיבעי ליה לצורבא מרבנן למידר במבוי וחצר שאינם מעורבים".

ובאשר לטעמים שיש למנוע מלהתקין עירוב מהטעם שהמון העם יתרגל בטלטול, ויבוא להתיר האיסור גם במקום שיש עירוב, בפרט בדיל שחלק ניכר מתושביה מלבד ימות הקיץ גרים במקום שאין בו עירוב כתיקונו. אכן ראיתי שסברא זו נאמרה ע"י הגר"מ פיינשטין זצ"ל בשו"ת אגרות משה או"ח סי' קל"ט-ק"מ, שדנו עמו בדבר התקנת העירוב במנהטן, וחשש שאם יטלטלו במנהטן בהיתר, יבאו לטלטל גם במקומות אחרים, אולם עיקר תשובתו היתה מטעמים אחרים, ורק הוסיף סברא זו, וגם שם להלכה כתב שלא רצה להצטרף להיתר, אבל לא עיכב ביד המתירים. ובירחון נועם ח"ו (עמ' ס') נתפרסמה תשובתו הרמתה של הגרצ"פ פרנק זצ"ל רבה של ירושלים, שהשיב בענין זה תשובה להלכה, שאין בכוחנו כיום לגזור גזירות מעצמנו, גם אם יש מקום לעשות סייג לתורה, בפרט שבנידון דידן מסתבר שהחשש היה קיים גם בזמן חז"ל, שלא כל המקומות היה בהם עירוב, ואזלינן מהכא להתם. ולא חששו שמי שיתרגל לטלטל במקום זה יטלטל במקום אחר, וכבר היו דברים מעולם שקבוצות נדדו לערי קייט, כמבואר בגמרא בבא בתרא ג: וברש"י שם שהיו להם בני כנסיות מיוחדים לקיץ, ולא שמענו שחלקו חכמים בתיקון העירוב בין מקום קבוע למקום עראי, וממקורו הוא מוכח, מהגמרא בעירובין סח. שתמהו על תרי גברי רברבי שלא עשו במבוי שגרו בו עירוב, והתנצלו חכמים שאחד לאו אורחיה והאחד טרוד בגירסתו. "ואינהו לא משגחי", פירוש ששאר הדרים במבוי לא השגיחו ולא איכפת להם בענין העירוב, ומסתבר שהיו גם נכשלים בשוגג או אפילו במזיד בטלטול, ואעפ"כ הפליאה היתה שהחכמים לא התקינו העירוב, ולא היה להם לחשוש לאותם שלא ידעו להבדיל בין המותר והאסור.

וכדי למנוע החשש שיביא הדבר לידי קולא, שיורו היתר באיסור הוצאה, ויבואו לטלטל במקום שאין עירוב, יש להודיע בשער בת רבים על תיקון העירוב, ולהבהיר לציבור שיש להבדיל בין מקום שיש בו תקנה למקום אחר, וחזקה על חברים מקשיבים שידעו להבדיל בין המותר לאסור, ויטלטלו רק במקום המותר. זאת ועוד, בימינו רובא דעלמא מגיעים בטיול ובנופש למקומות רבים, וחלק ניכר מגיע לארץ ולקהילות שיש בהם עירוב, ורואים ראשי אלפי ישראל הנוהגים היתר בעירוב, ואין חשש שמשום כך יבואו לטלטל גם במקום שאין עירוב, ואם באנו להחמיר בדבר היה צריך לאסור במקומות רבים המיועדים לנופש וכדומה, ולא מצאנו שחששו לכך.

ונראה שעיקר התיקון הוא לאלה שבלאו הכי מוציאין מרשות לרשות ביודעין ובלא יודעין, מטעם שנעשה להם הדבר בהיתר, ואלה שרבים הם בלאו הכי מטלטלין במקומותיהם, ועלינו לעשות הכל כדי להצילם ככל האפשר מאיסורים דאורייתא, כיון שלכל העם בשגגה, שאינם יודעים חומר האיסור, ואדרבא כשיראו עד כמה שוקדים חכמים להקים העירוב ולשמור עליו, יתפרסם איסור הוצאה החמור. וישפיע עליהם שלא יטלטלו אלא בהיתר ובמקום שיש בו עירוב, וכאשר נחשב שכר מצות תיקון העירוב כנגד הפסדה, ברור ששכר מצוה עדיף.

באשר לבעיה שיש לחשוש בשינוי העיתים, שברבות הימים לא יהא מי שידאג לתיקון העירוב ויש חשש שיפסל ויתרגלו לטלטל, וכן החשש שבימינו בעידן המחדשים, עושי חדשות ובעלי מלחמות המורים היתרים, כל היתר יתפרש אצל המון העם כקולא וכדומה, הנה חששות אלה מסתבר שהיו גם מקדמת דנא, וגם בזמן תיקון חז"ל היו צדוקים מינים מלשינים ואינשי דלא מעלי, ולא מצאנו לחז"ל שבטלו העירוב או הגבילוהו בגללם, מלבד במקום מסויים שראו חכמים שיש צורך לגדור בו גדר, כמו בקעה שמצא בה רב מקום להתגדר בו, ואסר לבני טטלפוש אכילת כחל כמבואר בחולין קי. וכיוצא בזה, אבל לא מצאנו כל ביטול או גדר בתיקון העירובין, אדרבא מצאנו ששקדו חכמים בכל הדורות וזרזו את המזורזין בהתקנת העירובין, דוקא במקומות שהעם לא נזהר מהאיסור הקשה של הוצאה.

עכ"פ כיון שהדבר חדש הוא, יש צורך להקפיד שיעשה הדבר על דעת רבני העיר ובאחריות רבני העיר, וכיון שקדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא, יש להקפיד שלא רק תיקון העירוב ייעשה על דעת

הכל, אלא גם שמירתו וקיומו יקבע מראש על דעת הכל, שיקבעו ועד מיוחד שידאג להשגחה מיוחדת על העירוב בכל עת, ולהודיע ולתקן בשעה שיהיו תקלות, כמו כן ללמוד וללמד הלכות עירובין, ולפרסם ההיתר בתיקון כדי שידע הקהל להבדיל בין האסור למותר. והנה ענין העירובין יסודו לעשות כל הרשויות לרשות אחת, ויש בו כדי לשתף ולאחד את בני העיר כולה ברשות אחת, וסגולתו שיהיו כולם כאיש אחד בלב אחד, אבל יש לשמור שלא יביא השיתוף העירוב, לפירוד ח״ו ולמחלוקת, על כן יש להשתדל שלכתחילה יצא העירוב מתוקן על דעת כל החכמים ולא יפסלוהו המתנגדים, ומאידך יש להודיע בשער בת רבים שיש מקום להחמיר שלא לטלטל גם במקום שיש עירוב, ושכך נוהגים בני תורה בפרט לדעת מרן הבית יוסף, וכן עמא דבר בירושלים ובכל הקהילות שסמכו חכמים והתקינו עירוב ואעפ״כ ת״ח נזהרים שלא לטלטל, ואם אעפ״כ יהיו מי שיתנגדו להקמת העירוב, צריכים לדון בדבר על פי דברי התוספתא בבא מציעא פרק י״א ה״ט ״כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי״, שפירושו להתקין עירוב, ואם רוב החכמים רבני הקהילות בעיר יהיו בעד העירוב נכון לתקנו, ולא באתי אלא לחוות דעתי, ותשועה ברוב יועץ, וחזקה על חברים שלא תצא תקלה מתחת ידם.

RABBI YOSEPH HILLEL
YESHIVAT AHAVAT SHALOM
JERUSALEM

הרב יוסף הלל
ישיבת אהבת שלום
ירושלים

בענין תיקון עירוב בעיר קטנה כדי להציל המונים מחילול שבת

שאלה[1]

עיירת נופש אשר רוב תושביה ומבקריה הם בני ברית מק״ק הספרדים, ורוב רחובותיה יש בהן רוחב ט״ז אמה, אולם אין בוקעים בהם ששים רבוא, שהתושבים שבה אינם מונים אלא לכל היותר כשלושת אלפים משפחות כ״י. ורובם שומרים עיקרי התורה, אבל הרבה מהם אינם מודעים מחומר איסור הוצאה לרשות הרבים בשבת, ומטלטלים חפציהם ממקום למקום. ועד כה לא היה שם עירוב כלל, ועתה התעוררו רבני העיירה לתקן עירוב ע״י היקף העיר בצורת הפתח, כדי להציל דלת העם מחומרת עוון חילול שבת. ונסתפקו, האם ראוי הדבר לתקן עירוב כנ״ל, שבפשטות נראה שאינו תיקון טוב לכתחילה לדעת מרן ז״ל, שאנן ק״ק הספרדים קבלנו הוראותיו, וזה כדי להציל ההמונים מחילול שבת גמור כנ״ל, או שיש לחוש לשומרי התורה שעד כה לא היו מטלטלים, ועתה עלולים כל הגדרים להיות פרוצים בכמה מיני תקלות ע״י שיסמכו באופן מוחלט על העירוב, ועוד חששות כאלו.

תשובה

א) איתא במס׳ שבת (דף ו׳ ע״א) תנו רבנן ארבעה רשויות לשבת, רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור וכו׳, ואיזו היא רשות

1 שאלה זו הופנתה אלי ע״י מו״ר אבי ועט״ר שליט״א, אשר עקב טרדותיו המרובים בהרבצת תורה ובמסירת שיעורין תמידים כסדרם, לא מצא פנאי להעלות על הכתב בענין זה, ובקשני שאכתוב את הנלע״ד. וזאת למודעי שלא באתי בכאן אלא לאסוף וללקט דעת גדולי רבותינו הספרדים ז״ל בנידון דידן, ולהוכיח שאף לדעת מרן ז״ל יש מקום לתקן עירוב בצוה״פ בעיר הנ״ל, והגם שהיה מקום להתגדר כאן בפלפולא דאורייתא בכמה סוגיות חמורות ועמוקות, אולם מפני שיש בהם אריכות דברים הרבה לכן במקום שאמרו לקצר איני רשאי להאריך, ועוד חזון למועד, בעזהי״ת.

הרבים סרטיא, ופלטיא גדולה, ומבואות המפולשין, זו היא רשות הרבים גמורה, ע"כ. ופירש"י וז"ל: סרטיא, מסילה שהולכין בה מעיר לעיר. פלטיא, רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה. ומבואות, של עיר רחבים שש עשרה אמה. המפולשין, משני ראשיהן לפלטיא, עכ"ל.

עוד איתא במס' עירובין (דף ו' ע"ב) כיצד מערבין דרך רשות הרבים וכו', והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ירושלים, אלמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ע"כ. ופירש"י וז"ל: רשות הרבים, משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה ששים רבוא[2], ואין בה חומה, או שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער, שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר וכו'. ירושלים, רשות הרבים שלה מכוון משער לשער ומפולש, ויש בה דריסת ששים רבוא, ורחב שש עשרה אמה, ואלמלא שנועלין דלתותיה בכל לילה, חייבין עליה בשבת משום רשות הרבים, אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים, ומערבין את כולה, וכל זמן שלא עירבו, הויא כרמלית ולא מחייבי עלה וכו', עכ"ל. ועיין בשו"ע (סימן שמ"ה סעיף ז') שכתב וז"ל: איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים שש עשרה אמה, ואינם מקורים, ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) הוי רשות הרבים. וי"א שכל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים, עכ"ל. ומפשטות דבריו של מרן כאן נראה דס"ל כאותם ראשונים דלא בעינן ברה"ר ס' רבוא עוברים בו, שהרי בתחלת דבריו סתם ולא הזכיר תנאי זה דששים ריבוא בין שאר התנאים הצריכים לרשות הרבים, והוי כסתם ויש, דקיי"ל דס"ל למרן כסתם. (אולם עיין להלן אות ג' מה שהבאנו בזה ממקומות אחרים בשו"ע שנראה מהם דדעת מרן אינו כן, אלא דס"ל דלית לן רה"ר בזמה"ז כיון דליכא ס' ריבוא, ולקמן נאריך בזה עוד).

עוד כתב השו"ע (סי' שס"ד סעיף ב') וז"ל: רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. וי"א אע"פ שאין ננעלות, אבל צריך שיהיו ראויות לינעל, שאם היו משוקעות בעפר, מפנה אותן, ומתקנן שיהיו ראויות לינעל, ואחר שעשה לה תיקון דלתות חשובה

2 מלשון רש"י כאן משמע דלא בעינן שיבקעו ברשות הרבים עצמו שישים רבוא בני אדם, אלא כל שמצויין בכל העיר שישים ריבוא, בין ע"י בני אדם הדרים שם, ובין ע"י אנשים הבאים לתוכה מבחוץ, חשיב כרשות הרבים מחמת כן. ועי"ע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קל"ט ענף ה') מ"ש בזה, ואכמ"ל.

כולה כחצר אחד ואין מבואותיה צריכין תיקון, עכ״ל. הרי לן דבתחלת דבריו הביא מרן דעת הראשונים הסוברים דבעינן ברה״ר דלתות הננעלות בלילה וסתם כדבריהם, ובהמשך דבריו הביא דעת הי״א שהוא דעת הרמב״ם דס״ל דדי בדלתות הראויות לינעל, וקי״ל דדעת מרן כסתם, והוא דאין רשות הרבים ניתר בטלטול ליחשב כרשות היחיד, אלא בעשה לה שני דלתות משני צידיה, וצריכים שיהיו ננעלות בכל לילה, אבל אם אינם ננעלות בכל לילה, או שעשה לה משני צידיה צורת הפתח בלבד ללא דלתות, חשיב רשות הרבים מן התורה, והמוציא מרשות היחיד לתוכה, או המכניס מתוכה לרשות היחיד, או המעביר בה חפץ ארבע אמות חייב מן התורה, וכמ״ש בביאור הלכה (סי׳ שס״ד ד״ה והוא), עיי״ש.

ולפי זה יוצא לן לכאורה בדעת מרן השו״ע מדבריו הנ״ל (בסי׳ שמ״ה ושס״ד), שרחובות בעיירות גדולות שבזמנינו שבדרך כלל רוחבם יותר משש עשרה אמה, והם מפולשים משתי רוחות, חשיב לדעת מרן כרשות הרבים גמורה מן התורה, אפילו אם אין בהם בקיעת שישים רבוא, ואין דרים באותה עיר ששים רבוא. ואם כן לא יועיל להם שום תיקון, אלא אם יעשה להם דלתות הננעלות בלילה, אבל בלא זה אפילו עשה להם צורת הפתח, או דלתות שאינן ננעלות בלילה, נחשבות כרשות הרבים גמורה, דאתו רבים ומבטלי מחיצה.

מיישב מנהג העולם שנהגו להתיר רשות הרבים בצורת הפתח בלבד

ב) והנה האחרונים נתחבטו ליישב מנהג רוב העולם שנהגו בכל הדורות להכשיר רשות הרבים גמורה בצורת הפתח בלבד, דלפי המבואר לעיל אינו מועיל כלל, ועדיין דינו כרשות הרבים גמורה. ונאמרו בזה כמה וכמה ישובים ונפרטם אחד לאחד.

א. יש מן האחרונים[3] שכתבו ליישב שסמכו העולם על שיטת אותם הראשונים הנ״ל שהביא דעתן השו״ע בשם י״א, הסוברים דכל שאין שישים רבוא בוקעים בו לא נחשב רשות הרבים, ועל כן כיון שבהרבה עיירות בזמנינו אין בוקעים בהם שישים רבוא, הרי לאותם שיטות אינו חשוב כרשות הרבים, אלא דינו כמבוי המפולש שניתר בצורת הפתח,

3 עיין ביאור הלכה (סי׳ שמ״ה ד״ה שאין), ושו״ת בית אפרים (סי׳ כ״ו), ובשו״ת אור לציון (ח״א סי׳ ל׳).

וכמבואר בשו"ע (סי' שס"ד סעיף א'). ועיין להלן אות ג' מה שנבאר בזה עוד.

ב. עוד יש שכתבו ליישב[4] שנהגו העולם להקל משום שסומכים על דעת הרמב"ם (הובא לעיל בדברי השו"ע סי' שס"ד בשם י"א), הסובר שרשות הרבים גמורה ניתרת בדלתות הראויות לינעל אף על פי שאינם ננעלות בפועל בלילה, וכדעת רוב האחרונים שפירשו בדעת הרמב"ם דס"ל דמדאורייתא די בצורת הפתח משתי רוחות רשות הרבים להחשיבו כרשות היחיד, ורבנן הם שהצריכו דלתות הראויות לינעל, וכיון שעל ידי צורת הפתח נחשב כרשות היחיד מן התורה, ורק מדרבנן הצריכו שיהיו לו דלתות הראויות לינעל, לכן הקילו בזה בדרבנן לסמוך על אותם הסוברים דבלא בקיעת שישים ריבוא לא חשיב כרשות הרבים, ודי בהכשר צורת הפתח, ואין צריך אפילו דלתות הראויות לינעל.

ג. עוד יש מן האחרונים[5] שרצו ליישב מנהג העולם שנהגו לתקן רשות הרבים גמורה בצורת הפתח לחוד, והוא מטעם שבזמנינו שהרחובות בדרך כלל אינם הולכים ביושר ממש, אלא בעקמימות, הרי יש לדון בהם דין עומד מרובה על הפרוץ על ידי מחיצות הבתים שמשני צידי הרחוב, ועל ידי זה נחשב הרחוב כיש לו שלשה מחיצות, שהוא רשות היחיד מן התורה. ואף באופן שהרחוב הולך ביושר ממש בלא עקמימות, מכל מקום כל שבסוף אחד מהרחובות נכנס רחוב אחר שיש לו גם כן שני מחיצות, נחשב הרחוב הראשון כרשות היחיד, שהרי יש לו שלשה מחיצות על ידי עומד מרובה על הפרוץ, ואז אף אותם רחובות שפתוחין לו ומפולשין משתי רוחות, כיון שברוח אחד הם מפולשין לאותו רחוב שחשוב כסתום מחמת עומד מרובה, אף הם נחשבים כרשות היחיד מחמת כן, ולדעה זו אף אם בוקעים בו שישים רבוא חשיב כרה"י מה"ת כיון שיש להם ג' מחיצות.

ועיי"ש בחזו"א, שסיים ע"ז וז"ל "ויוצא לנו מזה **דבזמה"ז כל השווקין והרחובות שבכרכים היותר גדולים, הן רשות היחיד גמורה מה"ת**, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והוא רה"י וכל הרחובות הפתוחות

4 ביה"ל (סי' שס"ה ד"ה והוא). ועיין בחזו"א עירובין (סי' ע"ד ס"ק י'), ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' ל'), שחולקים בזה, וס"ל דלדעת הרמב"ם אף מה"ת לא מהני צורת הפתח אלא דלתות הראויות לינעל, ומכל מקום עיי"ש באו"ל דדעת הרא"ש והר"ן דמן התורה מהני צורת הפתח, ואם כן אפשר לשיטתם ליישב מנהג העולם.

5 חזו"א (עירובין סי' ק"ז, אותיות ה'-ח'), ועיין בשו"ת אור לציון (שם).

לה רה״י, והפתוחות לתוכן נעשין רה״י, וכיון שכן הן ניתרות בצוה״פ, ובמ״ב סי׳ שמ״ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס׳ ריבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים, **ולהאמור ההיתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו**״, עכ״ל.

ד. עוד יש מן הפוסקים[6] שכתבו ליישב מנהג העולם להתיר רחובות המפולשים ורחבים ששה עשר אמה בצורת הפתח בלבד, והוא דהרחובות שלנו לא חשיבי כרשות הרבים, דשאני טובא מרשות הרבים הנזכר בתלמוד. דבזמן התלמוד היה רשות הרבים אחד באמצע העיר, וכל בני העיר עוברים דרך אותו רשות הרבים בכניסתם וביציאתם, כיון שלא היה דרך אחרת לצאת מן העיר, אלא דרך אותו רשות הרבים, שהרי כל המבואות היו סתומין בצידם האחד[7], ובצידם השני היו פתוחים לרשות הרבים המפולש מב׳ רוחותיו, וכל כניסתם ויציאתם הוא דרך אותו רשות הרבים, ורק דרכו אפשר לצאת ולהכנס לעיר. מה שאין כן בזמנינו שהכל עשוי רחובות רחובות, והרבה מהרחובות יש להם דרך בפני עצמן שאפשר לצאת בהם ולהכנס בהם מחוץ לעיר, ויש הרבה יציאות וכניסות לעיר דרך אותם רחובות, לכן לא חשיבי כרשות הרבים אפילו ברחב ששה עשר אמה ומפולש ובוקעים בו שישים רבוא בני אדם, כיון שאין רגלי כל העיר דורסים באותו מקום.

בירור בדעת מרן האם צריך כתנאי לרה״ר שיהיו שישים ריבוא בוקעים בו

ג) עוד יש ליישב מנהג העולם, והוא דישנם הרבה פוסקים הסוברים גם בדעת מרן דכל שלא בקעי בו שישים רבוא אינו נחשב לרשות הרבים מה״ת, ודי לו בתיקון צורת הפתח בלבד. והוא דהגם שישנם הרבה מן האחרונים הסוברים דכיון דבתחלת דבריו שם (סימן שמ״ה סעיף ב׳) כשהזכיר מרן התנאים הצריכים לרשות הרבים, לא הזכיר ביניהם לתנאי זה דשישים רבוא עוברים בו, הרי נראה דסבירא ליה דאף בלא בקיעת שישים רבוא אם הוא מפולש ואינו מקורה ורחב שש עשרה אמות, הוי רשות הרבים. ושוב הביא שם מרן דעת היש אומרים דפליגי, וסבירא להו דכל שאין שישים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים. אם כן הוי כסתם ואחר כך יש אומרים, דקיימא לן דדעת מרן להכריע כסתם,

6 ערוך השולחן (סי׳ שמ״ה סעי׳ י״ח-כ״ב).

7 עיין רש״י בבא בתרא (דף י״א ע״ב בד״ה חמש), שכתב שסתם מבואות סתומין הן בצידם האחד עיי״ש.

דאף בלא שישים רבוא הוי רשות הרבים. וכן הוא דעת גאון עוזנו החיד״א בברכי יוסף ובמחזיק ברכה, ועוד הרבה מן האחרונים הלא המה בספרתם. וכן משמע לכאורה בלשון מרן ז״ל בעצמו בשו״ת אבקת רוכל (סימן כ״ט) עי״ש. (אולם יש קצת לדחות דשם איירי לענין עיקר דין רשות הרבים גמור, ולא לענין סתם רחובות שבזמננו).

אולם דעת כמה מן האחרונים הוא, דלא חשיב כאן מה שסתם מרן כדעה ראשונה דלא בעינן שישים רבוא בוקעים בו כדי שיחשב כרשות הרבים, כסתם ויש דקי״ל בזה בעלמא כסתם, אלא אדרבא ס״ל כאן כהיש אומרים, והוא כיון שלא שלל שיטת היש אומרים בפירוש. עיין להרב בית דוד (ח״א, או״ח אות ת״ט ואות תמ״א), דסבירא ליה דלא אמרינן להאי כלל דסתם ויש הלכה כסתם, אלא היכי דמרן סתם ופירש להדיא היפך דעת היש אומרים, וכגון אם היה מפרש וסותם להדיא דלא בעינן ברשות הרבים שישים רבוא, אבל כאן דמרן כשסתם לא הזכיר כלל להאי דינא דשישים רבוא, לא חשיב כסתם, ואדרבה דעתו לפסוק כמו שכתב בשם היש אומרים דבעינן שישים רבוא ברשות הרבים. וכן כתב בספר ערך השולחן למהר״י טייב (או״ח ס׳ ש״ג אות ד׳, וסי׳ שמ״ה אות ב׳) עיי״ש. וכ״כ הפרי מגדים (סי׳ שמ״ה מש״ז סק״ז, וא״א סק״ו), עיי״ש.

ועוד מצינו להרבה מן האחרונים דסבירא להו דאין דעתו של מרן לנקוט כסתם כל שפירש במקום אחר כשיטת היש, ובנ״ד אכן מצאנו לו שגילה דעתו בכמה מקומות דלית לן רשות הרבים בזמן הזה כיון דאין בוקעים בו ששים רבוא. והוא דבסי׳ ש״ג סעיף י״ח כתב מרן בשו״ע וז״ל: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים וכו׳, והאידנא נשי דידן נהגו לצאת בכל התכשיטין וכו׳, ויש שלמדו עליהם זכות לומר שהם נוהגות כן על פי סברא אחרונה שכתבנו שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, והשתא דלית לן רשות הרבים גמור היה כל רשות הרבים שלנו כרמלית, ודינו כחצר שאינה מעורבת עכ״ל, עי״ש. הרי דסבירא ליה למרן ז״ל דבזמנינו ליכא רשות הרבים. ועיין לו עוד בסימן שכ״ה סעיף ב׳, ובבית יוסף או״ח סימן של״ד ד״ה ונ״ל, ובסימן שנ״ז ד״ה מצאתי. ובב״י אהע״ז סי׳ מ״ב בד״ה מצאתי כתוב, שבכל הנ״ל הביא דבזמה״ז ליכא רה״ר, והיינו לכאורה מטעם שאין ס׳ ריבוא בוקעין בו. וכן הוא דעת המ״א (סי׳ שמ״ה ס״ק ז׳) בדעת מרן ז״ל. וכ״כ הט״ז שם (ס״ק ו׳). והביא דבריהם הבאה״ט (אות ח׳). וכ״כ בספר יד אהרן (שם), דדעת השו״ע כדעת היש אומרים דבעינן שישים רבוא. וכ״כ בספר פה

אליהו לר׳ אליהו חמווי (ח״ב דף קנ״ו). וכ״כ בשו״ת פני דוד (סי׳ א׳). וע״ע בהמאסף החדש (חוברת ב׳) בענין העירוב שנעשה באלכסנדריה, שכתב שם הגאון רב״צ קואינקה ז״ל ראב״ד בירושלים, דבדעת מרן נראה דסבירא ליה שמעיקר הדין הלכה בזה כדברי המקילין דבעינן ששים רבוא אלא דיש לחוש ולהחמיר לדעת המחמירין היכא דאפשר, עיין שם מה שהאריך בזה. ועיין בשו״ת שארית יוסף לר׳ יוסף ידיד הלוי (ח״ב או״ח סי׳ ה׳ דף ל״ז) שכתב דכמעט רוב הפוסקים סבירא להו בדעת מרן דלית לן רשות הרבים בזמן הזה כיון דליכא בקיעת שישים רבוא.

לברר שאף בערי ק״ק ספרדים נהגו להתיר רה״ר בצורת הפתח, ואף דעת הרבה מגדולי הספרדים כן

ד) והנה ידוע שמנהג כל ערי אירופה שהיו מתירים רחובות המפולשים ורחבים ששה עשר אמה בצורת הפתח, וכמ״ש המ״ב (בסי׳ שס״ד ס״ק ח׳), דמנהג העולם להתיר רשות הרבים בצורת הפתח, וכנזכר לרוב בספרי הפוסקים. ולא מיבעיא בערי אשכנז שנהגו להקל בזה טפי, דסבירא להו כדעת המ״א והט״ז דהלכה כהיש אומרים שהביא מרן, וכמו שמצינו להרבה מחכמי האשכנזים שהאריכו בתשובותיהם למצוא היתר למנהגם זה, (עיין מה שהאריך בזה בשו״ת בית אפרים חאו״ח סי׳ כ״ו). אלא אף בערי הספרדים נהגו כן, וכמו שמצאנו להגאון ר׳ יום טוב צהלון ז״ל שהיה דר בצפת בזמן מרן השו״ע, שכתב (שו״ת מהריט״ץ סו״ס רנ״א), דאף אחר שנפרצו החומות בעיה״ק צפת, יש להקל ולהתיר בצורת הפתח בלבד עיי״ש. ומשמע שם בדבריו דאף אם היו רחובותיה של צפת רחבים ששה עשר אמה, גם כן יש להתיר, מחמת דיש לסמוך על הפוסקים הסוברים דהיכא דליכא שישים רבוא לא חשיב כרשות הרבים, וכמו שפירשו האחרונים בדבריו[8]. וסיים שם וז״ל: וכמה גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצנו ולא פקפק שום אדם מעולם, ועל זה נאמר אל תסג גבול עולם, עכ״ל.

וכן כתב בשו״ת זבחי צדק (החדשות סי׳ ק״א), דהעיד לפניו הגאון ר׳ אליהו מני ז״ל שמנהג קדום הוא בעיר בומביי וכלכותא לסמוך על סברת המתירים, דבמקום דליכא שישים רבוא בוקעים בו לא הוי רשות הרבים אלא כרמלית. וכתב שם שכן הורה מקדמת דנא הרב משה פארדו, והראשל״צ הרב יום טוב אליקים. ושם (בסי׳ ק״ב) כתב שמנהג בומביי

8 עיין בשו״ת בית אפרים (סי׳ כ״ו ד״ה ועתה).

שנהגו בזה כסברת המתירין, יסודתו בהררי קודש כסברת **רוב הפוסקים**, ואין בזה עוד חשש עיי"ש.

ועיין עוד בספר טל אורות (לר' יוסף בן ג'וייא ז"ל) מלאכת הוצאה שכתב ג"כ דרוב הפוסקים הסכימו להקל דהאידנא אין לנו רה"ר, ועל זה סומכים רוב העולם ואומרים דלית לן רה"ר דהאידנא לא שכיח ס' ריבוא בוקעין בו, את"ד, עיי"ש, וכן מצאנו בשו"ת זרע אמת לר' ישמעאל הכהן ממודינא (ח"ג סי' מ"א) שכתב כסניף להתיר בצורת הפתח, דיש לסמוך על הסוברים דלית לן רשות הרבים כיון דלא בקעי בה שישים רבוא עיי"ש. וכ"כ בשו"ת שמן המשחה (ח"א דף י"ח ריש עמוד ג') דאנן קיי"ל דהיכא דליכא שישים רבוא לא הוי רשות הרבים. וכ"כ בשו"ת מהר"ם די בוטון (סי' כ"ח). ובספר אדמת קודש (ח"ב סי' ב'). ובשו"ת שדה הארץ (ח"ג יו"ד סי' י' דף כ"ט ע"ג). וכ"כ בס' אות היא לעולם (ח"א, מערכת ה', אות ע"א), ובשו"ת בכורי יעקב זריהן (סימן ז'). וע"ע בהמאסף החדש (י-ם, תשל"ט חוברת א') בענין עירוב שנעשה בנא-אמון (אלכסנדריה) ע"י הרב אברהם אביכזיר רבה של עיר זו, שהתיר שם את העיר ע"י עירוב של צוה"פ מרוח רביעית וסמך בזה ג"כ על דעת הסוברים דלית לן רה"ר בזמה"ז כיון דליכא ס' ריבוא, עיי"ש.

הרי לן דאף רבים מגדולי וגאוני הספרדים סבירא להו דיש לסמוך על דעת המתירים הסוברים דבעינן שישים רבוא בוקעים ברשות הרבים, ובלא"ה לא חשיב רשות הרבים, אלא כרמלית שניתרת בצורת הפתח.

וכן ריהטת שיטת הפוסקים עד לגדולי זמנינו, עיין בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' פ"ו) שכתב דאע"ג דבעיר ניו יארק הוא מתנגד לתיקון העירוב, שהרי דרים בה שישים רבוא, מ"מ לענין הכשר העירוב בקיו-גארדענס-הילס יש להתיר בשופי, כיון שאין דרים שם שישים רבוא, עיי"ש.

ועיין בערוך השולחן (סי' שמ"ה סעיף י"ח) שכתב וז"ל: אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהערובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם, ורק על סמך היתר זה [שכל שאין שישים רבוא עוברים בו אינו רשות הרבים], וכאילו בת קול יצא הלכה כשיטה זו, ואם באנו לעכב, לא לבד שלא יצייתו, אלא נראה כמשתגעים, שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים, דהאידנא אין לנו רשות הרבים, רק בערים ספורות והגדולות בעולם כמו ערי מלוכה שיש בהם שישים רבוא, אבל לא בערים שלנו, עכ"ל.

לברר דעת המ"א והט"ז והברכ"י שכתבו שרוב הראשונים דעתם להקל ולהצריך ברשות הרבים בקיעת ששים ריבוא

ה) עוד נראה ליישב מנהג העולם שנהגו להכשיר רחובותיהם בצורת הפתח בלא דלתות ננעלות, על סמך אותם הסוברים דבעינן ס' רבוא ברה"ר. והוא דהנה כתבו המ"א והט"ז (סי' שמ"ה) דדעת רוב הפוסקים דברשות הרבים בעינן שישים רבוא, ועיין בביאור הלכה (סי' שמ"ה בד"ה שאין), שהשיג על המג"א והט"ז וכתב וז"ל: הנה באמת כפי מה שהעתיק הבית יוסף בקיצור נמרץ את עיקרי השיטות, דימו הם [המ"א והט"ז], שרק אלו הם החולקים בזה, אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים, מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה. אכן מתחילה אחשב דעת המקילין בזה [הסוברים דברשות הרבים בעינן שישים רבוא], ראשון לכולם הביא זה [הבית יוסף] בשם בעל הלכות גדולות, ורש"י בעירובין, וסמ"ג, וסמ"ק, וספר התרומה, ורבינו מאיר, ורוקח, ותוספות, והרא"ש פ"א דעירובין, והאור זרוע, והטור, ורבינו ירוחם. אכן לעומת זה יש הרבה שסוברים שרשות הרבים הוא מן התורה כשרבים בוקעין במקום הזה אם הוא מפולש, ולא בעינן שישים רבוא, הלא המה הרמב"ם, ורבינו תם, והרמב"ן, והרשב"א, והריטב"א, והרב המגיד [משנה], והר"ן בפרק במה אשה, והגהות מרדכי במס' שבת, והרשב"ם, וכן ר"א ממיץ בספר יראים שלו, והריב"ש, והמאירי פ"ו בשבת, כולם סבירא להו דלא בעינן שישים ריבוא, ועיין בריטב"א פרק כיצד מערבין כתב שם שרוב הגאונים סוברים כן וכו' עכ"ל, עיי"ש.

עוד כתב הביאור הלכה (בסי' שס"ד בד"ה ואחר), שא"א לכתחילה לסמוך על השיטה הסוברת דלדידן דליכא שישים רבוא לא הוי רשות הרבים, דבאמת רוב הראשונים מחמירים וסוברים דגם לדידן איכא רשות הרבים, עיי"ש.

אולם לאחר החיפוש לדעת שיטות כל הראשונים בזה נמצא דהרבה מן ראשונים לא נזכרה דעתם בדברי הביה"ל, ואדרבה ישנם הרבה מן הראשונים דסבירא להו כדעת המקילים דבעינן שישים רבוא, וכמו שכתבו המ"א והט"ז.

ונפרטם אחד לאחד. עיין לרבינו ישעיהו די טראני הזקן בפסקיו (עירובין ו' ע"ב), ובתוספותיו בפסחים (דף ס"ט ע"א), ובסוכה (דף מ' ע"א) דבעינן שישים רבוא. וכן הוא דעת פסקי ריא"ז (עירובין פ"א אות ה'). וכן הוא בספר העתים (הלכות הילוך וזריקה והוצאה וטלטולי שבת, עמוד 306

ועמוד 310). וכן הוא דעת רבינו שמחה במחזור ויטרי (ח"א עמוד 121). וכ"כ בספר האשכול (הלכות ציצית, אות ל"א). וכ"כ העיטור (הלכות ציצית שער ג' חלק א'). ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' ל"א, ובחדשות סי' שמ"א). וכ"כ בס' איסור והיתר (שער נ"ט דין מ"א), ובס' האגור (אות תל"ו ותקל"ז ותקנ"ח). וכן משמע קצת בראב"ן (סי' שע"ט). וכן נראה שמסכים בארחות חיים (הל' שבת סי' רפ"ד), וכ"כ המהרי"ל (שו"ת, סי' קל"ח). וכ"כ בלקט יושר (עמ' 66). וכן משמע בראבי"ה (מס' שבת עמוד 276, ועיין מ"ש שם המגיה בהערה 14). וכ"כ בספר כפתור ופרח (פרק ו'), ובשו"ת מהר"י וויל (בליקוטים שבסוף הספר אות י"ב וי"ח), ובספר צידה לדרך (כלל א' מאמר ד' פרק מ"ה). וכן כתבו המנהיג (ריש הלכות שבת), ובספר תניא רבתי (עמוד 49), ובשו"ת זכרון יהודה להר"י בן הרא"ש (סימן פ"ב וצ"א), ובספר הנייר (הל' ערובין עמוד כ"ט), ובפסקי רקנאטי (דיני שבת דין צ"א), ובשבלי הלקט (סי' ק"ו), ובספר עץ חיים, חזן, (ח"א הלכות שבת פרק ט'), וכן כתב הרשב"ש בתשובותיו (סי' תקנ"ח). וכן מצינו שהוא דעת הגאונים, עיין בתשובות הגאונים שערי תשובה (סי' ר"ט), ובחמדה גנוזה (סי' ע'), ובספר האשכול (הלכות עירובין אות פ"ב). ובאורחות חיים שם.

הרי לנו עוד הרבה מן הראשונים הסוברים להדיא כדעת המקילים דבעינן שישים רבוא בוקעין בו, וכמו שכתבו הט"ז והמ"א דכן הוא דעת רוב הראשונים. ולפי זה יש לנו סניף גדול ליישב מנהג העולם שנהגו להכשיר בצורת הפתח, וכדעת רוב הראשונים הנזכרים לעיל. והגם שלעומת זה ישנם עוד ראשונים הסוברים לחומרא שלא הזכירן הבה"ל, מכל מקום לפי מה שעלתה חיפושנו בזה עדיין רוב המוחלט של רבותינו הראשונים דעתן להקל, וכמו שכתב המג"א והט"ז. וכן כתב ג"ע הברכי יוסף (סי' שמ"ה אות ב') דרוב הנראה לעינים נראה דס"ל להקל דבעינן ס' ריבוא, עיי"ש. ומי לנו גדול מג"ע הרב חיד"א ז"ל שכל ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו, והעיד בגודלו שרוב הנראה לעניים בדעת הראשונים ס"ל דבעינן ס' רבוא ברה"ר.

והנה יש לשאול דמאחר שיש הרבה מן האחרונים הנוקטים בדעת מרן לחומרא דלא בעינן ס' רבוא בוקעים ברה"ר, אם כן לפי זה לכאורה הרי אית לן אף בזמה"ז רשות הרבים גמורה הצריכה דלתות ננעלות בלילה כדי להתירה בטלטול, א"כ מה יועיל לשיטתם תיקון עירוב ע"י צוה"פ וכל סניפי ההיתר הנ"ל, מאחר דאנן אתכא דמרן קא סמכינן. אולם נראה דזה אינו נכון כלל שהרי לרוב סניפי ההיתר הנ"ל מועיל

תיקון צוה"פ אפילו במקום דאיכא בקיעת ס' ריבוא (והיינו לסניפי ב', ג', וד' שכתבנו לעיל אות ב'). ואף על פי שיש מן הסניפים הנ"ל (א' וב') שהם נגד דעת מרן עצמו, שהרי סתם בשלחנו הטהור היפך הנ"ל, מכל מקום הרי כלל גדול יש בידינו, והוא דכל דאיכא ספק ספיקא נגד דעת מרן, נקטינן דלא כמרן.

וא"כ בנידונינו דאיכא כמה ספיקות וכנ"ל, יש מקום להקל אפילו לדעת הפוסקים הסוברים בדעת מרן מעיקר הדין לחומרא. (וזה אפילו באופן זה שבנידון דידן שכמה מהספקות הם נגד דברי מרן עצמו, וכמ"ש באור לציון ח"א סימן ל' בשם הנדיב לב עי"ש). זאת ועוד דהנה כתב האליה רבה (סימן שמ"ה אות י"ד) דבמקום שיש עוד צד להקל, משמע דלכל הפוסקים יש לסמוך על הסברא האחרונה שהזכיר מרן להצריך שישים רבוא. ולכן בכח כמה מצדדי ההיתרים הנ"ל, אף להמחמירים מעיקרא דדינא, יש מקום לנקוט לדינא כן בדעת מרן. וכבר הביאו דברי האליה רבא בספרי הפוסקים לסמוך עליו בזה לדינא.

והנה עיין בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ל', וח"ב פרק כ"ג סי' י"ב) שכתב שלאור כל הספיקות הנ"ל יש להתיר בשעת הצורך לסמוך על עירוב הנעשה על ידי צורת הפתח ולטלטל אף בהוצאה דאורייתא, אלא דהוסיף דלכתחילה טוב להחמיר בדברים האסורים מן התורה, אבל בדברים האסורים רק מדרבנן, אין צריך להחמיר אפילו לכתחילה, כגון לשאת קטן היכול ללכת על רגליו ואפילו ע"י עגלה, או כל טלטול ע"י שינוי, כגון לקחת מטפחת הכרוכה בצוארו, וכיו"ב עיי"ש. ועל פי זה כתב ליישב שם הסתירה בדברי מרן בין סי' שמ"ה, דמשמע דלא בעינן ס' ריבוא, והיינו בהוצאה האסורה מה"ת, לבין סי' ש"ג, דהתם איירי באיסור דרבנן בעלמא ולכן נקט שם מרן דלית לן רה"ר בזמה"ז עיי"ש.

אלא דמ"מ העלה למעשה דאף בענין הוצאה דאורייתא יש להקל ולסמוך אף על עירוב של צוה"פ מהטעם הנ"ל, דאף נגד מרן עבדינן ס"ס. וכבר קדמו בחילוק זה בס' פתח הדביר ח"ג סי' ש"א, עיי"ש. ובאמת שמסתברא חילוק זה, מאחר שעי"ז מתיישבים כל המקומות הנ"ל שנקט בהם מרן בסתם דלית לן רה"ר, דבכל הני איירי באיסורים דרבנן, דבזה הכריע מרן להקל, מה שאין כן בסי' שמ"ה דאיירי בכל הוצאה ואף בהוצאה דאורייתא, דבזה נקט מרן להחמיר. ומ"מ לענין הלכה סמך בזה על דעת המקילים אף בהוצאה דאורייתא, וכנ"ל.

אף שטוב להחמיר כסוברים בדעת מרן שגם בלא ס' ריבוא הוי רה"ר, מ"מ במקומות שהרבה נכשלים באיסור הוצאה, ראוי לתקן עירוב בצוה"פ כדי להצילם מאיסור חמור זה

ו) והנה אף שכתבנו שטוב לכתחילה לחוש לדעת המחמירים בהוצאה דאורייתא, ושלא לסמוך על עירוב הנעשה ע"י צוה"פ, מ"מ נראה פשוט דבמקום שאין עירוב כלל, ונכשלים רבים מדלת העם בהוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ובטלטול ארבע אמות ברשות הרבים, שהוא איסור גמור וחמור, (ולדעת הרבה מן הראשונים הסוברים דאף בלא שישים רבוא איכא רשות הרבים, הוי ג"כ איסור מן התורה ממש), דראוי לתקן רחובות העיר בצורת הפתח, ולסמוך בזה על דעת המקילים שמועיל תיקון זה להכשיר את העיר, על כל פנים כדי להציל את אותם המונים מאיסור חמור זה בעיירות קטנות שאין בהם ששים רבוא, הגם שעדיין יש מקום להמדקדקים להחמיר על עצמם בדבר זה.

ואף על פי שהיה אפשר לצדד ולומר דשב ואל תעשה עדיף, דיש לחשוש שתקנתו היא קלקלתו, ושמא אף אותם שלא טלטלו עד היום מחמת חשש איסור דאורייתא, עכשיו לאחר עשיית העירוב יבואו להקל בדבר, ויסמכו על העירוב לטלטל אף לכתחילה. מ"מ הדבר ברור דאם נָחַשֵּׁב שכר המצוה כנגד הפסדה, הרי ששכרה הרבה מאוד. וחדא ועוד קאמינא, חדא דאין לחשוש לדבר זה שיבואו להקל עכשיו יותר מבתחילה, שהרי אותם שנמנעו ונזהרו עד עכשיו בטלטול בלא עירוב, הם אותם שהם שומרי תורה, ומדקדקים במעשיהם כהלכה, ויש להם ידיעה בחומר איסור הטלטול, שהם בגדר תן לחכם ויחכם עוד, ומקבלים דברי רבותיהם על הן הן ועל לאו לאו, באופן שאם ישמעו שתיקון העירוב אינו לכתחילה ממש, אלא נעשה בעיקר כדי למנוע את הנכשלים והנחשלים שלא יכשלו בעוון חמור של חילול שבת בפרהסיא, ימנעו מן הטלטול על סמך תיקון עירוב זה.

ועוד אמינא דלו' יהא כך שיבואו גם אחרים שלא נכשלו עד כה ויבואו עכשיו לטלטל אף לכתחילה על סמך היתר זה, מכל מקום הרי סוף כל סוף הרווח גדול על ההפסד. דבלא העירוב הרי נכשלים רבים באיסור טלטול החמור, דלהרבה מן הראשונים הוי איסור דאורייתא אף בזמה"ז, והוא חלול שבת בפרהסיא. ומכל מקום לכולי עלמא עוברים לכל הפחות על איסור טלטול בכרמלית דרבנן. ומצינו שהחמירו לפעמים בדרבנן יותר מדאורייתא, כדי שלא יזלזלו בתקנות חז"ל. ואילו אותם שיסמכו

על עירוב זה להוציא אף בלכתחילה, אינם נחשבים עדיין למחללי שבת, וכמו שמצינו בספרי הפוסקים שמנהג העולם היה לסמוך על עירוב זה אף לכתחילה על פי ההיתרים הנזכרים לעיל. ואף על פי דאנן בדידן סבירא לן דראוי שלא לסמוך על תיקון זה לכתחילה, וכדעת כמה מן האחרונים שדעת מרן בסתמות הוא שאף בלא שישים רבוא הוי רשות הרבים, מ״מ פשיטא שמשום חשש זה לגבי המקצת שהיו מקודם מקפידים, ויבואו מעתה לטלטל על סמך העירוב אף לכתחילה, אין לנו להמנע מלהציל את שאר אחינו בני ישראל מכמה וכמה איסורי כרת וחילולי שבת בפרהסיא. ומי שיש בידו להציל ואינו מציל נתפס על עוון בני עירו (כדאמרו בשבת נ״ד ע״ב).

ואין לבעל דין לטעון ולומר דעדיף טפי שלא לתקן העירוב, אפילו כדי להציל את הנכשלים באיסור הוצאה וטלטול בלא העירוב, מטעם דקי״ל הלעיטהו לרשע וימות, דומיא דאמרינן בב״ק (דף ס״ט ע״א) אהא דתנן (מע״ש פ״ה מ״א): כרם רבעי היו מציינים אותו בקוזוזות אדמה וכו׳, אמר רשב״ג במה דברים אמורים בשביעית דהפקר נינהו, אבל בשאר שני שבוע, הלעיטהו לרשע וימות, והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו, ע״כ. ופירש״י וז״ל: בקוזוזות, נותן פיסת רגבים סביבות הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא פדיון. בד״א, דעבדינן להו היכירא לעוברים ושבים, בשביעית, שהוא הפקר, ובהיתר הן באין לאכול, אבל בשאר שני שבוע, שהן באים לגזול, יניחם ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות, עכ״ל. הרי חזינן דהבא לעבור איסור במזיד, אין אנו מצווין למונעו מן האיסור, דהלעיטהו לרשע וימות.

אולם באמת אין זה נכון כלל לענייננו, דהנה יעויין באחרונים שהקשו איך אמרינן בזה הלעיטהו לרשע וימות, הרי קי״ל דכל ישראל ערבין זה לזה, וכל שיכול למחות או למנוע חבירו מעשיית האיסור ולא מנעו, הרי זה מתחייב מדין ערבות כאילו אותו עוון נעשה על ידו. וכתבו ליישב דלא אמרינן להאי דינא דערבות, אלא באופן שיכול למנוע את חבירו מעשיית האיסור, ועל כן כיון שלא מנעו, הרי זה מתחייב כאילו אותו עוון נעשה על ידו, מדין ערבות, אבל כל שלא יכול למנוע את חבירו מאותו איסור, אינו נכנס תחתיו בערבות. ולכן התם גבי שאר שני שבוע דאיכא איסור גזל ס״ל לרשב״ג דכיון שבעל השדה אינו יכול למונעו מאיסור גזל, שהרי בא ע״מ לגזול, שאע״ג שיכול למונעו מאיסור אכילת רבעי בלא פדיון, אינו חייב בכך, דכיון דבמעשה זה איכא דבר

איסור שאינו יכול למנעו מכך דהיינו הגזל, אינו נכנס תחתיו כלל לערבות אף בדבר האחר שיכול למונעו. ואדרבא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות. ולפי זה בנידון דידן דע"י תיקון העירוב מצילים אנו את אותם שנכשלו עד כה באיסור הוצאה בלא עירוב, הנה לא די דלא אמרינן בזה הלעיטהו לרשע וימות, אלא אדרבה המונע עצמו מתיקון זה נכנס בערבות תחת אותם שנכשלים באיסור ההוצאה בלא העירוב, ונחשב כאילו הוא עשה את העוון, והקולר תלוי על צווארו, כיון שיש בידו להצילם מאיסור הוצאה ואינו עושה כן[9].

אולם נראה דאף בלא כל זה יש לפקפק על עיקר הטענה של הלעיטהו לרשע וימות. דהרי תנן התם בסיפא דמתניתין דהצנועין היו מניחין מעות ואומרים כל הנלקט מזה יהיה מחולל על המעות הללו. וכתבו שם בתוס' ד"ה והצנועין דאף בשאר שני שבוע היו הצנועין עושים כן. ולפי זה הרי דלכתחילה ראוי להדר אחר תקנת החוטאים למרות מ"ש הלעיטהו לרשע וימות, ואף שאינו יכול למונעו מאיסור גזל, חייב למונעו מאיסור אכילת רבעי, ואם כן כ"ש וק"ו במקום שאפשר למונעם מאיסור חמור זה, דלא נימא הלעיטהו לרשע וימות, אלא אדרבה חייב כל אחד לחפש ולעשות כל טצדקי שבעולם למנוע מכל בר ישראל ליכשל בעוון, ואם יש בידו למנוע ולא מנע, נחשב כאילו הוא עצמו חוטא בזה. ועיין בזה בספר שו"ת בית אב תנינא (מעמוד ז' ואילך) מה שהאריך בזה בנידוננו. (ולענין דעת הרמב"ם בהא דצנועין, עיין בזה בס' דרך אמונה להגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א, הלכות מע"ש פ"ט ה"ז בביאור ההלכה ד"ה בשנת, ואכמ"ל).

וכן אין לבעל דין לחלוק ולומר דליכא חיובא לתקן עירוב, כדי להציל את אותם הנכשלים באיסור הוצאה בשבת, כיון שהרי אותם בני אדם היו מטלטלין אף בלא העירוב, א"כ לא חשיב זה כלל לתיקון, דדמיא למאי דאמרינן בגמ' (קדושין דף פ"א ע"ב , ונזיר דף כ"ג ע"א): מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר, ועלה בידו טלה, טעון כפרה וסליחה, עיי"ש. דמשמע התם דאף שלבסוף עלתה בידו היתר, כיון שנתכוון לאיסור צריך סליחה וכפרה כאילו אכל בשר חזיר. וא"כ הכא נמי כיון דאף בלא תיקון העירוב היו מוציאים הם מרשות לרשות, א"כ אף כשיעשו עירוב חשיב כמוציאים עדיין מרשות לרשות, ולא הועיל התיקון כלל להצילם מחטא הוצאה בשבת. דזה אינו נכון כלל וכלל, דהתם פשוט דאין כוונת

9 ועיין מה שהאריך בזה הגרי"פ פרלא בביאור על ספר המצוות לרס"ג ח"ג דף ר"ט ע"ב.

הגמרא לומר דחשיב כאילו אכל בשר חזיר וחייב חטאת, אלא דטעון סליחה מאת המקום על מה שבלבו היה רוצה לעשות איסור, אבל וודאי דלא חשיב כאילו עשה איסור. ואף כאן פשוט שע״י תיקון העירוב הרי ניצלו מאיסור הוצאה, ואף אם יודעים אנו בבירור שאף בלא תיקון העירוב היו מוציאים לרה״ר, מ״מ אין זה אלא שצריכים סליחה על מה שאינם חוששים לאיסור הוצאה, אבל ודאי דלא חשיב כהוצאה לרה״ר, וממילא חיובא רמיא על כל אחד להצילם מאיסור חמור זה, ודבר זה פשוט הוא ואינו צריך כלל לפנים.

וכן אין לומר כאן להאי דאמרינן בכמה דוכתין (שבת דף ד׳ ע״א, ועירובין דף ל״ב ע״ב, ומנחות דף מ״ח ע״א, ונזיר דף כ״ג ע״א) דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, וכאן נמי כיון שע״י תיקון העירוב, אפשר שיבואו לסמוך אף לכתחילה על תיקון העירוב, ואף אותם שהיו נזהרים עד כה, יבואו עכשיו לסמוך על העירוב אף לכתחילה, וחשיב כאילו מתקני העירוב מכשילים אותם באיסור קל, כדי שיזכו וינצלו אחרים מאיסור חמור דהוצאה. זה אינו דומה כלל. דלא אמרינן כן אלא באופן שאי אפשר לזכות ולהציל את חבירו מאיסור חמור אלא ע״י שיכשל הוא באיסור קל, ולכן אמרינן דאין אומרים לאדם שיחטא כדי שיזכה חבירו, דומיא דהדביק פת בתנור דלא קא עבר על מלאכת אופה עד שתאפה, ומ״מ אין אומרים לאדם חטא באיסור קל דרבנן של רדיית הפת קודם שתאפה, כדי שיזכה וינצל חברך מעונש החמור של מלאכת אופה דאורייתא. אבל כאן הרי אף בלא שיסמכו על העירוב לכתחילה, ינצלו האחרים מאיסור טלטול, ואדרבה מכריזים אנו ואומרים להם שראוי להם שלא יסמכו על עירוב זה לכתחילה כדי שיזכו חבריהם וינצלו מאיסור חמור של טלטול והוצאה בלא עירוב. ויש עוד כמה אופנים ליישב בזה, דעיין במאירי שבת דף ד׳ ע״א שכתב בשם חכמי לוניל, דדוקא היכא שהאיסור בא מאליו דומיא דפת בתנור שאין הדבקת הפת בתנור הוא האיסור, אלא גמר האפיה שהיא נעשית מאליה, ולכן אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. אבל כשזה יודע בחברו שחוטא בידים, ויכול למונעו, אמרינן חטא באיסור קל כדי שיזכה חברך. ועיין בתוס׳ (שבת דף ד׳ ע״א בד״ה וכי, ובגיטין דף מ״א ע״ב ד״ה כופין) דכתבו דמצוה דרבים שאני. וא״כ הרי בנידון דידן פשיטא דלא שייכת טענה זו כלל, שהרי ע״י תיקון עירוב זה מציל רבים מעון. ועיין בשו״ת חיים שאל ח״א סימן ו׳.

ליקוט מתוך דברי הפוסקים בחיוב המוטל על הרבנים לתקן עירוב בעירם

ז) והנה ראינו לנכון להעתיק בכאן לשונות חז"ל והפוסקים המתריעים בענין גודל החיוב של תיקון עירובין בעיירות, כדי לחזק ידי כמ"ע הרבנים העוסקים בדבר זה, שהוא חוב המוטל עליהם להשתדל ולפעול בכל כחם ומרצם, ולבקש עצות ותחבולות בהצלת בני עירם מעוון חמור של חילול שבת בהוצאה ברשות הרבים, ואין להם מקום פיטור בזה, והקולר תלוי על צווארם, וכפי שנהגו בכל הדורות וברוב המקומות.

א. איתא במס' ביצה (דף ט"ז ע"ב): רבי אומר מערבין עירובי חצירות וכו', ת"ש דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כוותיה דשמואל, ואמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלקולא, אי אמרת בשלמא לקולא קאמר, היינו קלקולא, אלא אי אמרת לחומרא מאי קלקולא, ומשני כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא. ופי' רש"י כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטלין בלא עירוב, היינו קלקולא, אם היה מותר לערב אתמול והוא אסר עכ"ל. ועיין בשו"ת הרא"ש (כלל כ"א אות ח'-ג') שכתב דחזינן מהאי דהאוסר לערב במקום שמותר לערב נקרא קלקול. ועיין בשיטה מקובצת שם שכתב וז"ל: ומכאן למדנו שמצוה לערב ערובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר.

עוד הביא שם הרא"ש להא דאיתא במס' עירובין (דף ס"ח ע"א): א"ל רבה בר רב חנן לאביי, מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף, א"ל [אביי] מאי נעביד, מר [רבה] לאו אורחיה, [אין כבודו לחזר על בני המבוי ולגבות השיתוף, רש"י]. אנא [אביי] טרידנא בגירסאי וכו'. וכתב על זה הרא"ש (שם) וז"ל: אלמא שאין להיות בלא עירוב במקום שיכולים לערב.

ועיי"ש עוד בדברי הרא"ש לענין מעשה שהיה בזמנו בר' יעקב ב"ר משה שאסר את העירוב בעיר פרירישׁ, וחלק עליו הרא"ש והתיר את העירוב, וכתב לו הרא"ש בזה"ל: כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשין בין הגוים בצורת פתח, ואתה אסרת אותו לקהל פרירישׁ, וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתיך שאין בהם ממש, והזהרתיך שתחזור בך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם. והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך, ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת, לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים

של גוים בצורת פתח תוך שבועים אחר שתראה כתב זה, ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה, אותם שמתו ז"ל, ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה.

עוד כתב שם הרא"ש בתשובה אחרת על אותו ענין וז"ל: ואם יעמוד במרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו, אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר, ואני גוזר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס הנזכר. ואם כל זה לא יועיל, גוזרני עליך שתודיעני הכל, ומצוה לנדותו בכל הקהלות ספרד, וגם ידונו אותו למות בדין זקן ממרה, כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלהים, ולבער עושה הרעה מקרבינו עכ"ל.

ב. ועיין בשו"ת התשב"ץ (סי' ל"ז אות ל"ז) שכתב וז"ל: אם יש חשש עבירה בתקוני מבואות [לת"ח]. ח"ו. אבל הזריז בזה הרי זה משובח, אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן. דאמרינן בפרק הדר (דף ס"ח ע"א): אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי מבואה דדיירין בה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שתוף. א"ל מאי אעבוד, מר לאו אורחיה, אנא טרידנא בגרסאי, אינהו לא משגחי. ונראה מכאן שאלמלא טרדת הגרסא, דרך ת"ח הוא לתקן. ומי שלבו נוקפו בזה, הדיוטות גמורה היא, או מינות נזרקה בו. וזכות גדולה היא למתקן, (ובפ"ק) [ובפ"ב] דביצה (דף ט"ז ע"ב) גבי מערבין עירובי חצרות ביום טוב, ואמרינן התם במאן דאורי לאיסורא הויא הוראה לקלקולא משום דמתקלקלי בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב עכ"ל.

ג. ועיין בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' צ"ט) שכתב דברים החוצבים להבות אש בענין הצורך בהשתדלות תיקון העירוב ככל האפשר, ומפני חשיבות הענין אעתיק לשונו: שאל ממני ידידי הרב נ"י לברר לו בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים, צורת הפתח, או שארי תיקונים כיוצא בו, כדי שלא יכשלו רוב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק. [תשובה] דבר זה אינו צריך לפנים ולראיה, והוא מן השכל ומן המבואר להדיא בדברי חז"ל. השכל מחייב, באשר ידוע ששמירת יום שבת קודש מעשות כל חפץ, הוא אצלינו ממצוות הראשיות, ומי שאינו משמר כהלכתו, הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כולה, כמבואר בעירובין

(דף ס"ט ע"א), ואיסור הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד או בהיפוך, הוא אחד מאותן המלאכות שהעובר עליהם הוא מומר לכל התורה כולה וכו'. ואם כן כל בר דעת ישפוט בשכלו שאי אפשר בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו, וגם לא נשותיהם וחלושי דעת, לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים, ובפרט בענין תפלה בבית כנסת ביום שבת קודש בהבאת הסידורים להתפלל מתוכו וטליתים וכדומה, עיין ט"ז (סי' שמ"ו סק"ו). אם כן השכל הפשוט גוזר שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול.

ואמנם על כן מצינו לחז"ל במס' ביצה (דף י"ו סוף ע"ב) דההוא מרבנן שהיה אוסר לערב ערובי חצרות ביום טוב שחל להיות בערב שבת, ואמרו עליו שהוראתו לקלקולא, ופריך הש"ס מאי קלקולא הרי החמיר, ומתרץ כיון דמקלקלי ביה רבים היינו קלקולא. פירש"י דמקלקלי ביה רבים, ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב, היינו קלקולא, אם היה מותר לערב אתמול והוא אוסרו עכ"ל. אם כן קל וחומר השתא, ומה התם אינו אלא לשבת אחד, ונקל יכולים להזהר בטלטול שבת אחד, ומה גם דהמורה ההוא עשה כן משום חומרת יום טוב שלא לערב בערב שבת שהוא יום טוב, קרי ליה קלקולא, מכל שכן שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו. **והדבר מוטל על הרב התלמיד חכם שבעיר לתקן המבואות, ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו,** כדאמרינן בעירובין (דף ס"ח ע"א): אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי מבואה דאית ביה גברי רברבי כרבנן לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף, והוצרך אביי שם להתנצל על המכשלה שתחת ידו יעו"ש.

ועיין עירובין (דף כ"א ע"ב): בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצתה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני, והקשו בתוס' הא גם שניות תיקון, ויש לתרץ לפי הנזכר לעיל, במה שהוסיף חומרא לאיסור שניות, אף על גב שהוא מצוה לעשות סיג לתורה, מכל מקום לא שייך ישמח לבי, כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים. אבל כשעשה סיג לשמירת שבת, וגם עשה תיקון שלא יקלקלו בו, היינו שיערבו עירובין, אז ישמח לבי גם אני וכו'. ובטוש"ע (סימן שס"ו סעי' י"ג וי"ד): מצוה לחזור אחר עירובי חצרות. מברך על מצות עירוב. והנה אין כוונת הברכה על אשר קדשנו ואסר לנו ההוצאה וטלטול בשבת וכו', אלא על כרחך לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות

התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה, אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו כמו שכתבנו לעיל.

וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצילם, שנותנים רשות לשמור דתינו בכלל, ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפילו במבואות שגדולי מלכות דרים בהם, אם צריכים להתיר טלטול לישראל, נותנים רשות לתקן.

ומי לנו גדול מעירנו פרעסבורג מטרופולין דמדינתא, וכמה פעמים המלך ירום הודו ושריו וסגניו נעצרים פה, וכעת הוא וועד המדינה, וכל שרי המלוכה נאספים, ויש כאן במקום אחד שצריך תיקון צורת הפתח בשני קנים וקורה על גביהם, ובמקום אחד אצל המים יש תיקון אחר פס גבוה, הכל לפי הצורך, ואין מכלים דבר, והדברים מפורסמים וגלוים אין בו ספק. על כן אין להאריך יותר, פשוט שמעלתו ידידי הרב נ"י ישתדל בכל עוז לתקן בני קהלתו, וה' יתנהו לחן ולחסד בעיני האדון הגדול החסיד הפישאף נסיך עירו, ויתן רשות להסיר מכשול ותקלה, ובחסדו ירום הודו וכסא כבודו, עכ"ל.

ועיין בשו"ע (חו"מ סי' קס"ב סעיף ג') וז"ל: בני מבוי כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי, ע"כ. ובסמ"ע (ס"ק א') כתב דהוא הדין במבוי המפולש, כופין בני העיר זה את זה להכשירו בצורת הפתח כדי להתיר בו הטלטול בשבת.

והנה מתוך דברי ספרי התשובות רואים בבירור שבכל ערי ישראל השתדלו רבני העיר בכל עוז לתקן את העיירות והרחובות בעירוב כהלכתן, ואף בכל ערי הספרדים היו עושים עירוב, אם ע"י דלתות ננעלות, ואם ע"י צורת הפתח וכנ"ל.

ואף בערי סוריה נהגו כן מאות בשנים וכמו שהעיד על כך בשו"ת דבר שמואל (למהר"ש אבוהב ז"ל סי' ק"נ), ובשו"ת אמרי נועם (לר' ישעיה דיין ז"ל, ראב"ד אר"ץ, סי' א') שכתב שם שמהר"ר מרדכי לבטון ז"ל שכר את העיר ע"י אחרים מזמן זמניהם כדי להתיר בארי"ץ את הטלטול בשבת עיי"ש, ומלשונו משמע דכבר זמן רב קודם לזמנו של הרב מרדכי לבטון היו שוכרים את העיר מן השר, וא"כ הרי לן עדות ברורה דכבר מאות בשנים נהגו לעשות עירוב בארי"ץ[10]. ועיין בשו"ת

10 וכן העידו זקני חו"ר ארי"ץ טובה החיים עמנו היום שעד קרוב לימינו ממש היו מתקנים העיר בצורת הפתח הגם שרוב רחובותיה היו ט"ז אמה.

הרא"ש (כלל כ"א אות ח'-ד') וז"ל: נהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשים בין הגוים בצורת הפתח, עיי"ש[11].

סיכום לדינא

הנה לאור כל הנזכר, נראה להורות בדין עשיית עירוב בעיירה קטנה שבנידוננו שרחובותיה רחבים ט"ז אמה, אשר רוב תושביה המה מק"ק ספרדים, שראוי ונכון שרבני העיר יעשו תיקון לרחובותיה ע"י צורת הפתח. והגם שיש הרבה מן האחרונים הסוברים בדעת מרן להחמיר דכל שרחובות העיר הם רחבים ט"ז אמה חשיב רשות הרבים אפילו אם אין שישים ריבוא בוקעים בו, בכל זאת מאחר שישנם כנגד אלו הרבה פוסקים הסוברים אפילו בדעת מרן ז"ל דאין לנו רשות הרבים בזמן הזה, וכן יש לצרף לכאן דעת רוב הראשונים, ורוב ככל גדולי פוסקי אשכנז, והרבה מגדולי האחרונים ופוסקי הספרדים שנוקטים כן לדינא עד לדורנו אנו, וכנ"ל בשם הגאון בעל שו"ת אור לציון ז"ל, לכן לאור כל הספקות וספקי ספיקות הנ"ל, ברור הדבר דבעיירה זו שהרבה מתושביה נכשלים ומטלטלים בש"ק בלא עירוב, דחיובא רמיא להצילם מחומר איסור חילול שבת בפרהסיא, ולתקן להם עירוב ע"י צורת הפתח, כיון שעיקר מטרת הדבר הוא להציל העם מאיסור חמור, ולא כדי להתיר הטלטול לאותם שעד כה הקפידו שלא לטלטל. ומ"מ אף לכלל הציבור יועיל העירוב לסמוך עליו אף לכתחילה לגבי טלטול בדברים שאינם אסורים בהוצאה אלא מדרבנן, וכן לענין שעת הצורך וכיו"ב שיש לסמוך בזה על העירוב לגמרי, אף שלכתחילה טוב להחמיר בטלטול באופן האסור מדאורייתא.

ואף על פי שבדעת מרן יש הרבה מן האחרונים הסוברים להחמיר דאף בלא ס' ריבוא חשיב כרה"ר, מ"מ חזינן שלא נהגו כוותיהו, וכידוע

11 ובספרי שו"ת מצאנו עשרות עדויות שגם בק"ק הספרדים למושבותם ולעריהם היו משתדלים בעשיית עירוב ומתקנים רחובותיהם להתיר בהן הטלטול, בכל אופני ההיתרים הנ"ל, ונזכיר כמה מהם. **ירושלים**, שו"ת שדה הארץ ח"ג סימן כ"ב. שו"ת תעלומות לב ח"א סימן א'. שו"ת אדמת קודש ח"ב סימן ב'. אר"ץ חיים (סתהון) סי' שס"ג סוף סכ"ו. **ספרד**, שו"ת אבקת רוכל סי' מ"ז. **קושטא**, שו"ת מהרי"ט ח"א סימן צ"ד. **סאלוניקי**, שו"ת מהריב"ל ח"ג סימן ע"ד. שו"ת באר מים חיים או"ח סימן ג'. שו"ת מהרי"ט ח"א סימן צ"ד. **איזמיר**, שו"ת לב חיים ח"ב סימן ע"ד וע"ה, ובפתח הדביר סימן ש"א ד"ה נמצא. **מצרים**, שו"ת הרדב"ז ח"ג סימן תקע"ו. שו"ת גינת ורדים ח"א כלל ג' סימן כ"ב-כ"ד. **אמשטרדם**, שו"ת מים רבים או"ח סימן ל"ד. **ויניציאה**, שו"ת זרע אמת ח"ג סימן מ"א. **מנטובה**, שו"ת דבר שמואל סימן קמ"ה.

מהרבה רבנן קשישאי חסידי עליון מגדולי הדור הקודם בירושלם עיה"ק תובב"א שהיו סומכין על עירוב של צוה"פ לטלטל להדיא אף בלא שינוי, ובוודאי סמכו על כמה ספיקות וספקי ספיקות שיש בנידון זה שאף לאותם המחמירים בדעת מרן, מ"מ הוי ספק ספיקא נגד מרן דנקטינן בזה לקולא. ואף על פי דראוי לכל ירא שמים להחמיר על עצמו לכתחילה בדבר שלא לסמוך על עירוב של צוה"פ וכמו שנתפשט היום אצל קצת בני תורה שמחמירים בדבר, מ"מ המנהג הקודם בירושלם היה להקל ולסמוך על העירוב. ולפי מה שנתבאר בתשובתנו אפשר דזכינו לדעת ולהבין מקצת טעמם ונימוקם של גדולי החכמים שנהגו להקל בזה. ולכן בעיר שבנידוננו אשר רוב הציבור אינם בני תורה מן המתחסדים ומחמירים, לאחר שנעשה תיקון העירוב להצלת המטלטלים באיסור, אין אנו רואים מקום לחוש לשום תקלה באם כלל הציבור ינהגו לקולא, אולם נמליץ ונעודד לבני התורה שימנעו מטלטול באופנים האסורים בהוצאה מדאורייתא וכנ"ל דכן ראוי להם לנהוג תמיד לפנים משורת הדין, ותול"מ.

וכל זה שהמלצנו גם להלכה ולמעשה על תיקון עירוב בעיר של נידוננו, הוא להיותה עיר קטנה והיא מצער ואנשים בה מעט, אבל בעיר גדולה שיש בה ששים רבוא תושבים ויותר, אין להנהיג תיקון עירוב בצורת הפתח, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכמו שכבר הורה זקן וגדול רבני ארה"ב הגאון רבנו משה פיינשטיין זי"ל בשו"ת איגרות משה (חלק או"ח, ח"א סי' קל"ט. וח"ד סימן פ"ו), וחילק כנ"ל להתיר בעיר קטנה, ולאסור בכל תוקף בעיר גדולה.

ועוד צריכין להודיע אל בני העיר שעירוב זה נעשה בעיקר כדי להצילם שלא יעברו על איסור חילול שבת באם יטלטלו חפצי מצוה וחפצי צורך שבת שאינם מוקצים וכדומה, אבל לא על מנת להיות סיבה לזלזל בעוצמת קדושת יום השבת, ולהפכו ליום של משחקים וטיולים שיש בהם כל מיני טלטול של איסור.

והעיקר הוא ללמד להם הלכות שבת, וידעו חומר האיסור וגודל השכר על שמירתה כהלכתא. וכמובן שכל זה בתנאי כפול ומכופל שכל ענין תיקון העירוב וקיומו ייעשה בקפדנות בהשגחה אחראית ע"י רבנים הבקיאין בהלכות עירובין, וכפי שאכן שמענו שכן נעשה בעיירה שבנידונינו.

ואחתום בברכה לכל העושים ומעשים לכבוד מצוה רבה זו.
יוסף בלא"א ועט"ר
מו"ר הרה"ג המקובל כמוהר"ר יעקב **הלל** שליט"א

RABBI YAAKOV HILLEL
ROSH YESHIVAT
HEVRAT AHAVAT SHALOM
JERUSALEM

יעקב משה הלל
ראש ישיבת
חברת אהבת שלום
ירושלים

קראתי בכל לב את תשובת בני היקר הרה״ג חריף ובקי כהר״ר **יוסף** שליט״א בנידון עשיית עירוב על ידי צורת הפתח לתקן רחובותיה של עיירת דיל בניו ג׳רסי הרחבים ט״ז אמה שאין בוקעים בהם ששים רבוא, כדי להציל רבים מעון חילול שבת דאורייתא, והעלה על פי מקורות מנומקים מדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים, שעל הפחות יועיל העירוב בדיעבד לענין זה. וידי תיכון עמו בהוראתו, שלמצוה תחשב על רבני העיירה לתקן עירוב הנ״ל כדי להציל ההמונים מדלת העם אשר באין יודעים חומרת האיסור מטלטלים בעצם יום השבת ברשות הרבים בפרהסיא. וכבר צווחו על כגון הא רבותינו הראשונים והאחרונים שאסף דבריהם כעמיר גורנה בני יקירי שליט״א בתשובתו, ואמרו שהקולר תלוי על צווארי הרבנים למצוא תקנה להעוברים על איסור זה. ביודעים ובלא יודעים. וגם לפי מה שהביא בני יקירי שליט״א בתשובתו הנ״ל, הרי ישנם צדדים בעלי משקל, כדי לסמוך על עירוב זה גם לדעת מרן ז״ל שקבלנו הוראותיו, כיון שאין ששים רבוא בוקעים בו, וישנם רבים ונכבדים מגדולי הפוסקים הסוברים שבכגון הא דעת מרן היא שאינה רשות הרבים גמורה. ועם שראוי לכל מדקדק במעשיו כהלכה לא לסמוך על העירוב לכתחילה, כיון שיש הסוברים בשיטת מרן לחומרא, על כל פנים כדי להציל דלת העם מחטא חמור של טלטול בשבת, וכן להציל היראים והחרדים לדבר ה׳ מטלטול בטעות וכדומה, אשר המכשלה הזאת מצויה, אין ספק שראוי ונכון לתקן עירוב בעיירה הנ״ל, וכמו שנהגו בכל הדורות ובכל המחוזות, גם אצל ק״ק הספרדים למצוא תיקון על כל פנים בדיעבד היכא דאפשר.

וכמובן שמטרת העירוב הוא כדי לאחד לבבות המשפחות והקהילה, ולתקן ולהוסיף בכבוד השבת ובעונג שבת, אבל לא לנצלו כדי לפרוץ פרצות בחומת הדת, ולזלזל ולחלל קדושת השבת ח״ו, ע״י טלטול מוקצה ועניניי משחקים ושאר דברים אסורים חלילה. ולבי אומר לי בס״ד שבהיות שעינינו הרואות שרובם הניכר של ק״ק יוצאי אר״ץ המתגוררים

ומבקרים בעיירה זו, המה מתחזקים ועולים יותר ויותר מיום ליום, בשמירת התורה ובלימודה, ובחינוך ילדיהם לתורה ולירא שמים, ומתרבים אצליהם מוסדות חינוך לתורה ולתעודה, ובתי מדרש ובתי כנסת ושיעורי תורה, כן ירבו כהנה וכהנה, לכן אין חשש תקלה בדבר הקמת העירוב, כי אדרבא הדבר יגרום ויביא בע"ה לפרסם מודעות קדושת השבת ודיניה, ובפרט בנוגע לדיני הוצאה, שרבים אינם מודעים לחומר האיסור שבדבר, ולפרטי הדינים הקשורים בו, וע"י הקמת העירוב וההתעסקות בענייניו, וההכרזה אודותיו, שכל זה יעשה באמבוהא דקדושה, באופן שתוצאות הענין יביא ברכה ותיקון וקידוש שם שמים, ויגרום לחיזוק בדקי התורה והדת, ובפרט שמירת השבת כהלכתה בכל הקהילה.

ולכן נברך לכל העושים והמעשים, הן כבוד מעלת הרבנים, ובראשם ידידי היקר מאד הרה"ג כהר"ר **יצחק דוויך הכהן** שליט"א, רבה הראשי של קהילת דיל, והן כמ"ע העסקנים והבעלי בתים יראים ושלמים, ונדיבי העם הנושאים בעול כל ההוצאות וההשתדלות הצריכים לדבר גדול זה, ובפרט ידידנו הדגול מר **ג'אק עג'מי** הי"ו, שהוא הרוח החיה באופנים, והולך מחיל לחיל בעצת ובהכוונת גדולי הרבנים, בכוונתו הרצויה להעמיד העירוב על צד היותר טוב על פי ההלכה, שחפץ ה' בידם יצלח ולא תצא שום תקלה מתחת ידם לעולם, ויזכו לראות פרי טוב בעמלם בחיזוק התורה וקיום המצוות, ופריסת שלום ושלוה בקדושת השבת וברכתה לעולם אכי"ר.

השי"ת יזכנו ויחזקנו לגדור כל הפרצות שבינינו, ולהקיף חומה בצורה סביב לקהלותינו, להיות לנו למחסה ולמסתור מהמים הזדונים ומכל מקרים רעים מעתה ועד עולם, ובא לציון גואל במהרה בימינו אכי"ר.

הכותב והחותם לכבוד התורה הק' ולומדיה

איסור הטלטול במקורות

פסוקי ירמיה יז,יט-כז:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֵלַי הָלוֹךְ וְעָמַדְתָּ בְּשַׁעַר בְּנֵי־הָעָם אֲשֶׁר יָבֹאוּ בוֹ
מַלְכֵי יְהוּדָה וַאֲשֶׁר יֵצְאוּ בוֹ וּבְכָל שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִָם: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם
שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה מַלְכֵי יְהוּדָה וְכָל־יְהוּדָה וְכֹל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם
הַבָּאִים בַּשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה: כֹּה אָמַר יְהוָה הִשָּׁמְרוּ בְנַפְשׁוֹתֵיכֶם
וְאַל־תִּשְׂאוּ מַשָּׂא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַהֲבֵאתֶם בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִָם:
וְלֹא־תוֹצִיאוּ מַשָּׂא מִבָּתֵּיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: וְלֹא שָׁמְעוּ
וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיְקַשּׁוּ אֶת־עָרְפָּם לְבִלְתִּי שְׁמוֹעַ וּלְבִלְתִּי קַחַת
מוּסָר: וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּן אֵלַי נְאֻם־יְהוָה ׀ לְבִלְתִּי הָבִיא
מַשָּׂא בְּשַׁעֲרֵי הָעִיר הַזֹּאת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּלְקַדֵּשׁ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת־בּוֹ כָּל־מְלָאכָה: וּבָאוּ בְשַׁעֲרֵי הָעִיר הַזֹּאת מְלָכִים ׀
וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל־כִּסֵּא דָוִד רֹכְבִים ׀ בָּרֶכֶב וּבַסּוּסִים הֵמָּה
וְשָׂרֵיהֶם אִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם וְיֶשְׁבָה הָעִיר־הַזֹּאת לְעוֹלָם:
וּבָאוּ מֵעָרֵי יְהוּדָה וּמִסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלִַם וּמֵאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּמִן־הַשְּׁפֵלָה
וּמִן־הָהָר וּמִן־הַנֶּגֶב מְבִאִים עוֹלָה וְזֶבַח וּמִנְחָה וּלְבוֹנָה וּמְבִאֵי
תוֹדָה בֵּית יְהוָה: וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
וּלְבִלְתִּי ׀ שְׂאֵת מַשָּׂא וּבָא בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי
אֵשׁ בִּשְׁעָרֶיהָ וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלִַם וְלֹא תִכְבֶּה:

פירוש רבי דוד קמחי (הרד"ק)

ד'תתק"כ-ד'תתקצ"ה (1160-1235)

כה אמר ה' אלי הלוך ועמדת בשער בני העם אשר יבואו בו — תחילה קרא בשער שנכנסין ויוצאין בו מלכי יהודה, כי להם ראוי להוכיח העם ולשמור את יום השבת. ומה שאמר בשער בני העם, לקרא באזני העם הנכנסים והיוצאים באותו שער, כי לא מלכי יהודה לבד היו נכנסים ויוצאים בו, כי גם העם שהיו שוכנים סמוך לאותו שער היו נכנסין ויוצאין בו, ואמר לו שיקרא אחר כן בכל שערי ירושלם כדי להזהיר כל העם. ומה שאמר לו לקרוא בשערים, לפי שהיו מכניסין ומוציאין דרך השערים בשבת, ולא הזהירם אלא בהכנסה והוצאה דרך השערים חוץ לעיר, כי בעיר לא היו חייבים, כי ירושלם דלתותיה נעולות בלילה, ואין חייבין עליה משום רשות הרבים, לפיכך אמר והבאתם בשערי ירושלם, לבלתי הביא משא בשערי העיר הזאת, ואמר ולבלתי שאת משא ובא בשערי ירושלם. ומה שאמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, רוצה לומר חוץ לעיר. ומה שזכר ההבאה יותר מן ההוצאה, לפי שירושלם היה כרך גדול, ובכרך המביאים משא הם יותר מן המוציאים, כי מביאים בני הכפרים לעיר תבואה ופירות וכן ממכר. וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה י"ג ט"ו) כשהוכיחם נחמיה על השבת ואמר ומביאים ירושלם ביום השבת, ואמר (שם פסוק י"ט) ויסגרו הדלתות, ואמר (שם) אשר לא יפתחום עד אחר השבת ומנערי העמדתי על השערים לא יבא משא ביום השבת. הנה לא הזהירם אלא מחוץ לעיר לא בתוך העיר, כי לא היו חייבים בהכנסה והוצאה מבתיהם בתוך העיר, לפי שירושלם היו דלתותיה נעולות בלילה ואין חייבין עליה משום רשות הרבים...

ומה שצוה להזהירם על השבת, והיו כמה עבירות אחרות בידם, ואף עבודה זרה, לפי ששמירת שבת עיקר גדול באמונת האל, בחידוש העולם, ובאמונה באותות

ובמופתים, ובקיום כל התורה, וכל המשמר השבת באמונה ישרה לא במהרה הוא חוטא בשאר המצוות. ואמרו רבותינו ז"ל (שבת קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתה, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נ"ו ב') אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה כל שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו. והמצוה הראשונה שנצטוו ישראל קודם מתן תורה, הוא שבת. ואתה רואה כמה גדולה שמירת שבת, שהרי תלה חרבן ירושלם בשמירת שבת, ומפסוק (ירמיה י"ז כ"ז) והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלם, למדו רבותינו ז"ל (שבת קי"ט ע"ב) רמז ואמרו אין הדליקה מצויה אלא בבית שיש בו חילול שבת, ואמרו מאי לא תכבה, בשעה שאין בני אדם מצוים לכבותה.

ספר מצות הגדול (סמ"ג).

עשין-מצוות דרבנן, הלכות עירובין

נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון, כי בימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב בחצירות ולשתף במבואות, אלא היו מוציאים בלא עירוב, ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלם כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רשות הרבים, ומביאין אותן משאות בשערי ירושלם, ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה, הזהיר גם על גזירת שלמה, שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר, אלא אם כן עירבו. וזהו לשון הנביא (ירמיה י"ז כ"א) כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלם, זהו גוף האיסור של תורה, ואחר כך אמר (שם כ"ב) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, זו גזירת שלמה המלך, כי לבני ירושלם היה מזהיר. וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלם [שהרי היה בה חומה ודלתות ננעלות בלילה] אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו, באו לגוף האיסור של תורה.

הרב יעקב שאול דוויק הכהן,

חכם באשי בארם-צובא ה'תקפ"ח-ה'תרע"ט (1828-1919)

ספר דרך אמונה, ארם-צובא תרע"ד (1914), אות ש/שבת:

כתבתי בס"ד בדרוש של תשובה בכתב יד, על פי רבותינו ז"ל ראשונים ואחרונים, שהתשובה אינה מתקבלת אלא בקיום השבת כהלכתו, שהוא שקול ככל התורה, ובפרט מי שהוא בעל עבירות שהוא פוגם בכל אבריו, וצריך לעשות מצוות לתקן כל אבריו, ואיך יוכל לעשות כל מצוות התורה. ואם קיים השבת כהלכתו שהוא שקול ככל התורה מתקן כל אבריו, ובפרט בענין ההוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד או בהפך, שאמרו המקובלים שמוציא קדושת נשמתו לסטרא אחרא, וחייב סקילה, והמקושש שכתוב בתורה יוכיח.

ודבר זה פשוט אפילו לעמי הארץ הלומדים פרקי שבת בכל יום שבת קדש, יציאות השבת כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים וכו' העני חייב ובעל הבית פטור וכו', בעל הבית חייב והעני פטור, וידוע הוא שכל פטור האמור בפרקי שבת, פטור אבל אסור. וכאן הבן שואל למה נקט התנא עני ובעל הבית, הוה ליה למנקט ראובן עומד בחוץ ושמעון עומד בפנים, ראובן חייב ושמעון פטור, כדרכו בכל מקום, ולמה נקט עני ובעל הבית, לומר לך אפילו שהיא צדקה ומצוה גדולה, אם הוציא מרשות לרשות חייב, דהיא מצוה הבאה בעבירה וחייב.

וכן מצינו לרבותינו ז"ל (ראש השנה כ"ט ע"ב ועוד) שבטלו כמה מצוות עשה מחשש שמא יבא לידי חילול שבת ויוציא מרשות לרשות, כמו תקיעת שופר אם חל ראש השנה ביום שבת קדש אין תוקעין, וכן לולב שהוא מהתורה, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, אם חל אפילו יום ראשון בשבת, מבטלין המצוה אף על פי שהיא מהתורה, מחשש שמא יבוא לידי חילול שבת ויוציא מרשות לרשות. וכי תימא יתקע בשופר בתוך ביתו, וכן יטול לולב בביתו, גזרו ואמרו לא בביתו ולא בעיר שיש בה חומה וערובי מבואות, שמא ימצא אדם עם הארץ

בכפר שאין בה חומה, ויקח שופרו או לולבו וילך אצל תלמיד חכם ללמדו כיצד תוקעים, וכיצד מנענעים, וכיצד מברכים עליהם. וכן בטלו המגילה בשבת מחשש זה, וכולם בטלום משום כבוד שבת וקדושתו, אם כן אחי ראה גם ראה כמה מצוות בטלו מחשש איסור הוצאה.

ועוד אמרו רבותינו ז"ל על פסוק (שמות ט"ז, כ"ז-כ"ח) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי, מכאן ששקולה שבת כנגד כל התורה והמצוה.

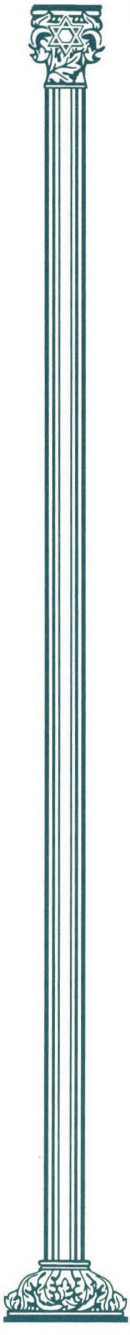
וכתב רש"י ז"ל על פסוק עד אנה מאנתם, בהדי הוצא לקי כרבא על ידי הרשעים, מתגנים הכשרים, שכלל משה עמהם, ואמר להם מאנתם ולא אמר מאנו. ומזה למדנו עד כמה מוטלת חובה על המוכיחים וגדולי הדור לדבר ולהוכיח את העם על עון זה.

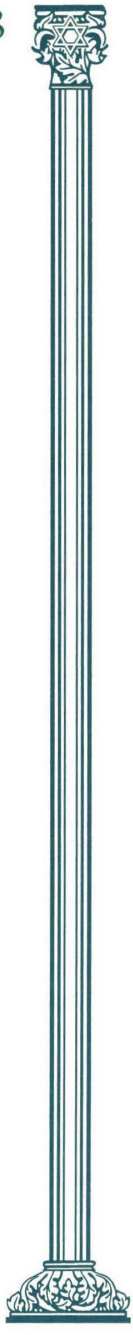
הרב משה דוויק הכהן, מרבני ארם-צובא.
נפטר בניו-יורק ה'תש"ו (1945)
ספר בן דוד, ירושלים תרצ"א, אות שנ"ו:

אמרו ז"ל (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא על שחללו בה את השבת, שנאמר (ירמיה י"ז כ"ז) ואם לא תשמעו לי לקדש את יום השבת והצתי אש בשעריה, ונאמר בנחמיה (י"ג י"ח) כה עשו אבותיכם ויבא אלהינו עלינו את כל הרעה הזאת ועל העיר הזאת, ואתם מוסיפים חרון על ישראל לחלל את השבת. הרי נראה בעליל, כמה גרם עון חילול השבת, שנסתבב ממנו כל הרעות הנ"ל רח"ל. ומה היה חילול שבת הראשונה אשר גרם כל רעות הנ"ל, הוא שיצאו לרשות הרבים ללקוט מן ובידם כלי, שלא היה הדבר כי אם הוצאת כלי לרשות הרבים, ומזה תבין קורא נעים איך היוצאין לרשות הרבים ובידם (בצטו'ן או מסבח"ה או שמסיי"ה ח"ו) איך ואיך הם גורמים, מה שאין הפה יכול לדבר, שהרי מצינו שאמרו רבותינו ז"ל מבטלים שלש מצוות, ב' מן התורה שהם שופר ולולב, ואחת מדרבנן שהיא מקרא מגילה, כשחל יום טוב או

פורים בשבת, שאין תוקעים שופר ואין נוטלים לולב ואין קורים מגילה, בשביל חשש שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, ואיך אם כן בשאט נפש לצורך עונג גופו, מטלטל ומוציא כלי או איזה דבר לרשות הרבים, ח"ו הס כי לא להזכיר, ה' הטוב יכפר בעד, אמן.

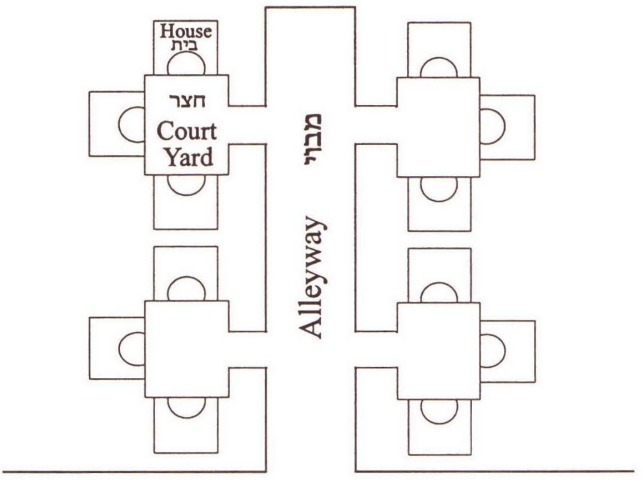

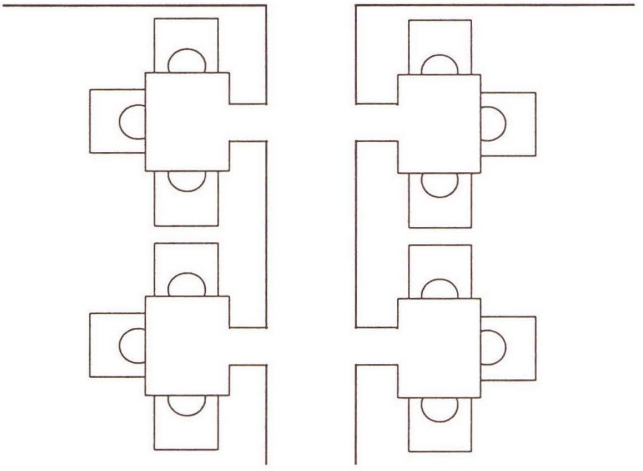
מהו עירוב?

קיצור הלכות עירוב

THE DEAL ERUB

Public Domain רשות הרבים מפולש

מהו עירוב?

מן התורה: אסור לטלטל ארבע אמות ברשות הרבים[1], או להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ולהיפך[2].

סיבת האיסור היא כדי שנשבות מכל מלאכה ביום השבת. ולמדוהו חז"ל ממה שנסמכה בתורה פרשת המשכן לפרשת שבת, להורות שכל המלאכות שהיו במשכן (39 מלאכות) אסורות בשבת, וביניהם מלאכת הוצאה. ולכך, כל תנאי רשות הרבים נלמדו מהמשכן, א) שצריך להיות מפולש כמדבר (מפולש = פתוח מ־2 צדדים), ב) אינו מקורה כמדבר, ג) רחב 16 אמה כמקום רוחב הילוך עגלות המשכן במדבר, ד) [לדעות מסויימות] צריך שיהיו במקום 600.000 איש, כמנין בני ישראל במדבר. אלו הם תנאי רשות הרבים מן התורה[3].

ולכן היתר הטלטול מן התורה, הוא בהעדר אחד מהתנאים האמורים, אם על ידי, א) סתימת שתי הקצוות בדלתות הננעלות בלילה, ב) עשיית תקרה, ג) הצרת רוחב המקום לפחות מ־16 אמה, ד) [לדעה הנ"ל] שאין באוכלוסייה אלא פחות מ 600.000 איש[4].

דברי חכמים: רחוב ללא מוצא (שהוא סתום מ־3 צדדיו) נחשב מן התורה כרשות היחיד, מכיון שאינו מפולש, ומותר בו טלטול ארבע אמות והוצאה והכנסה מן הבתים ולבתים[5].

אמנם חז"ל חששו שיטעו בני אדם, לומר שכשם שרחוב כזה השייך לרבים מותר בטלטול, כך כל רחוב אחר הסמוך לו (והוא רשות הרבים גמורה) מותר בטלטול[6]. ועוד שימשך האדם לטלטל מרחוב זה לרשות הרבים הסמוכה, בלא להרגיש[7].

ולכך תיקנו לעשות היכר בין רחוב מותר לאסור, על ידי הנחת לחי (עמוד עץ או ברזל וכדו') באחד מצידי הרחוב המותר, או על ידי הנחת קורה התלויה בין שני צדדי הרחוב המותר[8] (בגובה של עד 20 אמה) — בראשו הפתוח לרשות הרבים[9], ועל ידי סימן זה יזכרו באיסור ההוצאה. וכן מצינו מבוי שהוא מפולש משני ראשיו אלא שאינו רחב ט"ז אמה, שתיקנו חכמים להתיר בו הטלטול על ידי עשיית צורת הפתח מצידו האחד, ומצידו השני לחי או קורה, וכנ"ל.

[זו היא צורת הדיור בימי המקרא וחז"ל: מרשות הרבים (הוא הרחוב הראשי), נפתחים מבואות (רחובות ללא מוצא — הסתומים מ־3 צדדים ופתוחים רק לצד רשות הרבים), ומן המבוי נפתחים מספר חצירות (כמין רחבה מלפני הבתים השייכת לכל דירי הבתים שבחצר), ובחצירות מספר בתים. כך שרשות היחיד גמורה הוא הבית, ואחריה החצר שהוא משותף לדיירי הבתים כולם בלבד, ואחריה המבוי שהוא משותף לדיירי כל החצירות — וכל אלו יש להם דין רשות היחיד מן התורה].

גזירת שלמה: שלמה מלך ישראל, גזר[10], שאף בחצר (שהוא רשות היחיד כאמור), כיון שהוא משותף לכל הדרים באותה חצר, אסור להוציא מן הבית לחצר. וטעם הגזירה כדי שלא יבואו להתיר הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, כי החצר נחשבת רשות רבים לגבי הבית שהוא של יחיד[11].

וכדי להתיר ההוצאה, תיקן לעשות "עירוב חצירות" — והוא שגובים לחם מכל דירי החצר, ומניחים כל הלחמים בביתו של אחד מדירי החצר, ועל ידי כך נחשב כאילו כל בני החצר דרים בבית אחד, כיון שהכל שותפים בלחמים שבבית זה[12].

ובצמוד גזר שלמה, שלא להוציא מהחצר למבוי (שהוא גם כן רשות היחיד כאמור), כיון שהחצר הינה רשות פרטית יותר מהמבוי שהוא משותף לכל החצירות כולם, ולזה תיקן "שיתופי מבואות" — והוא שמשתתפים כל בני החצירות במאכל כלשהוא, ומניחים המאכל באחד החצירות, ובכך נחשבים כל החצירות כאחת[13].

הרשות נתונה לכל אחד, לזכות פת לכל בני העיר, ובכך לערב ולשתף כל הרחובות והבתים. וכהיום נהוג שרב העיר מזכה בזה לכל בני עירו[14].

מקורות: 1) שו"ע סי' שמ"ט סעיף א', ומ"ב ס"ק א': 2)שו"ע סי' שמ"ז סעיף א': 3) שו"ע סי' שמ"ה סעיף ז': 4) שם, ובמ"ב ס"ק י"ח: 5) ביה"ל סי' שס"ג ד"ה אסרו: 6) שו"ע סי' שס"ג, ומ"ב ס"ק ב': 7) פי' ר"י מלוניל ריש ערובין: 8) שו"ע סי' שס"ג סעיף ג': 9) שו"ע סי' שס"ג סעיף י"ד: 10) עיין ערובין כ"א ע"ב ועי"ש בגירסת רש"י, ועיין עוד בר' נסים גאון ריש עירובין ואכמ"ל: 11) שו"ע סי' שס"ו סעיף א', ומ"ב ס"ק ב': 12) מ"ב שם ס"ק ג' וד': 13) שו"ע סי' שפ"ו סעיף א' ומ"ב שם: 14) שו"ע סי' שס"ו סעיף ט', ומ"ב שם ס"ק פ"ג ע"ש.

קיצור הלכות איסור טלטול והוצאה ברשות הרבים

א. כתיב (שמות ל"ו ו') ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, ויכלא העם מהביא. ודרשו חז"ל מפסוק זה איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, שפסוק זה מדבר ביום השבת, ואמר להם משה לישראל שימנעו מלהביא אליו את תרומת המשכן ביום השבת, כיון שיש בזה איסור מלאכה של הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, שהרי היו מביאים את התרומות מבתיהם שהם רשות היחיד, למחנה לויה ששם היה משה, והיה רשות הרבים, כיון שכל ישראל היו מצויין אצלו[1].

ב. איסור זה הנקרא הוצאה הוא אחד משלושים ותשע מלאכות שהיו במשכן, שלכך נסמכה פרשת בנין המשכן לפרשת שבת (שמות ל"א י"ב, ושמות ל"ה ב') לומר לך שכל המלאכות שהיו במשכן אסורין בשבת. שהלוים היו מעלים את הקרשים מן הקרקע שהיה רשות הרבים, לעגלות שהם רשות היחיד, ולכן נחשבת מלאכת הוצאה לאב מלאכה, ואסורה בשבת מן התורה[2].

ג. כשם שאסור מן התורה להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, כך אסור גם כן להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, וכן אסור מן התורה להעביר חפץ בידו ארבע אמות ברשות הרבים[3]. ושיעורו הוא אלכסון של ארבע אמות, שהם ה' אמות וג' חומשין (2.68 מטר)[4].

ד. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, או המעביר ארבע אמות ברשות הרבים, אם הוא במזיד והתרו בו עדים, חייב סקילה, ואם הוא במזיד בלי התראה, חייב כרת בידי שמים, ובשוגג, חייב חטאת[5].

1 שבת דף צ"ו ע"ב ופרש"י שם.
2 שבת דף מ"ט ע"ב. ועי' תוס' דף ב' ע"א ד"ה פשט, ודף צ"ו ע"ב ד"ה הכנסה.
3 שבת דף צ"ו ע"ב.
4 עירובין דף נ"א ע"א, ושו"ע או"ח סי' שמ"ט סעיף ב'.
5 שבת דף ו' ע"א.

ה. רשות הרבים דאורייתא היינו דרך שהולכים בה מעיר לעיר, או רחובות ושווקים שבתוך העיר הרחבים לכל הפחות שש עשרה אמות (7.68 מ')[6], ומפולשין מצד זה לצד זה[7], ואינם מקורים בתקרה[8]. אבל אם חסר אחד מהתנאים הנ"ל אינו חשוב מן התורה לרשות הרבים אלא דינו ככרמלית, שמה"ת מותר בו הטלטול, ורבנן אסרוהו[9].

ו. כל פרטי דיני רשות הרבים הנ"ל בסעיף ה', למדים אותם מדגלי מדבר, שמקום הילוך העגלות במדבר היה רחב שש עשרה אמות, ומפולש מצד לצד, ואינו מקורה, ולכן אף רשות הרבים שאסור בו הטלטול מן התורה היינו באותו אופן שהיה במדבר. ומחמת זה נחלקו הראשונים, דיש אומרים[10] דצריך גם כן שיהא ברשות הרבים שישים רבוא אנשים בוקעים בו כמו שהיה בדגלי מדבר, ויש אומרים[11] שכיון שלא נזכר דין זה בתלמוד כתנאי לרשות הרבים כשאר התנאים הנ"ל (אות ה'), אינו מעכב, ואף אם לא בוקעים בו שישים רבוא חשיב כרשות הרבים. ובדעת מרן בזה, נחלקו הרבה מן האחרונים והבאנו כל דבריהם לעיל בתשובתינו שנדפסה בקונטרס זה, ועיין להלן אות י"א וי"ב.

ז. רשות היחיד מן התורה, היינו כל מקום ששטחו הוא לא פחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים (32 x 32 ס"מ), ומוקף מחיצות בגובה עשרה טפחים (80 ס"מ)[12]. ולא דוקא כשהוא מוקף מארבע רוחות, אלא אפילו אם מוקף במחיצות קבועות משלש רוחות חשוב כרה"י. וכן אם אין לו אלא שתי מחיצות זה כנגד זה, ועשה מחיצה קטנה כמין לחי בקצהו של אחד מן המחיצות הנ"ל, גם כן חשוב מן התורה כשלש מחיצות וכרשות היחיד[13]. ומכל מקום באופן זה אינו נחשב לרשות היחיד אלא אם כן אין רשות הרבים עוברת בין אותם המחיצות, אבל אם רשות הרבים עוברת ביניהם, כגון שרבים בוקעים בו ורחב ט"ז אמה,

6 שבת דף צ"ט ע"א, ושו"ע סי' שמ"ה סעי' ז'.
7 שבת דף ו' ע"א, ושו"ע שם.
8 שבת דף ה' ע"א, ושו"ע שם.
9 שו"ע סי' שמ"ה סעיף י"ד, ומ"ב שם ס"ק י"ח.
10 בה"ג ורש"י ותוס' והרא"ש והטור וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והרוקח ורבינו מאיר ואור זרוע ורבינו ירוחם, מנאם בביה"ל (סי' שמ"ה בד"ה שאין).
11 רמב"ם ר"ת רמב"ן רשב"א רשב"ם ריטב"א מגיד משנה ר"ן וריב"ש ובהגהות מרדכי ומאירי והיראים, וריטב"א בשם רוב הגאונים, מנאם בביה"ל (שם).
12 שו"ע סי' שמ"ה סעיף ב'.
13 ביאור הלכה סימן שס"ד ד"ה והוא.

הרי זה רשות הרבים גמורה, דאתי רבים ומבטלי לאותו הלחי, ואפילו צורת הפתח אינו מועיל בזה[14].

ח. חפירה בעומק עשרה טפחים שרחבה לכל הפחות ארבעה על ארבעה טפחים, גם כן דינה כרשות היחיד. וכן תל גבוה עשרה טפחים מן הקרקע ורחב כנ"ל דינו כן[15]. וכל זה אפילו החפירה או התל הם בתוך רשות הרבים.

ט. רשות הרבים גמור (המבואר באות ה') אינו ניתר בטלטול מן התורה אלא אם כן יעשה לו דלתות משתי רוחותיו הפרוצים, ושיהיו ננעלות בכל לילה[16], שעל ידי זה נתבטל ממנו שם רשות הרבים, שהרי אינו דומה לדגלי מדבר שהיה שם דרך פתוח תמיד[17], אבל אם עשה לו דלתות ואינם ננעלות בלילה, או שעשה לו רק צורת הפתח משתי רוחותיו הפרוצים, אינו מועיל כלל ועדיין דינו כרשות הרבים גמור, והמעביר בו ארבע אמות חייב מן התורה, דקיימא לן דאתו רבים ומבטלי מחיצה[18].

י. דעת הרמב"ם שאין צריך שיהיו הדלתות ננעלות בלילה, אלא מספיק שיהיו ראויות לינעל, דהיינו שלא יצטבר עפר וכיוצא בזה סמוך לדלתות באופן שלא יהיה אפשר לנועלם[19].

יא. מרן בשו"ע אורח חיים (סימן שס"ד סעיף ב') סתם כדעה הראשונה, שצריך שיהיו הדלתות ננעלות ממש בלילה, ולא מספיק בכך שהם ראויות לינעל. ולפי זה ברחובות שלנו שבדרך כלל רוחבם יותר משש עשרה אמה, והם מפולשים משתי רוחות, חשיב לדעת מרן (לדעת כמה מן האחרונים) כרשות הרבים גמורה מן התורה, ואם כן לא יועיל להם שום תיקון אלא אם יעשה להם דלתות הננעלות בלילה, אבל בלא זה נחשב כרשות הרבים גמור, דאתו רבים ומבטלי מחיצה.

14 ביאור הלכה סי' שס"ג ד"ה אסרו חכמים, עיי"ש, וחזו"א עירובין סי' ע"ב ס"ק י'.
15 שו"ע סי' שמ"ה סעיף ב'.
16 שו"ע סי' שס"ד סעי' ב'. ומ"ש בכל לילה, כ"כ רש"י עירובין דף ו' ע"ב בד"ה ירושלים ובד"ה חייבין.
17 רש"י עירובין דף ק"א ע"א בד"ה חייבין.
18 ביאור הלכה סי' שס"ד ד"ה והוא.
19 שו"ע סי' שס"ד סעיף ב'.

יב. יש מן הפוסקים שכתבו בדעת מרן להקל דסבירא ליה דבעינן ברשות הרבים ס' רבוא בוקעין בו, וכל שאין בו ששים רבוא, הוי ככרמלית הניתרת בצורת הפתח בלבד. אולם כיון דהוי ספק באיסור דאורייתא, דעת הרבה מן הפוסקים דאנו בני ק"ק הספרדים יש לנו להחמיר לכתחילה שלא לסמוך על עירוב הנעשה בצורת הפתח.

יג. בעיר שיש הרבה מן התושבים שאינם מודעים לחומרת האיסור, ונכשלים באיסור טלטול והוצאה, ומוציאים חפציהם מרשות היחיד לרשות הרבים, ומטלטלין ד' אמות ברה"ר, יש לתקן עירוב שיועיל אף לבני ק"ק הספרדים. אבל מכיון שבזמנינו רוב ככל המקומות אי אפשר לתקן בהם דלתות הננעלות לצאת ידי חובת כל הדעות, יש להכשיר את המקום על ידי צורת הפתח, והוא מועיל אף לענין היתר הטלטול על סמך עירוב זה בהוצאה דרבנן, או בשעת הצורך אף בהוצאה דאורייתא. ומ"מ לכתחילה ראוי לכל ירא שמים להחמיר על עצמו שלא לסמוך על עירוב זה בהוצאה גמורה דאורייתא, כדי לחוש לדעת המחמירים בזה.

הערה: ראוי שכל אדם יעמוד בקשר עם רב קהלתו שהוא מורה הוראה מוסמך, ויקבל ממנו הוראות מדוייקות ביחס להיתר הטלטול על ידי העירוב, המותר והאסור, לכתחילה ובדיעבד, וכנהוג בכל שאר סוגי שאלות הלכתיות.

This Erub publication
is dedicated
to my beloved wife
Rachel,
her mother,
Theda Hakim,
and all of our children,
grandchildren,
and great-grandchildren

In Memory of

my dear parents
Nazira and Ezra Adjmi

my father-in-law
Morris Yair Levy

my brothers
Charles E. Adjmi
Morris E. Adjmi

my brothers-in-law
Jack Anzarouth
Jack Blanco
Morris Kassin

our grand-daughter
Rachel Dwek

my dear friend
Moshe (Moe) Hidary

Shabbat even in one's own house

Mutar — The Halachically permissible actions.

Private Domain — an area that is at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* (12.6 in. by 12.6 in.) and surrounded by fixed partitions at least 10 *tefahim* (31.5 in.) high on at least three sides; a hole in the ground that is at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* wide and 10 *tefahim* deep; or a protrusion from the ground that is at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* wide and 10 *tefahim* high

Public Domain — a road connecting cities; also streets and plazas within the city that are open on both ends (*mefulash*), without a roof, at least 16 cubits wide, and (according to certain opinions) through which 600,000 people pass

Shitufei mevo'ot (Joining of Alleyways) — by means of a *lehi* or *korah*, carrying is permitted in alleyways.

Shulhan Aruch — Halachic code compiled by Rabbi Yosef Karo, whose rulings we Sephardim have accepted as binding upon us

Tzurat hapetah (Form of a Door) — Two vertical poles joined by a string, or two telephone poles and the connecting line. Used to convert a Karmelit into a Private Domain

Virtual wall — An imaginary wall surrounding a city, making it into a Private Domain, formed by telephone poles and lines, or vertical poles and strings in the Form of a Door.

Glossary

Bedi'avad — the way the Halachah permits things to be done, though not in an ideal manner.

Beit Yosef — Halachic work written by Rabbi Yosef Karo, whose rulings we Sephardim have accepted as binding upon us

Karmelit — a Domain missing one of the conditions of a Public Domain

Eruvei hatzerot (Joining of Courtyards) — a procedure by which courtyards become considered as a Private Domain

Hatzer (plural: ***Hatzerot)*** — courtyard(s)

Korah — a horizontal beam suspended between the two sides of the permitted street; used in making an Erub

Lehi — a vertical pole placed on one side of a permitted street; used in making an Erub

Lifnei Mishurat Hadin — The halachically Preferred Way of performing *mitzvot*, ind

Mavui — And alleyway between two buildings, with doorways opening to the buildings or to courtyards. (See illustration page 46).

Mefulash — open on both ends

Mevo'ot — plural of ***Mavui.***

Muktzeh — items, such as money, that may not be moved on

Jeremiah's Blessing

In the merit of observing the laws of carrying on Shabbat, may we witness the fulfillment of Jeremiah's promise, speedily in our days. Amen.

Jeremiah 17:24–26

It shall come to pass — if you obey My will, said Hashem, to bring in no burden through the gates of this city on the Shabbat day, but to sanctify the Shabbat day, to do no work on it — that there will enter by the gates of this city kings and princes sitting upon the throne of David, riding in chariots and on horses, they, their princes, the men of Judah, and the residents of Jerusalem; and this city shall be inhabited forever. They shall come from the cities of Judah and from the places round about Jerusalem, and from the land of Benjamin, from the lowland, from the mountains, and from the Negeb, bringing burnt offerings, sacrifices, meal offerings, and frankincense, and bringing sacrifices of thanksgiving to the House of Hashem.

❐ ❐ ❐

THE DEAL ERUB

Rabbi Moshe HaCohen Dwek
one of the rabbis of Aram Tzova
Halab, Alleppo, Syria
died in New York, 5706 (1945)
from *Ben David*, Jerusalem 5691 (1932)

Our Sages said: Jerusalem was destroyed only because they desecrated Shabbat within her, as it is written, "But if you will not obey Me to sanctify the Shabbat day and not to carry a burden and enter the gates of Jerusalem on the Shabbat day, then I will kindle a fire in her gates, and it shall consume the palaces of Jerusalem, and it shall not be extinguished" (Jeremiah 17:27; *Shabbat* 119b). And in Nehemiah (13:17–18) it is written, "What evil thing is this that you do, profaning the Shabbat day! Did your fathers not do thus, and did not our G-d bring all this evil upon us and upon this city? Yet you bring more wrath upon Israel by desecrating the Shabbat!"

What tragedies befall our people because of desecrating the Shabbat! And what was the first desecration of Shabbat? That they went out with a vessel in their hands to gather manna. The sin was that they carried a vessel into the Public Domain. From this, dear reader, you will understand that going out into the street carrying anything leads to catastrophes too terrible to utter.

Our Sages canceled two Biblical *mitzvot* — *shofar* and *lulav* — and one Rabbinic *mitzvah* — reading *Megillah* — when *yom tov* or Purim occurs on Shabbat lest someone come to carry four cubits in the Public Domain. How, then, can one blithely, for his personal pleasure, carry anything into the Public Domain! May the good L-rd forgive us, Amen.

❐ ❐ ❐

You might say: Let them blow *shofar* at home! Let them shake *lulav* at home! But the Sages decreed: Not at home, and not in a city surrounded by a wall in which there is *shitufei mevo'ot*. For an ignorant person in a village that does not have a wall might take his *shofar* or his *lulav* and go to a Torah scholar to learn how to blow the *shofar*, how to shake the *lulav*, or how to recite the blessings over them.

For the same reason, the Sages canceled the reading of the *Megillah* on Shabbat. All of these *mitzvot* were canceled because of the honor of Shabbat and its sanctity. My brothers, see how many *mitzvot* were canceled for fear of the prohibition against carrying!

Furthermore, from the verse "It came to pass, on the seventh day, that some of the people went out to gather [*manna*] and they found none. Then Hashem said to Moses, 'How long do you refuse to keep My *mitzvot* and My Torot?!'" (Exodus 16:27–28), our Sages derived that Shabbat is equivalent to the entire Torah with all its *mitzvot*.

On that verse, Rashi wrote: When the cabbage patch is weeded, the cabbage, too, is uprooted — on account of the wicked, the righteous are denigrated. For Hashem included Moses with the wicked, when He said, "How long do *you* refuse," rather than "How long do *they* refuse."

From here we learn the great obligation on the leaders of the generation to speak out and rebuke the people about this sin.

This is obvious even to the laymen who study the Mishnah of *Shabbat* every holy Shabbat day: "How does [the prohibition] of carrying outside on Shabbat work? If the pauper stood outside and the master of the house inside, and the pauper extended his hand [to the inside] and took [food] out of the hand of the master of the house, the pauper has transgressed and the master of the house is exempt. If the master of the house extended his hand [outside] and put [food] into the hand of the pauper, the master of the house has transgressed and the pauper is exempt." (*Shabbat* 1:1). It is known that in the Mishnah of *Shabbat*, "exempt" means that he is exempt from punishment, but what he did is forbidden.

The question arises: Why did the Mishnah speak in terms of a pauper and the master of the house? It should have said, "If Reuven stood outside and Shimon inside..., Reuven has transgressed and Shimon is exempt," for this is the way the Mishnah usually speaks.

The answer is that the Mishnah wants to teach us that even if what is being carried outside is some form of charity — a great *mitzvah* — the person who carries from one Domain to another is guilty of transgressing a Biblical prohibition, as in any case of a *mitzvah* that was performed by committing a sin.

Thus we find that our Sages of blessed memory (e.g., *Rosh HaShannah* 29b) canceled several positive *mitzvot* for fear that people would come to desecrate Shabbat and carry from one Domain to another. One example is *shofar* blowing. If Rosh HaShannah occurs on Shabbat, the *shofar* is not blown. *Lulav*, too, is a Biblical commandment — "You shall take for yourselves on the first day the fruit of a Hadar tree..." (Leviticus 23:40). Nevertheless, if the first day of Sukkot fall on Shabbat, this Biblical *mitzvah* is canceled lest people come to desecrate Shabbat by carrying the *lulav* from one Domain to another.

Words of Reproof

from the Rabbis of Aram Tzova — *Halab*, Alleppo — Syria

Rabbi Yaakov Shaul HaCohen Dwek

Chief Rabbi of Aram Tzova 5588–5679 (1828–1919)
from *Derech Emunah*, Aram Tzova 5674 (1914), "Shabbat"

Repentance is accepted only through the Halachic observance of Shabbat, for Shabbat is equivalent to the whole Torah. This is especially true of a person who has done many sins, thereby damaging all his 248 limbs. To rectify them, he must now perform the 248 positive *mitzvot* which correspond to these limbs. But how can he perform all the *mitzvot* of the Torah [many of which cannot be performed nowadays, in the absence of the Temple]?

Through the Halachic observance of Shabbat, which is equivalent to the whole Torah, he rectifies *all* his 248 limbs. This is especially so when he observes the laws of carrying from a Public Domain to a Private Domain and vice versa. For the Kabbalists said that by carrying on Shabbat, he takes the sanctity of his soul to the Other Side (the side of evil). He incurs the punishment of *sekilah* (stoning), as we learn from the Biblical episode of the man who gathered wood on Shabbat (Numbers 15:32).

out in homes where Shabbat is desecrated. And what is meant by "*It shall not be extinguished*"? There will be no one around to put it out. (*Shabbat* 119b).

❐ ❐ ❐

Sefer Mitzvot HaGadol (Semag)

Positive Rabbinic Commandments, the Laws of Erub

It seems to me from the words of Rabbi Yehudai Gaon that in the days of the prophet Jeremiah they did not keep King Solomon's Ordinance to make *eruvei hatzerot* and *shitufei mevo'ot*. Instead, they carried without an Erub. Thus it came about that they would bring all kinds of things from the houses of the villages surrounding Jerusalem via the inter-city road, which is a Public Domain, through the gates of Jerusalem. Therefore when Jeremiah rebuked the people about the actual Biblical prohibition, he rebuked them also about Solomon's ordinance, not to take things out from the house to the courtyard unless there is an Erub. The prophet says, "*Thus said Hashem: Take heed for the sake of your souls, and carry no burden on the Shabbat day, nor bring it in by the gates of Jerusalem.*" This is the actual Biblical prohibition. Afterward he said, "*Do not carry a burden out of your houses on the Shabbat day.*" This refers to King Solomon's ordinance, for Jeremiah was speaking to the residents of Jerusalem. And we have already said that the Torah permitted carrying from houses into the streets of Jerusalem [since the city was enclosed by a wall and its doors were locked at night]. Surely Jeremiah was rebuking them, in G-d's Name, about King Solomon's ordinance; for by violating it they would come to violate the actual Biblical prohibition.

❐ ❐ ❐

Thus it is written, when Nehemiah rebuked them concerning Shabbat, "which they brought into Jerusalem on the Shabbat day" (Nehemiah 13:15). And it is written, "I commanded that the doors be shut, and I commanded that they not be opened until after Shabbat. And I set some of my servants over the gates so that no burden would be brought in on the Shabbat day" (Nehemiah 13:19). Nehemiah warned the people only about bringing in from outside the city, not about carrying within the city. There was no sin in bringing things into and taking things out of their houses within the city, because Jerusalem's doors were locked at night, so it was not a Public Domain.

Jeremiah rebuked the people specifically about Shabbat — although they were guilty of other transgressions, including even idolatry — because Shabbat observance is a fundamental part of our faith in G-d, His creation of the world, His signs and wonders, and the whole Torah. Furthermore, whoever keeps the Shabbat with upright faith does not readily violate other commandments. Our Sages said: If a person keeps Shabbat according to Halachah, then even if he worships idols as in the generation of Enosh, he is forgiven. Thus it is written, "Praiseworthy is the man who does this, and the person who holds fast by it: who guards Shabbat from desecrating it" (Isaiah 56:2). Read not *mehalelo*, "from desecrating it," but *mahul lo*, "he is forgiven."

The first *mitzvah* with which Israel was charged, even before the giving of the Torah, was Shabbat. **You can see how great Shabbat observance is from the fact that the destruction of Jerusalem was linked to Shabbat observance.** And from the verse "*But if you will not obey Me to sanctify the Shabbat day and not to carry a burden and enter the gates of Jerusalem on the Shabbat day, then I will kindle a fire in her gates, and it shall consume the palaces of Jerusalem, and it shall not be extinguished*," our Sages learned: Fires only break

The Commentary of Rabbi David Kimhi (Radak)

4929–4995 (1160–1235)

> *Thus did Hashem say to me: Go and stand in the gate of the children of the people, by which the kings of Judah come in and by which they go out, and in all the gates of Jerusalem.*

Jeremiah first spoke in the gate through which the kings of Judah came and went, because it was their responsibility to rebuke the people and to safeguard the Shabbat day. G-d said, "*in the gate of the children of the people*" meaning that he should speak to the people who came and went through that gate. For not only the kings of Judah, but also the people who dwelt near that gate came and went through it. G-d told him that afterward he should speak "*in all the gates of Jerusalem*" to warn all the people.

G-d told Jeremiah to speak in the gates, because the people were bringing articles in and out of the city on Shabbat. He warned the people only about bringing in and taking out through the gates that led to outside the city, because within the city walls they were not guilty of violating the Biblical prohibition against carrying. For the doors of Jerusalem were locked at night, so that the city itself was not a Public Domain in which carrying is forbidden. Therefore, he said, "*Nor bring it in by the gates of Jerusalem*," "*to bring in no burden through the gates of this city*," and "*not to carry a burden and enter the gates of Jerusalem.*" When he said, "*Do not carry a burden out of your houses on the Shabbat day*," it means in order to carry it outside the city.

He mentioned bringing in more often than taking out, because Jerusalem was a big city, and in a city there is more bringing in than taking out. The villagers brought in grain, fruit, and merchandise.

Jeremiah's Warning

Jeremiah 17:19–27

Thus did Hashem say to me: Go and stand in the gate of the children of the people, by which the kings of Judah come in and by which they go out, and in all the gates of Jerusalem. And say to them: Hear the word of Hashem, O kings of Judah, and all Judah, and all the residents of Jerusalem who enter these gates. Thus says Hashem: ***Take heed for the sake of your souls, and carry no burden on the Shabbat day, nor bring it in by the gates of Jerusalem. Do not carry a burden out of your houses on the Shabbat day, nor do any work, but sanctify the Shabbat day as I commanded your fathers.*** *They, however, did not obey or incline their ear. They were stubborn; they did not obey and did not accept instruction... .*

If you will not obey Me, says Hashem, to sanctify the Shabbat day and not to carry a burden and enter the gates of Jerusalem on the Shabbat day, then I will kindle a fire in her gates, and it shall consume the palaces of Jerusalem, and it shall not be extinguished.

❐ ❐ ❐

way; and when necessary, even to carry in a way that is Biblically prohibited. Nevertheless, out of concern for the stringent opinions, ideally, every G-d-fearing person should be stringent and should not rely on this Erub to carry in a way that is Biblically prohibited.

Note: Each member of the community should be in contact with his rabbi, who is a halachic authority, to receive exact instructions as to what the Erub does or does not permit. The same is true in all other areas of Halachah.

❐ ❐ ❐

11. *Shulhan Aruch* (364:2), however, rules that the gates must actually be locked at night.

    Even if the municipalities were to give us permission to install gates, we would not be allowed to lock them at night. Therefore according to the opinion of the *Shulhan Aruch*, as explained by some of the later rabbis, our streets are a Biblically defined Public Domain — since they are wider than 16 cubits and open at two ends — even if 600,000 do not pass through.

12. Some Halachic authorities have a leniency regarding the position taken by the *Shulhan Aruch* (#11). According to them, the *Shulhan Aruch* takes this position only when 600,000 pass through. When fewer people pass through, the area is merely a Karmelit, which may be converted into a Private Domain through a Form of a Door.

    However, since this is a doubt regarding a Torah prohibition, many Halachic authorities maintain that we Sephardim must be stringent and not rely on an Erub based on a Form of a Door.

13. In a city where many residents, unaware of the gravity of the Biblical prohibition against carrying, carry articles from a Private Domain to a Public Domain and vice versa, and carry four cubits in a Public Domain, an Erub should be made that will avail also Sephardim. However, in our times, there are almost no areas where doors can be installed and kept locked at night, thereby satisfying all Halachic opinions. Under such circumstances, an Erub based on a Form of a Door should be erected.

    This type of Erub may be relied on to carry in a way that is only Rabbinically prohibited, such as carrying not in the usual

no Public Domain within the partitions. If, for instance, 600,000 go through it and it is 16 cubits wide, it is a Public Domain despite the *lehi*. In fact, even a *tzurat hapetah* (see Glossary) is of no avail.[14]

8. The Torah considers the following to be a Private Domain, even if they are located in the middle of a Public Domain:

   - a hole in the ground that is at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* wide (12.6 in. by 12.6 in.), and at least 10 *tefahim* deep (31.5 in.).

   - a protrusion from the ground that is at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* wide (12.6 in. by 12.6 in.), and at least 10 *tefahim* high (31.5 in.).[15]

9. The Torah forbids carrying in a Public Domain, as defined in #5, unless the two ends are blocked by gates that are locked every night.[16] When this is done, it is no longer like the Israelites' camp in the desert, which was permanently open.[17]

   However, if the gates are not locked at night, or if a Form of a Door" was made at both ends of the street instead of doors, it continues to be a Public Domain.[18] Thus, anyone who carries four cubits in it has transgressed a Biblical prohibition.[19]

10. According to the Rambam, the gates do not need to be physically locked at night. It must only *be possible* to lock them. Thus dirt must not be allowed to accumulate in a way that precludes locking the gates.[20]

---

[14] *Beiur Halachah* 363; *Hazon Ish, Eruvin* 72:10.
[15] *Shulhan Aruch* 345:2.
[16] *Shulhan Aruch* 364:2; Rashi, *Eruvin* 6b.
[17] Rashi, *Eruvin* 101a.
[18] *Beiur Halachah* 364.
[19] *Shulhan Aruch* 364:2.
[20] *Shulhan Aruch* 364:2.

Israelites' camp in the desert. The wagons traveled through an area that was 16 cubits wide, open at both ends, and not covered by a roof. Therefore, the Public Domain in which carrying is a Biblical prohibition is defined in the same way.

There is an additional point regarding the definition of a Public Domain, which was disputed by the early authorities. In the desert, 600,000 people traveled the route. Therefore, some say that an area becomes a Public Domain only if 600,000 pass through it.[10] Others maintain that since the Talmud does not mention this condition as part of its definition of a Public Domain, it is irrelevant. That is, an area becomes a Public Domain, even if fewer than 600,000 pass through it.[11] As for the opinion of the Shulhan Aruch on this issue, there is a debate among the later rabbis. (See accompanying responsa, and Halachot 11 and 12 below.)

7. The Torah considers as a Private Domain an area that is:

   - at least 4 *tefahim* by 4 *tefahim* (12.6 in. by 12.6 in.), and
   - surrounded by walls, fences, or other fixed partitions at least 10 *tefahim* (31.5 in.) high on at least three sides.[12]

   If there are fixed partitions on two opposite sides, and a *lehi* (see Glossary) was fixed vertically at the end of one partition as a substitute for a third side, the Torah also considers it a Private Domain.[13] However, this is on condition that there is

[10] *Bahag, Rashi, Tosafot, Rosh, Tur, Semag, Semak, Rokeah, Sefer HaTerumah, Rabbeinu Meir, Ohr Zarua, Rabbeinu Yeruham* (listed in *Beiur Halachah* 345).
[11] *Rambam, Rabbeinu Tam, Ramban, Rashba, Rashbam, Ritva, Maggid Mishneh, Ran, Rivash, Hagahot Mordechai, Meiri, Yereim, Ritva citing most of the geonim (listed in Beiur Halachah* 345).
[12] *Shulhan Aruch* 345:2.
[13] *Beiur Halachah* 364.

3. Just as carrying from a Private Domain to a Public Domain is forbidden by the Torah, so is carrying from a Public Domain to a Private Domain. Carrying an object in one's hand four cubits in a Public Domain is similarly forbidden.[3] The actual measurement is that of the hypotenuse of a right triangle whose other sides are four cubits. That is, the actual distance that one is forbidden to carry in a Public Domain is 5.6 cubits (8.8 ft).[4]

4. A person who intentionally violates the prohibition after being warned by witnesses incurs the Biblical form of capital punishment known as *sekilah* (stoning). If he intentionally violates the prohibition without being warned by witnesses, the punishment is death at the hands of heaven (*karet*). If he violates it unintentionally, he is required to bring a sin offering.[5]

5. The Torah considers as a Public Domain:

- a road connecting cities, or
- streets and plazas within the city that are at least 16 cubits wide (25.2 ft),[6] open at both ends,[7] and not covered with a roof.[8] If one of these three conditions is missing, the street or plaza is no longer a Public Domain according to the Torah. Instead, it is a Domain called a Karmelit.[9]

6. The definition of a Public Domain (#5) is derived from the

---

[3] *Shabbat* 96b.
[4] *Eruvin* 51a; *Shulhan Aruch, Orah Hayyim* 349:2.
[5] *Shabbat* 6a.
[6] *Shabbat* 99a; *Shulhan Aruch* 345:7.
[7] *Shabbat* 6a; *Shulhan Aruch* 345:7.
[8] *Shabbat* 5a; *Shulhan Aruch* 345:7.
[9] *Shulhan Aruch* 345:14; *Mishnah Berurah* 18.

Laws of Carrying on Shabbat

1. The Torah says, "Moses issued a command, and a proclamation was made in the camp, saying: Let no man or woman do any more work for the donation to the Sanctuary. So the people were restrained from bringing" (Exodus 36:6). The Gemara explains that this verse was said on Shabbat. Moses was telling Israel to refrain from bringing him the donations for the Sanctuary on Shabbat. Bringing it to him involved carrying from their homes (Private Domain) to the camp of the Levites, which was a Public Domain, since all of Israel came to Moses there. From this verse, our Sages derived the prohibition against carrying anything from a Private Domain to a Public Domain.[1]

2. Carrying between different Domains is one of the 39 types of Work involved in building the Tabernacle in the desert. In the Torah, the portion dealing with building the Tabernacle (Exodus 31:1–11) was placed next to the portion dealing with Shabbat observance (Exodus 31:12–17), to teach us that all types of Work involved in building the Tabernacle are forbidden on Shabbat. Since the Levites carried the beams from the ground (Public Domain) into wagons (Private Domain), carrying is considered one of the primary types of Work forbidden by the Torah.[2]

---

[1] *Shabbat* 96b; Rashi.
[2] *Shabbat* 49b; *Tosafot*, *Shabbat* 2a, 96b.

the alleyway jointly acquire ownership of some food, which is then kept in one of the courtyards adjacent to the alleyway. In this way, all the courtyards are considered as one house.[13]

It is permitted for any individual to acquire ownership of bread on behalf of all the people of the city, and thereby join all the alleyways, courtyards, and houses together. The custom today, however, is for the rabbi of the city to set aside bread for all the inhabitants of the city.[14]

The Erub

Erub literally means "joining."

There are many types of Erub. The one under discussion in this pamphlet involves:

1. Taking a public place out of the category of a Biblically defined Public Domain by erecting a Virtual Wall around the city, using telephone poles and lines, and whenever necessary, by stretching a string between two upright poles. This is based upon the Halachic principle called *tzurat hapetah* — constructing the Form of a Door.

2. Combining all the streets and courtyards of the town into a single domain through *eruvei hatzerot* (Joining of Courtyards) and *shitufei mavo'ot* (Joining of Alleyways), to satisfy King Solomon's restrictions.

❐ ❐ ❐

[13] *Shulhan Aruch* 386:1; *Mishnah Berurah*.
[14] *Shulhan Aruch* 366:9; *Mishnah Berurah* 83.

(*mevo'ot*) branched out. Each alleyway (*mavui*) led into a number of courtyards (*hatzerot*). Each courtyard (*hatzer*) belonged to the residents of the houses sharing the courtyard.

The absolute concept of a Private Domain was the house. By extension, the courtyard, which was owned jointly by the residents of the houses, and the alleyway, which was owned jointly by the residents of the courtyards, were all considered by the Torah as Private Domains.

Although the Torah considers a courtyard to be a Private Domain, King Solomon forbade carrying from a house to a courtyard and vice versa.[10] The reason is that the courtyard does, after all, belong to a group rather than to an individual.[11] People might think that just as it is permitted to carry in a courtyard, so it is permitted to carry in a Public Domain.

King Solomon ordained that carrying would be permitted in a courtyard only if an *erub hatzerot* (Joining of Courtyards) was made. This is done by collecting bread from all the residents of the courtyard and placing all the bread in the house of one of the residents. Since all have a share in the bread that is in one house, the entire courtyard is considered as one house.[12]

Similarly, although the Torah considers an alleyway to be a Private Domain, King Solomon forbade carrying from a courtyard to an alleyway and vice versa.

King Solomon ordained that carrying would be permitted in an alleyway only if *shitufei mavo'ot* (Joining of Alleyways) was made. To do this, all the residents whose homes and courtyards open up to

---

[10] See *Eruvin* 21b, Rashi; R. Nissim Gaon at the beginning of *Eruvin*.
[11] *Shulhan Aruch* 366:1; *Mishnah Berurah* 2.
[12] *Mishnah Berurah* 3,4.

which after all belongs to the public, so one is permitted to carry in any main street that is near it.[6] Furthermore, they might unwittingly continue to carry from the alleyway to the nearby main streets.[7] In both cases, they would be transgressing the Torah's prohibition against carrying in a Public Domain.

The Sages therefore ordained that a visible distinction must be made between a permitted street and a forbidden one. This is done in one of two ways:

- by placing a vertical wood or metal pole (*lehi*) on one side of the permitted street
- by suspending a horizontal beam (*korah*) at a height of less than 20 cubits between the two sides of the permitted street[8]

The pole and beam are placed where the permitted street opens into a Public Domain.[9] In this way, people will be reminded not to continue carrying beyond the permitted street.

We also find that in the case of an alleyway which is open at both ends, but not 16 cubits wide, that the Sages permitted carrying there if a *tzurat hapetah* — the Form of a Door — is set at one end, and a *lehi* or *korah*, is set at the other.

King Solomon's Ordinance

In Biblical and Talmudic times, towns were laid out as follows: There was a main street (the Public Domain) from which alleyways

---

[6] *Shulhan Aruch* 363; *Mishnah Berurah* 2
[7] Ri MiLounil, beginning of *Eruvin*.
[8] *Shulhan Aruch* 363:3.
[9] *Shulhan Aruch* 363:14.

3. It is at least 16 cubits wide. This was the minimum space through which the wagons used in transporting the Tabernacle could pass.

4. [According to certain opinions] 600,000 people pass through the place. This was the population of the Children of Israel in the desert.[3]

In order for carrying outside to be Biblically permitted, at least one of these four conditions that characterize a Public Domain must be absent. This may be done in one of several ways:

1. The two ends of the street are blocked by gates that are locked at night.

2. A roof is made.

3. The place is narrower than 16 cubits.

4. [According to certain opinions] the population is less than 600,000.[4]

The Rabbinic Prohibition

The Torah considers an alleyway (*mavui*) to be a Private Domain, because it is closed on three sides (and therefore not *mefulash*, see diagram page 46). The Torah therefore allows us to carry even more than four cubits within an alleyway.[5]

However, the Sages feared that people would make a mistake. They might think that just as one is permitted to carry in an alleyway,

---

[3] *Shulhan Aruch* 345:7.
[4] *Shulhan Aruch* 345:7; *Mishnah Berurah* 18.
[5] *Beiur Halachah* 363.

What Is an Erub?

The Biblical Prohibition

The Torah forbids carrying anything whatsoever, even a handkerchief or a key:

- four cubits in the Public Domain,[1] or
- from a Public Domain to a Private Domain or vice versa[2]

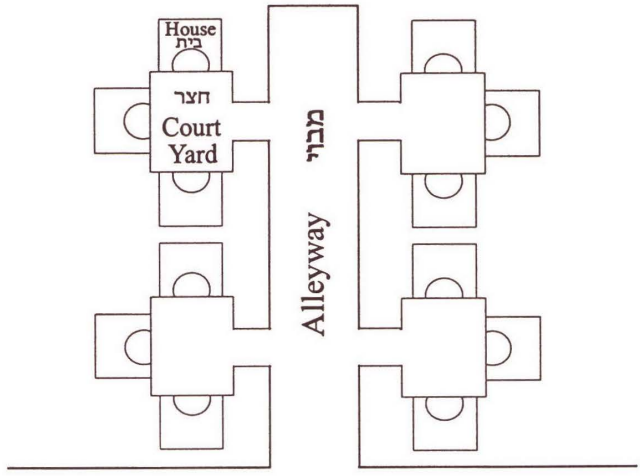
The prohibition against carrying is one of the 39 categories of Work forbidden on Shabbat by the Torah. In the Torah, the verses about building the Tabernacle (Exodus 31:1–11) were written next to the verses about observing the Shabbat (Exodus 31:12–17). This teaches us that the Work forbidden on Shabbat is defined as the 39 types of action involved in building the Tabernacle. One of these is carrying.

The definition of a Public Domain is likewise derived from the conditions in the Tabernacle, which was situated in the desert. An area is a Public Domain if all three (or, according to some opinions, all four) of the following conditions are met:

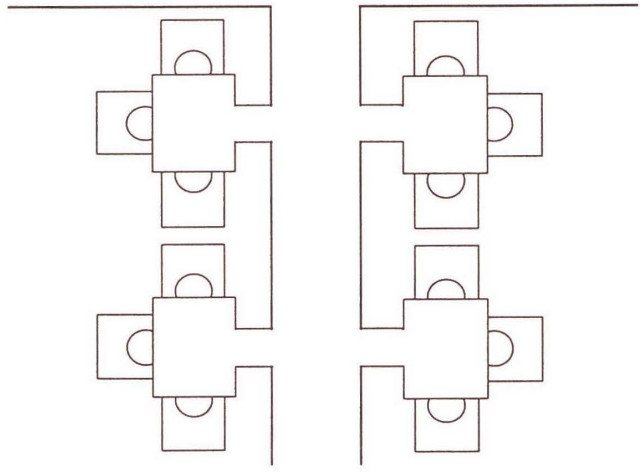
1. It is open on both ends (*mefulash*), like the desert.
2. It is without a roof, like the desert.

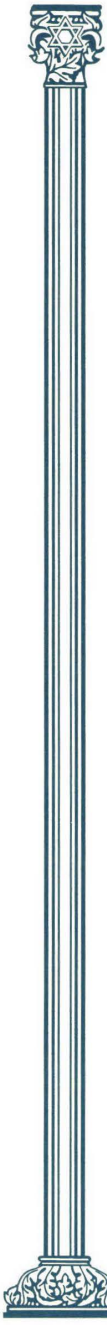
---

[1] *Shulhan Aruch* 349:1; *Mishnah Berurah* 1.
[2] *Shulhan Aruch* 347:1.

Public Domain רשות הרבים מפולש

What Is an Erub?

Laws of Carrying on Shabbat

an Erub was made by Rabbi Ben Tzion Lichtman *zal*, who was afterward appointed Chief Rabbi of Beirut. This Erub was known to exist in Beirut until Rabbi Shahud Shrem left the city. All these Erubim were erected and upheld even in the newer sections of the above-mentioned towns, where many streets were more than 16 cubits wide.

With great respect, in the honor of the Torah,

אפרים לניאדו

Efraim Laniado

RABBI EFRAIM LANIADO
Congregation Beit Yaakov
for the Syrian Community
San Paulo, Brazil

הרב אפרים לנייאדו
רב דקהילת בית יעקב
ליוצאי ארם צובא
סן פאולו, ברזיל

B"H Wednesday, 15 Heshvan 5759

To the esteemed friend of Hashem,
My revered friend, Rabbi of Deal, New Jersey

The Gaon Rabbi Yitzhak Dwek, *shelita*:

Following our phone conversation, I want to convey to his Honor the words of Rabbi Shahud Shrem *shelita* concerning the Erub that was built in the cities of Haleb and Beirut.

The Erub was constructed by Rabbis Ezra Lofes, Ezra Sh'aio, and Yitzhak Dayan *zatzal*. The responsibility of inspecting the Erub each week was assigned to Rabbi Yosef Sh'aio, the son of the *Gaon* Rabbi Ezra Sh'aio.

After Rabbi Yosef Sh'aio moved to Israel, Rabbi Shahud Shrem was appointed to oversee the Erub. Every week he would inspect it and repair the damage done to it by the Arabs. This continued until the year 1950, when he moved to Beirut.

There was also an Erub in Beirut, constructed by Rabbi Shabtai Bahbut *zatzal*, the Chief Rabbi at the time, with the guidance of the above-mentioned rabbis of Haleb.

In the resort town of A'aleh, an Erub was constructed by Rabbi Eliyahu Khabiah (Zetuni), and in the resort town of B'Hamadoom,

THE DEAL ERUB

RABBI MOSHE HEINEMANN
6109 Gist Aveneu
Baltimore MD 21215
Tel. (410) 358-9888
Fax. (410) 358-9838

משה היינעמאן
אב"ד ק"ק אגודת ישראל
באלטימאר
טל. 764-7778 (410)
פקס 764-8878 (410)

I have come in these lines to make my opinion public, for I was asked by my dear friend, the great and exalted Rabbi, Hacham Yitzhak Dwek *shelita*, and other important rabbis from the town of Deal, to surround the town with a Virtual Wall so that the area will be considered a Private Domain and the community will be allowed to carry on the holy Shabbat.

The construction of the Virtual Walls and the leasing of the area were done according to my directions and under my supervision. They are identical to all the Erubim that have been built in the cities inhabited by the holy Jewish people for generations. They are strictly kosher according to the opinion of the majority of Halachic authorities upon whom we rely.

Therefore, by setting aside bread for the purpose of *eruvei hatzerot* and with a weekly inspection of the Erub for its soundness, and with the approval of the rabbi of the town, it is permissible to rely upon the Erub and carry from the houses into the streets, within the area encompassed by it. One can rest completely assured that this Erub was constructed according to the laws of our holy Torah and the customs of Israel.

Signed Erev Shabbat, 14 Iyar, 5759

משה בהר"ר בנימין ז"ל היינעמאן
אב"ד ק"ק אגודת ישראל באלטימאר

Moshe Heinemann

from their deeds. May they merit to see blessed fruits of their labor in strengthening Torah, fulfilling *mitzvot*, spreading peace, and increasing the sanctity and blessing of Shabbat forever. Amen, so be His will.

Signed for the honor of the Torah,

Yaakov Moshe Hillel

mistake (which does happen), it is undoubtedly correct to erect an Erub in the town. Indeed, the custom throughout the generations in all communities, Sephardic as well as Ashkenazic, has been to erect an Erub.

Of course, the Erub is intended to unite the hearts of the people of the community and to enhance the honor and delight of Shabbat. It must not be used to make breaches in our faith or to make light of the sanctity of Shabbat. Sports and carrying *muktzeh* articles remain forbidden on Shabbat whether or not there is an Erub.

It is my hope that the Erub will not be abused. An obvious majority of Sephardic Jews who live in or visit this town are daily becoming more committed to *mitzvah* observance, Torah study, and yeshivah education for their children. The number of their yeshivot, study halls, and synagogues is increasing — and may it continue to increase! Therefore, I do not fear any negative outcome from erecting the Erub. On the contrary, my heart tells me that the Erub will lead to greater awareness of the sanctity of Shabbat and of its laws, especially the laws of carrying, of which many are ignorant. All the publicity surrounding the erection of the Erub will serve to strengthen the Torah and the observance of Shabbat throughout the community.

We therefore bless all those involved in the Erub project, first and foremost my dear friend, the *Gaon* Rabbi Yitzhak Dwek HaCohen *shelita*, Rabbi of Deal. Likewise we bless all those faithful and generous Jews who are organizing the project or bearing its financial burden. In particular, I bless my esteemed friend Mr. Jack Adjmi, may Hashem sustain and preserve him, who is the moving force behind the project. Under the direction and guidance of the rabbis, he has been making wonderful progress toward fulfilling his intention of erecting the Erub in the most Halachically correct way. May they succeed in fulfilling Hashem's will and may no ill come

RABBI YAAKOV HILLEL
ROSH YESHIVAT
HEVRAT AHAVAT SHALOM
JERUSALEM

יעקב משה הלל
ראש ישיבת
חברת אהבת שלום
ירושלים

I have read in depth the responsa of my son, Rabbi Yosef Hillel *shelita,* concerning erecting an Erub in the town of Deal, where the streets are 16 cubits wide but are not traversed by 600,000 people. His decision is that the Erub should be made in order to save the majority of people from the sin of desecrating Shabbat publicly. He brings proofs from the words of the Halachic authorities that the Erub will help at least *bedi'avad*.

I agree wholeheartedly with his ruling that it will be considered a *mitzvah* for the rabbis of the town to erect this Erub in order to save those who, unaware of the gravity of the prohibition, carry publicly on Shabbat in the street. In his responsa, my son *shelita* cites Halachic authorities who rebuked rabbis for failing to save people from this sin by means of erecting an Erub. He also presents convincing arguments in favor of relying on this Erub, even according to the *Shulhan Aruch*, whose rulings we Sepharadim have accepted. This is because 600,000 people do not pass through the town, and many great Halachic authorities maintain that in such a case, the *Shulhan Aruch* would not consider the roads of that town a Public Domain.

People who are meticulous in their Torah observance, however, should not rely on this Erub, since many authorities take a stricter view of the opinion of the *Shulhan Aruch*. Nevertheless in order to save laymen from the serious sin of carrying on Shabbat, and to save those who are meticulous in their observance from carrying by

May Hashem save us from all shortcomings and mistakes, especially in the area of Shabbat observance, which is equal in importance to all the *mitzvot*.

Signed in Jerusalem,

Shalom Messas

RABBI SHALOM MESSAS
Chief Rabbi
and Head of Rabbinical Courts
Jerusalem, Israel

הרב שלום משאש
הרב הראשי
וראש אבות בתי הדין
לירושלים

BS"D
21 Adar 5759

Regarding the Erub currently under construction in the town of Deal in America, I concur with the opinion of the great *Gaon*, Rabbi Ovadia Yossef *shelita,* that it is an important *mitzvah* to save those who are lenient in the Halachah by allowing them to carry in public places. However, those who are stringent should not carry — as is the case in Jerusalem, where the Erub works well for the Ashkenazim, according to whom a Public Domain contains 600,000, and less than that number makes the area into a Karmelit. True, there are a few Sephardim who follow this opinion and think that the *Shulhan Aruch* also maintains the need for 600,000. However, for those who understand that according to the *Shulhan Aruch*, an area 16 cubits wide is enough to constitute a Public Domain (myself being among them, as I proved in my work *Tevuot Shemesh*), they will need to be strict with themselves and not carry at all. That is also how I conduct myself. However, in a place where many people already carry, it is good and right to build an Erub to save them from a serious transgression. The words of the Rishon LeTzion, the *Gaon* Rabbi Ovadia Yossef, are clear and correct and do not need further support, for who is equal to him? They must make an Erub in the city of Deal. This will bring peace upon Israel.

ישיבת המקובלים "נחלת יצחק"

בראשות מורנו ורבנו מרן זקן המקובלים הצדיק הרב יצחק כדורי שליט"א

YESHIVAT HAMEKUBALIM NAHALAT ITZHAK

DEAN: GREAT RABBI ITZHAK KADURI SHLITA

B"H

I bless all those who are helping the *Gaon* Rabbi Yitzhak Dwek *shelita* to establish the Erub in the town of Deal. And a blessing to the philanthropist Mr. Yaakov Adjmi, may Hashem preserve him. May Hashem lengthen their days with goodness and their years with pleasantness, and may they have great success. In the merit of observing the holy Shabbat, may we merit the coming of our righteous Messiah speedily in our days. Amen, so be His will.

With Torah blessings, signed in Nissan 5759

יצחק כדורי

Yitzhak Kaduri

to carry in the normal way, without question. It is permissible for an adult to have a child carry on his behalf, such as bringing a book to the synagogue. And all the more so, it is permitted to ask a gentile to carry for a Jew where there is an Erub, for in such a case, there is nothing to worry about.

It is also permissible for a Jew to push a baby-carriage through the streets, where there is an Erub, and even to push it through dirt and sand. It is even permissible to turn it to the side, even though this will make a furrow in the earth. (See what I have written in my book, *Leviat Hen*, 106).

Later Rabbinic authorities, however, have prohibited all bicycle riding on Shabbat, even where there is an Erub, and even inside a Private Domain (such as a house or private courtyard), as I have written in *Leviat Hen* 107.

I want to bless His Honor that he to continue to lead his congregation with wisdom, and to exalt and uplift the Torah. May he see blessings in his worthy endeavor to educate Jewish children in the institutions he has established in Deal. And may he be blessed with a long life, rich in joy and all good things.

With honor and respect,
Your dear and faithful friend,

Ovadia Yossef

Letter Three — July 27, 1999

עובדיה יוסף
הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

Jerusalem, Menachem Av 14, 5759

To my dear and cherished friend, a man of great deeds, the supporter of Torah, and leader in all matters of holiness, the *Gaon* Rabbi Yitzhak HaCohen Dwek *shelita*, Rabbi of the holy congregation of Deal, New Jersey:

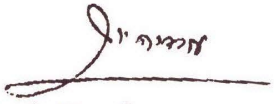
I was overjoyed to hear that His Honor has achieved his goal of building an Erub in the city of Deal, N.J.. I am aware of the great efforts that were made to construct the Erub so that it be completely kosher according to Halachah, and strictly following my guidance, that was given at every stage of construction. To this end, Torah scholars were brought from Jerusalem and other cities, who were experts in the Law of Erubim, and experienced in their construction. They supervised its construction, and thus, many people will be saved from the transgression of carrying on the Shabbat. I give you my full support for your work. Be strong and successful!

As I have already declared many times, it is permissible to be lenient and rely upon the Erub in a case of necessity, as long as the person carries in an unaccustomed manner, such as wearing a handkerchief around one's neck, or tucked in one's belt.

Furthermore, it is possible to be even more lenient, and give a young child who has not yet reached the age of *mitzvot*, something

This permission is given on the condition that the rabbis announce in public each Shabbat that those who are very observant should not rely on the Erub to carry on Shabbat, and that this Erub should be used only to save those who already carried before the construction of the Erub.

With great respect and deep friendship,

Ovadia Yossef

* * *

I would like to add my humble opinion to all that was said above, that it is important to encourage those who fear heaven to be strict and not carry on Shabbat. Nevertheless, it is a great *mitzvah* to construct this Erub and save many from this problem, and the sooner the better. Those who are involved with this will be blessed.

Shimon Ba'adani

Nevertheless, it is correct to build an Erub. In my visit to your community years ago, I expressed my opinion that we should do this, for I saw many people carrying from one Domain to another, just as on weekdays, because they lacked understanding of the seriousness of this prohibition. Certainly building an Erub would help save these people from transgression.

I would like to point out that I am very strict in my personal behavior and do not carry even in places where there is an Erub. Many rabbis in Israel do the same, and it is good for all who fear heaven and the word of Hashem to observe this restriction (see *Shulhan Aruch* 364:2 and comments of the later authorities there). However, in a place where many people will in fact carry from one Domain to another, including many Shabbat observers who are simply unaware of the seriousness of this matter, it is a great *mitzvah* to build an Erub and save them from transgression — and the sooner the better. The poles should be placed close to each other, no more than ten cubits apart (see *Shulhan Aruch* 362:10). Also, the congregation must check the strings each Erev Shabbat to see that they are not torn.

I want to encourage you and give you my support in doing this *mitzvah*. Do not fear or be dissuaded by any person, for G-d will bless this undertaking. The merit of the congregation will protect you and your family. It is known that the great Rabbi Tzvi Pesah Frank *zatzal*, Rabbi of Jerusalem, addressed this issue in his book of responsa *Har Tzvi*. He concluded that surely all those who participate directly in this great *mitzvah* and those who lend their support will be protected in the merit of the community. May Hashem bless those who are providing financial support for this *mitzvah*, first and foremost among them our esteemed and dear friend, Mr. Yaakov (Jack) Adjmi. May G-d bless him with long and fulfilling years.

Letter Two — July 6, 1999

עובדיה יוסף
הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה

Jerusalem, 12 Tammuz 5758

To my dear and cherished colleague, one of our great Torah leaders, a man of great deeds, a leader in all matters of Torah, the *Gaon* Rabbi Yitzhak HaCohen Dwek *shelita*, Rabbi of the holy congregation of the synagogue of Deal, New Jersey:

Greetings. In response to the question on the matter that has arisen again, whether to build an Erub in the city of Deal: There are those who believe we should not build this Erub, arguing that once certain types of carrying are permitted, some people may become lax in other areas that are forbidden by the Torah even where there is an Erub. On the other hand, there are many outstanding members of the congregation who favor building an Erub. The reason is to save the members of the community from the transgression of carrying on the Shabbat in a place that might be considered a Public Domain. His Honor has asked me to express my opinion on this matter.

It is known that the great rabbis of our time have questioned if there is such a thing as a Public Domain as defined by the Torah in our day. They have sought to discern the opinion of our master, the *Shulhan Aruch,* in this matter. I have compiled these opinions in my book *Leviat Hen,* on the laws of Shabbat (chapter 33). I have also written about this in my responsa. I stated my opinion that we cannot deduce what the *Shulhan Aruch* would say in this matter.

Letter One — Feb. 27, 1983

OVADIA YOSSEF
RICHON LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

עובדיה יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל

B"H

Jerusalem, 14 Adar 5743

To Whom It May Concern,

I strongly recommend that the generous individuals of our people — especially our dear friend, a man of great deeds and a lover of Torah and its students, Mr. Rafael Tawil — arrange for the construction of an Erub in the town of Deal, New Jersey, to encompass the Public Domain in accordance with Halachah. This is due to the fact that too many people have unfortunately stumbled in this prohibition and carry from one Domain to another on the Shabbat, even though there is no Erub. Constructing this Erub is a great *mitzvah* that will remove a stumbling block from the midst of our people. May all who are involved with and support this project be blessed with all the blessings of the Torah. May they be successful in all their endeavors to uplift and exalt the Torah, and may the merit of the community rest upon them. May they merit long and fulfilling years, and all manner of goodness.

Ovadia Yossef

Letters of Approval

Congregant: What about sports on Shabbat? Now that there is an Erub, will we be able to play ball or ride bicycles?

Rabbi: Certainly not. The Erub does not permit **ball games** or **bicycle riding**. These are also forbidden for other reasons, not to mention that many people bathe in **hot water** after such activities, which is a serious sin. The purpose of the Erub is to permit things that are needed for a *mitzvah*, for Shabbat delight, or for human dignity (such as carrying a handkerchief for someone who has a cold). The Erub is meant to strengthen Shabbat observance, not to make light of its sanctity. Shabbat is a day of holiness, not of sports.

Congregant: Thank you for taking the time to explain to me the matter of the Erub.

Rabbi: My pleasure. You are always welcome to ask me questions. Indeed, every congregant should be in contact with his community rabbi, providing that the latter is an authority on Jewish law, in order to clarify exactly what the Erub permits and what it does not permit. In the merit of Shabbat observance, may you be blessed with success in all that you do.

❐ ❐ ❐

Erub. For with the Erub, they will be able to carry in ways that are only Rabbinically prohibited.

Congregant: It is still unclear to me — why for some people the Erub works, and for others, it does not work?

Rabbi: In Halachah, within the category of permitted things, a distinction is made between the Preferred Way of doing things (*lifnei mishurat hadin*) and a more lenient approach (*mutar*). We are required to follow the Preferred Way whenever possible.

Concerning our situation in Deal, we instruct Torah Students and those who are meticulous in their deeds that it is desirable not to carry. This is the Preferred Way. As for the general public, we have made it possible for them to carry, and by being lenient in this matter, we save many from violating a serious prohibition.

Congregant: Why, though, are we not concerned that people will carry things that are *muktzeh* (items, such as money, that may not be moved on Shabbat even in one's own house)?

Rabbi: This is not a strong concern. The rabbis of the community intend to publicize the fact that the Erub does not make carrying *muktzeh* permitted. They will publicize this by making speeches, posting notices, and publishing this pamphlet.

Most people in our community do not wish to desecrate Shabbat; they are simply ignorant of the prohibition against carrying. The publicity over the Erub will make them aware of the prohibition against carrying without an Erub and of the prohibition against carrying *muktzeh*. The most likely result of all the fanfare over the Erub is an increase in the level of Shabbat observance.

Rabbi: The answer is yes; for we have heard from reliable sources, in the name of the *Gaon* Rabbi Ben Tzion Abba Shaul *zatzal*, that when a proper Erub exists, one should never be strict with women, since according to the letter of the law, it is permissible to carry. In his book *Or Letzion*, Rabbi Abba Shaul writes that mothers of young children may carry them without question, because it is necessary. Accordingly, a woman may take her baby out in a carriage. (See the third letter of the Rishon LeTzion, Rabbi Ovadia Yossef, page 33.)

Congregant: But Rabbi, it sounds as if this Erub might help those who desecrate Shabbat, but hurt those who are meticulous in keeping it! For the latter might think that carrying will now be permitted, with no restrictions, and according to all opinions unanimously.

Rabbi: The Halachah is that Jews are responsible for one another. Therefore, the rabbis are obligated to save Jews from sin. By making the Erub, they will save many Jews from the serious violation of carrying on Shabbat.

The great rabbis of past generations did the same thing. They, too, erected Erubim in their lands in order to save Jews from sin. The rabbis of Haleb, Syria, did the same, as well as the rabbis of Damascus, Baghdad, Egypt, and even Israel, even though, in most cases, those cities had streets broader than 16 cubits.

As for Students of Torah and those who are stringent, it is desirable for them to continue to refrain from carrying as they have until now. Since they are meticulous in their deeds, we need not worry that they will stumble in this matter. On the other hand, they, too, will benefit from the

where a person carries in a manner that is only Rabbinically prohibited (such as carrying in an unusual way).

The reason is that since our streets are wider than 16 cubits, they are considered by some opinions to be a Public Domain according to the Torah. Therefore a *tzurat hapetah*, Form of a Door, alone is not sufficient to make carrying entirely allowed.

However, our purpose in making the Erub is to rely upon the lenient opinion, primarily to save those members of the community who have been carrying until now without an Erub, and thereby desecrating Shabbat publicly. The Erub we have made saves them from violating a Torah prohibition (according to some opinions), or a Rabbinic prohibition (according to the other opinions).

And once we had to make an Erub to save many people from a serious sin, the ones who haven't carried until now can also benefit from it.

Congregant: If I understood correctly, the Erub will make it permissible for people in Deal to carry when necessary, and even those who are meticulous in their observance will be able to carry, without question, when it is only Rabbinically forbidden.

Rabbi: Correct.

Congregant: Then please explain what is meant by "when necessary."

Rabbi: In general, when a person needs to carry for the sake of a *mitzvah*, for Shabbat delight, or because he has a great need to, then he may do so.

Congregant: Does that mean it is permitted for women to go out on Shabbat with their baby-carriages?

Virtual Wall. (Each telephone pole is altered to make it Halachically acceptable.) Where there are no telephone lines, vertical beams are placed on both sides of the street and a string is stretched between them. This is based on the halachic principle called *tzurat hapetah*, constructing the "Form of a Door."

Congregant: Once the Virtual Wall is in place, may we carry?

Rabbi: There is one more step in the process. The rabbi of the town must perform the procedures of *eruvei hatzerot* (Joining of Courtyards) and *shitufei mevo'ot* (Joining of Alleyways) in order to combine all the streets and courtyards of the town into a single domain. This involves gathering some food from all the inhabitants and placing it in a selected place.

Congregant: Can this kind of Erub be made everywhere?

Rabbi: No. According to most opinions, this kind of Erub may be relied upon only in a town populated by fewer than 600,000 people. Deal is a small town. It meets the population requirements.

Congregant: Do I understand correctly that in a big city an Erub cannot be made, and we may never carry, but in Deal we may carry?

Rabbi: Correct. This was our custom in Haleb, according to the rulings of the great rabbis, and hence, we cannot protest against those who are lenient in this matter and carry when necessary where there is an Erub, and certainly in the case of the general public, who are not Torah scholars. However, even in Deal it is desirable for a person who is stringent and meticulous in his deeds not to carry. For the Erub is not halachically ideal according to all opinions, except in cases

A Dialogue

In the following discussion, terms that have a specific Halachic meaning, rather than the usual English meaning, have been capitalized. Examples are Public Domain, Private Domain, Work, Virtual Walls, Form of a Door.

Congregant: I heard that an Erub has been set up here in Deal. Tell me, please, Rabbi, what is an Erub?

Rabbi: The Torah forbids carrying things on Shabbat either inside a Public Domain or from a Public Domain to a Private Domain (and vice versa). For instance, we may not walk out of our house or out of the synagogue into the street while holding a book or any other object. But there is a way for carrying to become permitted. That is by converting the Public Domain into a Private Domain by means of an Erub.

Congregant: How is this done?

Rabbi: A Public Domain may be converted into a Private Domain in one of three ways. One is by building a wall around the city, and gates to close any openings in the wall. Another is by erecting gates at the two ends of a street and locking them at night.

Congregant: Neither of those sounds very likely to happen in Deal.

Rabbi: Correct. There is a third way, though, that *is* suitable for Deal. Instead of building a wall around the city, the telephone poles and lines around the city are used to make a

the most modern on the subject of the Erub, as well as letters of approval regarding the Deal Erub in particular.

We hope that no stumbling block will come from our efforts. May we continue to act for the glory of the Torah. Amen.

made in Deal in order to save the public from the sin of carrying on Shabbat. This very year, the Rishon LeTzion wrote a Halachic decision requiring the immediate erection of the Erub. The Rishon LeTzion stated his support for Rabbi Dwek and the community workers and philanthropists, in particular the distinguished Mr. Jack Adjmi, who has accomplished great things for the glorification of Torah, and encouraged them to erect the Erub immediately.

This year, the Erub was finally erected. The decision to do so was based on (1) the Halachic decisions cited above, and (2) the fact that this was the prevailing custom. It is common knowledge that the city of Haleb, Syria had an Erub which was approved by all its rabbis, even after the community relocated to the new section of the town, where the streets were wider than 16 cubits. Likewise, the custom in the Land of Israel is also to erect Erubim, and many do rely upon them.

The difficult project of erecting a Halachically correct Erub in Deal was carried out by Rabbi Dwek, together with community workers. Many prominent rabbis gave their written approval. In addition, the local municipalities permitted telephone poles and other city facilities to be used for the Erub.

The actual erecting of the Erub was supervised by Rabbi Moshe Heinemann, the Chief Rabbi of Congregation Agudath Israel of Baltimore, an expert in this field. Rabbi Heinemann devoted long hours and made many trips to Deal to undertake this holy task, doing so according to the letter of the law down to its most precise details. Also instrumental and encouraging in the Erub's construction was the Rabbi-Cantor of Deal, Edmund Nahum, and Rabbi Nissim Basala.

This pamphlet describes what an Erub is, how it works, and what it permits. It includes Halachic sources ranging from the earliest to

An Erub for Deal

Deal is a small resort town on the coast of New Jersey. Most of its residents are Jews, the majority of whom are Sephardim of Syrian (Halabi) origin.

The question of erecting an Erub in Deal arose nearly twenty years ago. The Rabbi of Deal, Rabbi Yitzhak Dwek *shelita*, tackled the problem of finding a way to erect an Erub in accordance with Halachah. Thereby many of Deal's residents, who erroneously carry in the streets on Shabbat, would be saved from violating the holy day.

Some sixteen years ago, Rabbi Dwek, together with two other rabbis of the Deal community, met with the *Gaon* Rabbi Yaakov Kaminetsky *zatzal*, one of the Torah giants of America. The delegation from Deal presented the many problems and doubts that surrounded the construction of an Erub in Deal, including situations and circumstances particular to the Deal community. Rabbi Kaminetsky, who led the opposition to an Erub in New York and other big cities, swept away all doubts and ruled unequivocally that an Erub must be erected in Deal.

At the same time, the Rishon LeTzion, Rabbi Ovadia Yossef *shelita* sent a personal letter to the president of the Deal community of the time, the distinguished philanthropist and tireless community worker, Mr. Ralph Tawil, encouraging him to erect the Erub. From then until now, despite all the objections raised before him, the Rishon LeTzion has maintained his position that an Erub must be

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

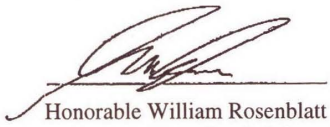
Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Gerald Tarantolo
Eatontown

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable William Rosenblatt
Loch Arbour

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Joseph Coyne
Allenhurst

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable William J. Duffy Jr.
Interlaken

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

Similar letters were sent to the boroughs: Ocean Township, Long Branch, West Long Branch, Eatontown, Loch Arbour, Allenhurst, Interlaken. And these are the signatures of the mayors giving their permission as above:

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Terrance Weldon
Ocean Township

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Adam Schneider
Long Branch

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Paul Zambrano
West Long Branch

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

Deal Synagogue Erub Committee have asked that we obtain permission from The Borough of Deal to establish the Borough of Deal as an Erub District and to rent the Borough's rights to this domain for 99 years, for one dollar paid to the municipality. Our sole purpose for this rental is to enable people of the Jewish faith to "carry" on the Shabbat and Jewish Holy Days, in accordance with the Orthodox Jewish law and tradition.

By accepting this one dollar, you are renting to the Deal Synagogue the rental of the above mentioned rights. I would ask that you counter-sign this letter below, evidencing your agreement as to the establishment of the Erub district within the Borough of Deal.

Should you have any questions or comments, you should not hesitate to contact me.

Thank you in advance for your consideration and anticipated courteous cooperation.

Very Truly Yours,

THE DEAL SYNAGOGUE ERUV COMMITTEE

Jack E. Adjmi
Chairman of the Board

I hereby acknowledge and agree to the above.

Honorable Harry Franco

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

December 29, 1998

Honorable Harry Franco
Borough of Deal
Municipal Building
Durant Square
Deal, NJ 07723

Re: The Deal Synagogue

Dear Mayor Franco,

As I believe you know, I am the Chairman of the Board of The Deal Synagogue Erub Committee. I am writing to you on behalf of the Committee's efforts to formally establish an Erub district within your Borough. As I had previously indicated to you, The Deal Synagogue desires to establish such a district on behalf of those of the Jewish faith residing within the Borough of Deal, as well as a number of other neighboring municipalities. As you may know, the primary purpose for the creation of the Erub District is to permit Orthodox Jews to "carry" on the Shabbat and other Holy Days in accordance with prescribed Jewish Law.

You will recall that The Deal Synagogue Erub Committee previously obtained authorization and acknowledgment from the municipality, that the municipality did not object to the placement of the Erubs to telephone poles within areas of the municipality. That authorization was obtained at the request of New Jersey Bell Telephone Company. The Board of Directors of The Deal Synagogue and The

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

sanctity of the Shabbat and, in turn, bring the Mashiach and final redemption closer. Amen.

Jack Adjmi Eli Seruya

P.S. Please note that all the beach areas are not included in the boundaries of the Erub.

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

prohibitions that an Erub does not allow. The Erub permits the carrying of items that may be used on the Shabbat, whereas items that are *mukzeh* are still not permitted to be carried, such as umbrellas, pocketbooks, wallets, cigarettes, tools, writing instruments, etc. Any activity that violates the sanctity and spirit of Shabbat still remains prohibited. We are referring to bicycle riding, ball playing, etc. Our rabbis have ruled that an Erub does not sanction these activities.

We have commissioned this booklet by the renowned Torah Leader, Rabbi Yaakov Hillel, which will present a detailed map of the Jersey Shore Erub. It will be distributed to every Synagogue and Jersey Shore resident. More important, this booklet we will instruct you on what is permitted and prohibited on the Shabbat due to the Erub.

It is incumbent upon every household that plans on using the Erub to call the Erub Hotline, (732) 660-1001, each Friday afternoon before candle lighting for a recorded message on the status of the Erub. In addition, we hope to install a pole with a red and green light in front of each Synagogue, to indicate the status of the Erub.

We thank all the individuals who have contributed to this most important project and for allowing this Erub to become a reality.

We wish to express our thanks to Hashem for the success in this great project and we pray that it will increase the

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

approvals. Thank G-d, they all granted us a 99-year approval for the Erub. Each and every one of the Mayors of these towns worked very closely with us. They understood the importance of the Erub to our community, and did everything in their power to satisfy our needs and requirements. We would like to thank each of the following Mayors:

1. The Honorable Harry Franco	Deal
2. The Honorable Terrance Weldon	Ocean Township
3. The Honorable Adam Schneider	Long Branch
4. The Honorable Paul Zambrano	West Long Branch
5. The Honorable Gerald Tarantolo	Eatontown
6. The Honorable William Rosenblatt	Loch Arbour
7. The Honorable Joseph Coyne	Allenhurst
8. The Honorable William J. Duffy Jr.	Interlaken

We would like to take this opportunity to thank Rabbi Nissim Basala, who dealt with all the minute details of the Erub from the time he awoke in the morning until he went to sleep. The Erub would not be here without his dedication. Also, a word of thanks to our contractor, Mr. David Baumser, who did all the physical work. Though it did not go as smoothly as we anticipated, he stuck by us to the end.

The erecting of an Erub around our Jersey Shore community was done to ***decrease*** the Shabbat desecration and to permit a greater freedom of movement in order to enhance the beauty of Shabbat. There are many

THE SYNAGOGUE OF DEAL
THE DEAL ERUB COMMITTEE

Rabbi Isaac Dwek
Congregation Rabbi

Rabbi Edmond Nahum
Cantor / Rabbi

Jack E. Adjmi
Chairman

Eli Seruya
President

Haim Dweck
Vice President

David Mizrahi
Treasurer

Mike S. Safdieh
Assistant Treasurer

Eli Salem
Secretary

Jack M. Sutton
Assistant Secretary

Executive Committee
Jack Adjmi
Leon Betesh
Dennis Dayan
Haim Dweck
Meyer J. Kassin
Isaac L. Massry
David Mizrahi
Marty Mizrahi
Gabriel L. Safdié
Mike S. Safdieh
Eli Salem
Eli Seruya
Billy Shalom
Maurice Shriqui
Jack M. Sutton

Honorary Presidents
Joseph D. Bibi
Charles E. Cohen
Charles S. Haddad
Irving Hara
Meyer J. Kassin
Albert H. Levy
Ronald Menashe
Eddie Missry
David Mizrahi
Ralph S. Tawil

The Deal Community and its surrounding towns are extremely fortunate that after 25 years, thank G-d, we have finally completed the Erub. Our rabbis and leaders of our community have long envisioned an Erub around the Jersey Shore, but due to technical reasons, it was impossible until now.

A little more than a year ago, Rabbi Yitzhak Dwek, Rabbi Edmund Nahum, and Rabbi Yomtov Yedid, together with the help of a handful of lay leaders, embarked on building an Erub for our community. At the request of the Gaon, Rabbi Ovadia Yossef, we began this great undertaking. Presently over a dozen of the greatest Rabbinical authorities have given us their *haskamot*. We were very fortunate that one of the foremost authorities on Erubim in the United States, Rabbi Moshe Heinemann, agreed to undertake this great mitzvah. Rabbi Heinemann spent an enormous amount of his personal time and resources on behalf of our community. He dealt intensively with our contractors, personally walked the entire Erub boundary, and obtained a helicopter to fly around the perimeter of the Erub making sure everything was 100 percent kosher.

Once we received all the approvals from our Chief Rabbis, permission was still needed from the utility companies for the use of their poles. Then began the complex task of obtaining approvals from the politicians of the various towns. Initially no one realized that with eight different municipalities, we needed eight different

Contents

Deal Erub Committee Introduction 9
99 Year Lease from Municipality 13
An Erub for Deal 17
A Dialogue 20
Letters of Approval
- Rabbi Ovadia Yossef 29
- Rabbi Shimon Ba'adani 32
- Rabbi Yitzhak Kaduri 35
- Rabbi Shalom Messas 36
- Rabbi Yaakov Moshe Hillel 38
- Rabbi Moshe Heinemann 41
- Rabbi Efraim Laniado 42

What Is an Erub?
- The Biblical Prohibition 47
- The Rabbinic Prohibition 48
- King Solomon's Ordinance 49
- The Erub 51

Laws of Carrying on Shabbat 52
Jeremiah's Warning 58
- The Commentary of Rabbi David Kimhi (Radak) 59

Sefer Mitzvot HaGadol (Semag) 61
Words of Reproof from the Rabbis of Aram Tzova
- Rabbi Yaakov Shaul HaCohen Dwek 62
- Rabbi Moshe HaCohen Dwek 65

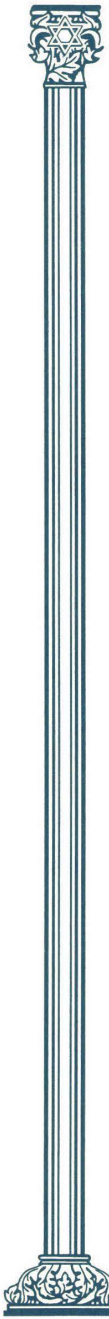
Jeremiah's Blessing 66
Glossary 77

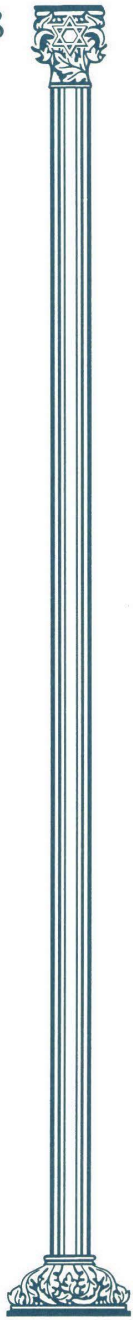

The
Deal Erub Committee
wishes to recognize
an outstanding Rabbi
and melodious Cantor
for his steady
and tenacious support
of the Erub project
since its inception

Rabbi Edmund Nahum

Dedicated

to each and every
family in our community.
May this Erub enhance
the holy and beautiful Shabbat.

Jack and Rachel Adjmi

THE DEAL ERUB

This booklet has been prepared by
Machon Ahavat Shalom
Jerusalem

By request of the
Deal Erub Committee

Under the continual supervision
and guidance of
Rabbi Yitzhak Dwek
Rabbi of the Deal Synagogue.

© 1999 Deal Erub Committee

Deal Erub Committee
128 Norwood Avenue
Deal, NJ 07723
Tel: (732) 531-3200
Fax: (732) 517-0798

Layout and Design
Ahavat Shalom Publications
Jerusalem
Tel: 972-2-581-2458
Fax: 972-2-581-5407

Printed in Israel

THE DEAL ERUB

"A special thanks to all
who contributed
to the Erub fund.
May they be blessed
by Hashem"

Rabbi Ovadia Yossef

(See page 31 for full text of letter)

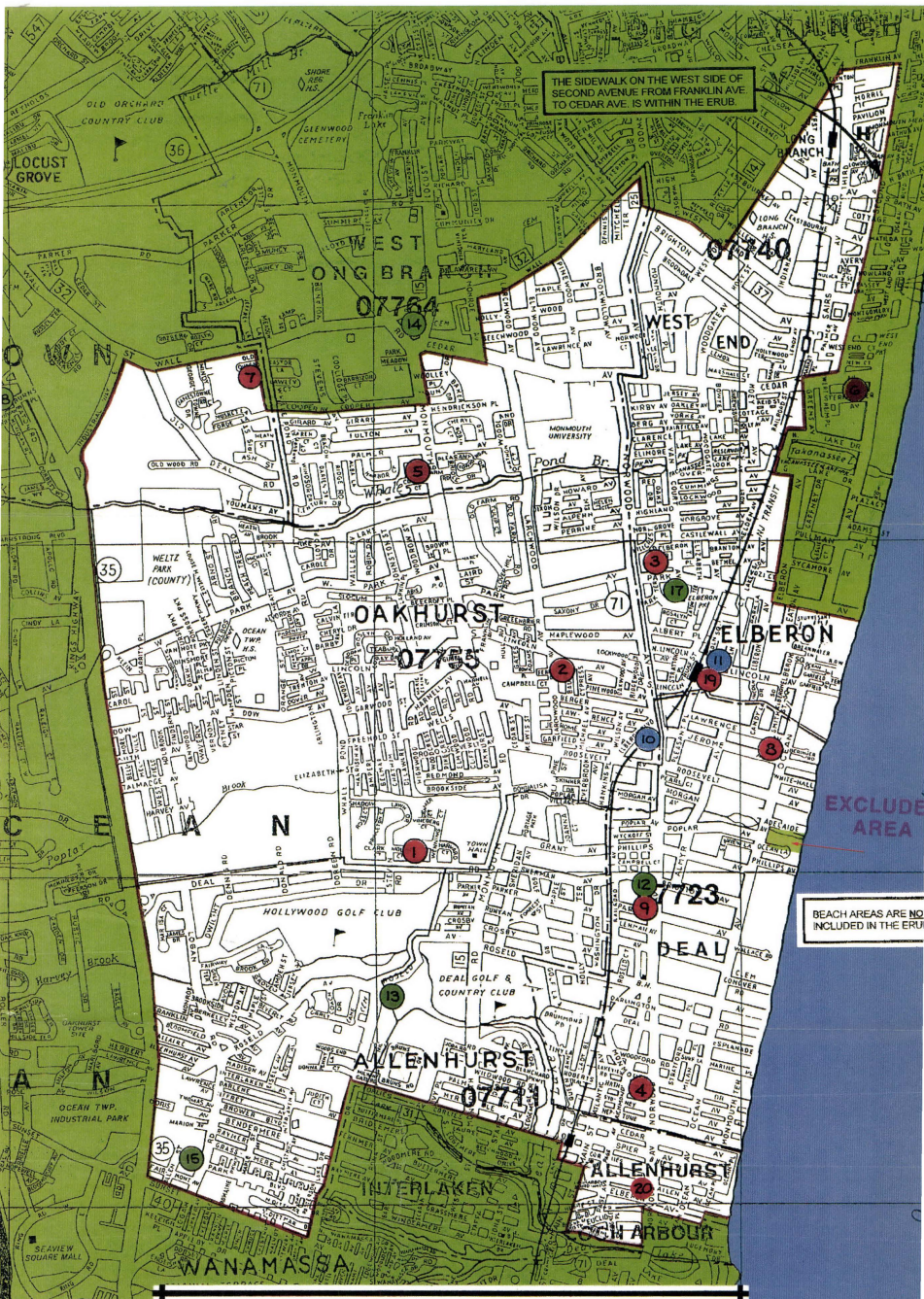
THE DEAL ERUB

Issues and Questions
Concerning the Erub in Deal, New Jersey

With letters of approval
from leading rabbis of our day,
responsa on the laws of Erub,
a synopsis of the laws of carrying on Shabbat,
history and concepts of Erubim

THE DEAL ERUB COMMITTEE
Deal, New Jersey
5759 ♦ 1999

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

JERSEY SHORE ERUB

1. CONGREGATION MAGEN DAVID (WEST DEAL)
2. SYNAGOGUE OF OAKHURST
3. OHEL SIMHA CONGREGATION (PARK AVENUE)
4. CONGREGATION ZVI LAZAKEEK (HATHAWAY AVENUE)
5. CONGREGATION MAGAN ABRAHAM (WEST LONG BRANCH)
6. CONGREGATION SHAARE EZRA (CEDAR AVENUE)
7. CONGREGATION SHAARE TEFLIAH (WHALE POND ROAD)
8. OHEL YAACOB SYNAGOGUE (LAWRENCE AVENUE)
9. SYNAGOGUE OF DEAL
10. SHORE AREA MIKVEH FOR LADIES
11. SEPHARDIC MEN'S MIKVEH
12. DEAL KOLLEL
13. SEPHARDIC TORAH CENTER
14. DEAL YESHIVA GIRLS BUILDING
15. DEAL YESHIVA BOYS BUILDING
16. HILLEL YESHIVA
17. ILAN HIGH SCHOOL
18. TORAH ACADEMY
19. OHEL ELIYAHU

ERUB HOTLINE 732-660-1001

THE DEAL ERUB

THE STORY OF THE DEAL ERUB

RESPONSA AND LETTERS OF APPROVAL

